SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

broj 74 • cijena 40 d

Fred Saberhagen:

POBJEDA

i druge najljepše sf pripovijetke

Riječ urednika

Dragi čitatelju! Usred ove ljetne pripeke iznenada me zapalo ugodno zimsko osvježenje. Naime, pukim slučajem dopao mi je ruku bilten beogradskog Društva prijatelja naučne fantasike »Lazar Komarčić« — »Emitor« broj 2 od jebruara 1982. — u kojem se spominje i SIRIUS. Naime, u izvještaju s 4. YUCONA i u vezi s najavljenom svjetskom antologijom SF, Slobodan Knežević (glavni i odgovorni urednik i lektor »Emitora«, te glavni autor foto-reporlaže, vijesti i pnča objavljenih u tom biltenu — gle čuda: on je vodeći i u oba dosadašnja ciklusa konkursa za najbolju »Emitorovu« priču! — a ujedno i sekretar društva kojemu je »Emitor« glasilo), napisao je i potpisao između ostaloga i ovo:

● Glavna diskusija gde se čulo najviše suprotnih i različitih mišljenja vodila se oko SFERINE nagrade za 1980. godinu (u kategoriji priče), i njenog promovisanja ispred Jugoslavije. Ako prihvatimo njihovo (kojih to njih, molit ću lijepo? — opaska nelektorskog B-a J-a) tvrđenje da ta priča ne treba da predstavlja zemlju čiji su državljani članovi WORLD SF-a, nego samo te članove, ostaje nejasno zašto je SIRIUS tu priču najavio kao jugoslovensku. Ili da sav greh svalimo na Borivoja Jurkovića koji je, konačno, potpisao tu vest. (Sem toga, on je verovatno već navikao da se trebi od drvlja i kamenja koji su posledica reakcije čitalaca SIRIUSA na njegove uredničke egzibicije).«

● Kao što vidite, zimsko osvježenje mi je to što ne moram pisati nego mogu jednostavno prepisivati zimski »Emitor«, osvježavajući me a vjerojatno i Vas, aragi čitatelju, koji sle čitali, pročitalii i zapamtili ono što sam zimus napisao i potpisao. A ako niste, evo dodatnog osvježenja (opet) prepisanog iz moje »riječi« u 66. S1RIUSU od prošlogodišnjeg prosinca:

● »Iz zemalja gdje već postoji neki način dodjele naslova najbolje novele godine (potcrtao ja, tj. B. J.) — kao što su u SAD »Hugo« a u nas »SFera« — bit će delegirane aktualna (opet ja, B. J.) najbolje nagrađene (već dosađujem potcrtavajući, zar ne? — B. J.) novele; ostale će zemlje organizirati svoje metode za delegiranje. Sve podrobne obavijesti o udruženju WORLD SF i o planiranoj zbirci dobit ćete, dragi čitatelju, ako se obratite na adresu: SFera, Ivanićgradska 41a, 41000 Zagreb. Jasno? Dakako: naš(!) je izaslanik za tu zbirku Hudecova (u SIRIUSU objavljena) priča 'Prsten', prvi dobitnik netom

osnovane nagrade SFera. Priča se već umnožava, već se ilustrira, i već čeka Vaš... protest... Razumije se, ako riječ 'protest' nije previše iritantna i provokativna. A ako jest...«

● Dostojevski je u svojim »Zimskim napomenama o ljetnim dojmovima« polemički obračunao sa svojim sunarodnjakom Fonvizinom i njegovim malograđanskim gledištima. Ja u ovim ljetnim napomenama o zim-skim događajima ne namjeravam da ne obračunavam ni s kim. Nam- jeravam samo predložiti nekoliko dobronamjernih savjeta drugovima iz »Lazara Komarčića«, predvođenim svojim sekretarom: PRVO: riječ je o priči broj jedan samo za 1980. godinu; DRUGO: te godine nije bilo druge priče nagrađene na nekom jugoslavenskom natječaju, onaj SFerin bio je jedini; TREĆE, koji bi kriterij trebalo usvojiti u veljači 1982, dvije godine nakon SFerine nagrade, kojim bi se, dvije godine unatrag, demokratičnije udijelila SF nagrada?; ČETVRTO: da je SIRIUS doista najavio priču »Prsten« kao jugoslavensku, tada ne bi nominirao za nagradu SFera neku sasvim desetu (riječ je o »Par-tenogenezi«, do đavola s mojim opaskama — B. J.), niti bi, u vezi s proglašenim »dobitnikom«, očekivao Vaš protest, dragi čitatelju... PETO: evo i konkretnih savjeta: umjesto da se drugovi iz »Lazara Komarčića« pretrpavaju zaduženjima, bolje bi im bilo da nekoga iz impresuma svoga biltena, na prim-jer magistra Zorana Zivkovića, zaduže da im čita i pročita ono o čemu namjeravaju pisati. To bi ih, u najmanju ruku, spasilo od toga da ih se, kako to reče S. K.,..»trebim«. A što se tiče reakcija SIRIUSOV1H čitalaca, neka ne brinu brigu: njihovo drvlje i ka-menje drago mi je, i to zato što s njima ne polemiziram nego razgo-varam, cijeneći njihove prijedloge i primjedbe... Uostalom, dragi čitatelju, niste li se — za šest i kusur godina — uvjerili u to? Ako niste, čitajte dalje, bar ovaj put (ako već niste čitali neki od dosadašnja 73 SIRIUSA):

● Pišete mi, dragi čitatelju: »Čitam SIRIUS od prvog broja i dosad nisam imao ozbiljnijih zamjerki. Međutim, jedna priča objavljena u broju 73 natjerala me da se javim. Riječ je o »Zavođenju«: Vi uporno tvrdite da SIRIUS objavljuje samo priče sa »s« komponentom — a ova ima samo, »j«, ja nisam u njoj našao ni zrnce »s«-a. Nadam se da ovakve priče nećete više objavljivati...« — Ja: Dužan sam Vam odgovor, iako ste jedini s tom primjedbom: u »Zavođenju« je »vampir« samo sredstvo da se izraze — čak dvije! — »s« kom-ponente: psihološka (ženino nasto-janje da se oslobodi muškarca kao vjekovnog ljubavnog tutora) i sociološka (oslobođenje žene, nje-zina borba za ravnopravnošću s muškarcima); ako se autorica ko-risti »vampirom« u ženinoj podsvi-jesti, tada je to samo autoričina dobra strana, koja me je i navela da objavim »Zavođenje«... Jeste li zadovoljni, dragi čitatelju? I sma-trate li i dalje tu priču podobnom »kariki koja (ne) nedostaje«?

● »Imaju li priče poslane SIRIUSU šansu da se pojave na radio-valovima? Nekoć (davno!) pisali ste nešto u tom, smislu...

● Eto me: zasad, ništa cd toga! Na radio-Zagrebu nemaju ni novaca ni stalnih (dugotrajnijih) urednika kojima bi se obistinila ta moja dobronamjerna najava.

● Dragi čitatelju, budite sad malo strpljivi i pročitajte djelić pisma što mi ga je poslala autorica nekoliko (izvrsnih! — rekoh ja) priča objavljenih u SIRIUSU:

● Sociolozi bi, zacijelo, mogli mnogo toga reći da objasne očitu eksploziju zanimanja za SF. pogotovu ako se zna da se za SF najviše zanima mlada publika. Ne namjeravam dublje zadirati u uzroke tolikog zanimanja; to što ono JEST dovoljno da bi se o tome trebalo povesti računa... Specifičan je osjećaj pripadnosti klanu ljubitelja SF. a stranice SIRIUSA očito pridonose da se čitatelj ne osjeća autsajderom, nego — mogućnošću razmjene mišljenja na stranicama SIRIUSA — punopravnim sudionikom svega što se na području SF događa u nas. Netko bi iz ovoga mogao shvatiti kako smatram da je SIRIUS sve što se događa u nas na području SF. Dakako, to nije točno, no SIRIUS ima vrlo širok i snažan utjecaj. Pretpostavljam da ste, Vi u SIRIUSU, svjesni odgovornosti koju imate. Naime, ima nas doslovno zaljubljenih u SF i stoga smo skloni zatvaranju očiju pred negativnostima i praštanju kojekakvih ispada. Dakako, posebno smo osjetljivi na kritike upućene našem objektu ljubavi. Događa mi se da jednostavno »obolim« od potcenjivačkog stava onih koji nisu zadojeni shvaćanjem, SF-a. Vjerujte mi, SF je ponekad nešto više od pukog usmjerenja. SF je STAV, način razmišljanja, u krajnjoj liniji i neka nova, široka filozofija primjerena današnjem trenutku, antropocentrizam pretočen u galaktocentrizam, možda i bezljudski, ali sa svim značajkama duboko humanog. Ili, kako kaže Lem, »u drugoj polovini dvadesetog stoljeća teško je biti potpun čovjek ako se barem ponekad, ne pomisli na zasad nepoznat u zajednicu razumnih bića kojoj, kako kažu, pripadamo ... Ako, dakle, bez mistificiranja, SF ipak shvatite kao STAV, kao nešto nedjeljivo od našeg načina življenja, tada se za taj stav treba odlučno, dosljedno i pošteno boriti. Protiv koga, ili protiv čega, — pitat ćele. Gdje su oponenti, protivnici? Odgovaram: ponajprije protiv neodgovornosti i trivijalnosti, koje nalazimo čvrsto ukorijenjene u SF. Mišljenje koje iznosim i koje kaže do je — citiram — »SF sredina u kojoj se SVE može reći, jer se ni za što ne preuzima odgovornost; sredina u kojoj cvjetaju banalnosti o strojevima što pišu stihove kao Shakespeare i gluposti o kozmičkim civilizacijama s kojima se lakše sporazumjeti nego sa susjedom onkraj plota.« Takva mišljenja izražavaju bit problema današnje SF, one su slika svega što se olako trpa pod zajednički nazivnik. Svaka čast iznimkama! Smatram da bi nam bilo NEDOPUSTIVO dopustiti da upadnemo u takvo stanje

nekritičnosti, dopustiti da bezvezne koještarije zatrpaju pod sobom sve ono što je lijepo i čisto u SF. Prava SF je pročišćena, lišena. pretjeranosti, bombastičnih rješenja i klimavih teorija. Međutim, sve to što sam rekla nipošto ne znači da sam pristaša ‚čistog žanra', žanra samo radi žanra, i da SF zamišljam kao neku vrst ekstremnog manipuliranja probabilističkim tehnologijama bez komponente umjetnički vrijednoga. Uvjerena sam jedino u nužnost pooštravanja kriterija. Dakle strogo determinirano: dajte nam naučno i literarno! Trebalo bi da autori budu odgovorni za svoje djelo i da stroje iza svake napisane riječi — a žele li da budu ozbiljno shvaćeni. No ako im to nije namjera, tada neka pišu u stilu briljantne crtice PROP'O KONTAKT! »Hajka« je, bez sumnje, remek djelo i govori u prilog mome gledištu. Ostalo... Ne znam... Vi ste, urednici, ovdje da poslužite kao filter. Zašto ne biste pošli od toga da sve što je osrednje nije dovoljno dobro za SIRIUS? Možda preoštro sudim, i to baš ja, koja sam od onih proždrljivih čitača do grla zagubljenih u SF...« (Eto, toliko od SIRIUSOVE čitateljice i suradnice (Biljane Mateljan iz Rijeke). Recite, dragi čitatelju, ne dopunjuju li njezine opaske izvrsno onaj tekst Darija Đokića na posljednjim stranicama ovog broja SIRIUSA? (I, na kraju, o svojim »uredničkim egzibicijama«. Da ne duljim, nastavit ću prepisivački i opet posižem za Dostojevskim, koji kaže: »S čitaocem treba postupati oprezno i savjesno, a s prijateljima se može i bez uvijanja.« A ja, naivan, s čitateljima kao s prijateljima, pa ispao — egzibicionist!

Fred Saberhagen:
Victory

Preveo Božidar Stančić

Pobjeda

Kao i svi na interplanetarnom brodu sa Shearwatera, i Nicholas Shen-yang je — ne znajući da li je patrolni brod s Condamine odlučio da ih digne u zrak ili da ih prizemlji — proveo pet neizvjesnih minuta u očekivanju smrti. Kad je čuo kako se sudaraju trupovi brodova, znao je da je neprijatelj odlučio da ih zarobi i ostavi na životu.

Licem prema pregradnom zidu i ruku iza glave kao i preostala posada sa Shearwatera, Shen-yang je šutio sljedećih pet minuta, čak i kad je bio grubo udaren puščanom cijevi za kratkog pretraživanja, kad se time htjela pojačati Zapovijed da se požuri za ostalima koji su već prošli pretragu i da zatim sjedne. Glas koja je izdao naređenje imao je čudan prizvuk, ali je naređenje bilo razumljivo. Condamine, Shearwater i vrlo mnogo drugih država civilizirane galaksije imali su bar zajednički jezik, naslijeđen od stare metropole Zemlje. To je olakšavalo okolnosti ove pretrage.

Prošlo je mnogo minuta prije nego što je Shen-yang mogao pokazati svoju diplomatsku kartu nižem oficiru broda koji ih je zaustavio. Pošto ga je oficir počastio bijesnim pogledom — samo je zaštitnik okorjelih nemira mogao posjedovati takvu kartu kako bi onemogućio rutinsku kontrolu oficira — Shen-yang je bio brzo odveden u čamac s kontrolnog broda. Kratak prolazak elastičnim tunelom što je povezivao dva broda dopustio mu je da kroz prozor zapazi dio svemira. U daljini je bio Shearwater, planet koji je napustio sinoć, kao velika sjajna točka nalik na Jupiter gledan sa Zemlje — s tom razlikom što se Shearwater ocrtavao na sedefastoj maglovitoj pozadini, mutan i protkan bjelkastom maglicom, istom onom spiralnom maglicom koja je blagim odstupanjem dijelila solarni sustav od galaktičkog svijeta više od pedeset godina. A negdje prema suncu, u krilu njegova sjaja, morao se nalaziti srpasti Lorenzoni, planet razdiran ratom, na koji se Shen-yang spremao poći, ali ga sad nije mogao otkriti.

Nije se opirao kad su ga sa čamca snažni ljudi gurnuli u neku

prostoriju ili ćeliju i zatvorili vrata za njim. U njegovim očima zarobljavanje se nije nikako moglo odraziti na uspjeh njegove misije. On je svakako htio posjetiti oba poprišta borbe na Lorenzoniju i nije bilo važno ako ga je sudbina prisilila da najprije posjeti agresora.

Upoznao se i počeo cijeniti posadu sa Shearwatera, šestoricu komandosa vičnih ratovanju, pa se nadao da će se izvući iz toga živi i zdravi. Možda će ostati zarobljeni na palubi vlastitoga broda dok ulovljeni brod ne bude odveden na Condaminu. Koliko se Shen-yang razumio u vođenje rata, postojala je nada da se oni vrate prilikom razmjene zarobljenika...

Napokon je zamijetio buku manevriranja pri odlasku čamca sa zarobljenog broda, a ubrzo zatim i zvuk pristajajanja uz bok ratnog broda.

Kad su Shen-yanga iskrcali iz čamca, kondaminski kapetan, koji ga je čekao, predstavio se s dužnim poštovanjem i propisno, gledajući ga nekako bijesno. Minutu-dvije poslije, u prostoriji koja bi se mogla nazvati kabinom, kapetan je ušao za njim pitajući se kakvog to diplomata ima u šakama tako nepredviđeno i kako će se to odraziti na njegovu karijeru.

— Vaša je vlada upoznata s mojim dolaskom, kapetane, premda bi se morali čuditi videći me pod vašim nadzorom. Nadam se da se s posadom koju ste zarobili postupa korektno?

— Bolje nego što i zaslužuju, po mojem mišljenju.

— Kakav teret zapravo voze? Rečeno mi je da su samo medicinske potrepštine i volio bih znati jeste li pronašli još štogod.

Kapetan je nabrao obrve i stisnuo zube kao da teško podnosi razinu diplomatskog izražavanja.

— Koliko sam dosad mogao ocijeniti, čini se da je tako.

— Nitko ne niječe da brodovi sa Shearwatera prevoze i vojne terete, bar od vremena do vremena.

— Od vremena do vremena, kažete? — I time je razgovor završen.

*

U zoni privlačenja sunčeva sustava bilo je nemoguće postići brzinu veću od brzine svjetla i patrolnom je brodu trebalo dva dana više da bi stigao do Lorenzonija. Shen-yang je slobodno šetao izvan svoje majušne kabine pa je imao vremena da razgleda planet kojem su se približavali. On se sastojao od zvijezde zemaljskog tipa, a naselili su ga Zemljani prije nekoliko stoljeća.

Pomoću povećala s opservatorija proučavao je masu kontinenta Condamine u noći i odmah zaključio da se Kondaminici ne boje napada iz svemira. Iz tisuće gradova vidjelo se svjetlo.

Nakon desetak sati ponovo je bacio pogled izbliza i zapazio u tami drugi kontinent, Ungavu, obuzet čudnom tamom. Nije to bio oblačni pokrivač jer se sablasno svjetlo s maglice odražavalo u velikim

zatrovanim jezerima pa se obala jasno raspoznavala. No, nije se zapažao nikakav znak ljudske civilizacije, premda su uvjeti dopuštali da se vidi svjetlo grada koji je imao bar 20.000 stanovnika. Shen-yang je mnogo putovao i to ga je podsjećalo na druge svjetove što su ostali u kamenom dobu ili na svjetove gdje su stvorenja izmorena diktaturom.

Dok je razmišljao o toj tami, iz mraka nenadano sukne blistava točka, kojoj je sjaj nenadano i nestao. Zacijelo novi nuklearni napad s Condamine pomislio je. Reklo bi se da ti ljudi žive u strahu da se na mjestu gdje su se nekad dizali gradovi njihovih neprijatelja, opet, kamen po kamen, ne dignu ti gradovi.

Njegova pretpostavka o tom svjetlu bila je poslije potkrijepljena kapetanovom izjavom.

— Da, povremeno pucamo prema njima kad naša obavještajna služba potvrdi da je podignuta neka zgrada koja bi mogla biti zanimljiv cilj.

Kapetan je pio kavu i činilo se da nije raspoložen za dalja objašnjenja, pa ga Shen-yang potakne:

— Ali zar rat nije završen? Vi ste ih bombardirali prije četrdeset šest godina ne štedeći ih, kako sam čuo. — Kapetan je trepnuo kapcima, ali nije opovrgao, pa je Shen-yang nastavio: — Svi su njihovi gradovi razrušeni... je li tako? Vaši su neoštećeni. Njihovi se gubici za prvog napada penju na sto milijuna osoba, zar ne? Tko zna koliko ih je poginulo poslije ili koliko je na Ungavi osoba još živo?

— Mnogo previše — šmrcnuo je kapetan.

— Vaši gubici u toku cijelog rata daleko su od te brojke. Condamine ima dvjesta do trista milijuna stanovnika. Vaša je industrija neoštećena...

— Ima terorista. — Kapetanov je ton bio ljubazniji nego njegovo držanje. — Svakoga tjedna nešto odleti u zrak.

— Zbilja? Možda ja nisam dovoljno upoznat. Čujte, ja sam ovdje da pokušam saznati i shvatiti. Ako kažem nešto što nije točno, samo me ispravite, vrijedi?

— Vrijedi.

— Dakle, vaša je industrija velikim dijelom neoštećena?

— Da, zbilja. — Kapetan ga je gledao u oči i dodao: — Ali i njihova, više nego što biste vjerovali. Teško da možete zamisliti do koje je mjere sve kod njih u podzemlju i razbacano. Ništa nije centralizirano.

— Bili ste ondje?

— To je opće poznato — kapetan je slegao ramenima.

— Ungava vas neće dići u zrak, a neće vas ni okupirati. I što ako vaša tri pokušaja invazije na njihov teritorij nisu dokrajčila rat... ?

— Volio bih da samo pokušaju...

— Ali neće. Oni, dakle, nisu za vas velika opasnost, bar ne sada. Zar rat nije zapravo završen prije četrdeset šest godina, kapetane?

Kapetan je ustao smeten ali ne iznenađen. Ako je dosad njegovo lice bila maska strogosti, sad je dobilo prijeteći izraz.

— Kad biste to mogli pitati moje drugove koji su poginuli prošli mjesec... *

Shen-yang je prešao pristupnu rampu zgrade vojnoga kozmodroma Condamine pod osunčano nebo. Na vjetru su lepršale zastave. »Pravi dan za defile«, pomislio je.

Kraj rampe stajala su tri civila i zabrinuto promatrala. Shen-yang je znao da su došli zbog njega. Jureći sad u njihovu društvu metroom prema glavnome gradu, Velloreu, gdje ga je čekao ministar vanjskih poslova, Shen-yang je, razgovarajući s trojicom muškaraca, požalio što takav prijevoz onemogućuje da razgleda krajolik. Bili su mu rekli da je ovo najljepše godišnje doba u kojem se može diviti rascvjetalom krajoliku. No, uvjerili su ga da će to imati prilike razgledati sutradan ili idućeg dana. Čini se da im je odlanulo kad su zapazili da je mirno prihvatio zarobljavinje u svemiru i da se ne tuži na loš postupak. On je pak smatrao da onaj tko se odlučio da plovi s krijumčarima mora računati i na rizik. Nije bio ovdje radi običnog protokolarnog posjeta već zato da bi pokušao otkriti što se zbiva. *

— Jeste li čitali Orwella? — pitala ga je šefica Fondacije, stotinu godina svjetlosnih daleko, prije nego što je otputovao.

— Jesam, pomalo.

— Sjećate li se onoga pasusa iz »1984« u kojem se od jednog čovjeka traži da si predstavi budućnost u obliku »čizme što gazi ljudsko lice«? Ne mogu to zaboraviti.

— Mogu zamisliti. — Sjećao se toga odlomka.

— Mislim.da ćete steći takav dojam o svijetu u koji vas šaljem u inspekciju, Nick... Koju najgrozniju posljedicu rata možete zamisliti?

— Pa, ne znam. Da poginu svi s obje strane.

— To je zbilja strašno. No, ono što se događa na Lorenzoniju možda je još više orvelijanski i, prema tome, čini mi se i gore. Pobjednik obara pobijeđenog u prvom udarcu i nastavlja ga udarati dok ovaj ne umre... ali ni tada ne prestaje...

— Ungava zacijelo nije sasvim klonula.

— Tako kažu Kondaminci. Ja mislim da oni podržavaju taj sukob da bi odvratili svoj narod od drugih stvari. Kojih, to ne znam.

— Takav je postupak čest u povijesti. Što mislite o izaslaniku s Ungave? — U brodu koji je prvi napustio sustav Liorenzoni-Shearwater, kad se počela razdirati maglica, vozila se ta ličnost da bi zastupala svoj slučaj i muke svoga naroda pred državama galaktike.

Direktorica Nicobar je razmišljala, a zatim, zabacivši svoju dugu kosu, odgovorila:

— Zna govoriti. Pripovijedao nam je kako su se povukli pod zemlju da bi se obranili od napada raketa i kako su pronašli lijekove protiv djelovanja radijacija; sve zahvaljujući Velikom vođi, život i junački otpor Ungavaca se nastavljaju. On ublažava ili ostavlja takav dojam... pokušala sam da mi bude simpatičan, ali nisam baš uspjela. Previše je ljubazan za čovjeka koji predstavlja diktaturu, previše je dirljiv a da čovjek ne bi bio oprezan.

— A čovjek s Condamine? — Izaslanik je stigao drugim brodom.

— U toku kratkog razgovora činilo se da ne voli razgovarati o ratu nego samo o pridruženju Condamine Savezu Galaktičkih Država. Imat ću prilike još razgovarati s njim, ali dok čekamo, jedan brod sutra polazi onamo i željela bih da imamo predstavnika na njemu. Evo vam vaše diplomatske karte, pođite onamo i izvidite, zaključite i vratite se da mi podnesete izvještaj. *

Na ulicama Vellorea činilo se da je rat — ako je rata i bilo — tako dalek kao da se zbio na nekom drugom planetu. Na svakom bloku kuća isticale su se velike elektroničke parole od prizemlja do dvadesetoga kata, što su ohrabrivale narod da uništi Ungavu, da ne troši, da ne razglašava vojne tajne i da se ne opire naredbama. Ali Shen-yangu se činilo da su nagovori slabo djelovali ako je suditi po trgovinama punim robe, po kazalištima i kabaretima za sve ukuse i džepove, što su pravili zlatne poslove. Ulice su bile prepune ljudi koji su imali na izbor odijela i ukrasa kao i kola. Izgledali su zaposleno i činilo se da su potpuno zdravi i dobro uhranjenu Možda su im oči malo staklaste, ali Shen-yang je to već vidio, bar u velikim gradovima.

Službenici ministarstva vanjskih poslova rezervirali su mu sobu u jednom od najvećih i najluksuznijih hotela u glavnoj ulici glavnoga grada. Noseći sa sobom svoju osobnu torbicu, koju je uspio sačuvati unatoč svemu, on je pošao onamo i pod isprikom da je umoran ostao je sam. Nakon pet minuta je izašao. U prvom redu zaključio je — a da nije mogao dokazati — da su u sobi postavljeni mikrofoni. A osim toga, htio je iskušati svoje domaćine i njihovu reakciju. I napokon, želio je, ako je moguće, doći u dodir sa stanovnicima slobodno i bez ceremonija.

Obavijestio je recepciju da odlazi i da će telefonirati kad se smjesti da se zna gdje ga se može naći. Razlog odlaska nije spominjao.

Prividno lišen pritiska i nadzora, koračao je ulicama punim svijeta, a onda se smjestio u drugom hotelu, nasumce izabranom. Službenici ministarstva otvorili su mu elektronski kredit i nije morao plaćati. Soba je bila manja, ali udobna. Ostavio je ondje svoju torbicu i izašao na ulicu među ljude. S druge strane ulice, u baru nekoga hotela, neka ga je lijepa žena toliko uporno promatrala da je odlučio da pokuša sreću. Uskoro je pošla s njim u njegovu sobu.

— Hajde, recite mi... — počeo je kad su se vrata iza njih zatvorila.

— Vi niste... — žena je podigla obrvu.

— Ako mislite da nisam policajac, onda potvrđujem da nisam. Jednostavno sam htio razgovarati. — Na njegovu licu vidjelo se zadovoljstvo i želja za zabavom.

— To sam i ja htjela — napokon će žena.

Htio joj je ponuditi novac, ali je ona odbila kretnjom. Tada ju je pažljivije promotrio.

— Slušajte, Shen-yang — rekla je i zastala kako bi mu omogućila da razabere da ga je nazvala imenom. — Žao mi je što je vaše putovanje tako neugodno prekinuto, ali sretna sam što ste zdravi stigli na Lorenzoni. Ja sam predstavnica skupine koju Kondaminci na vlasti nazivaju tajnom organizacijom. Predstavnik jednostavnih partizana s Ungave.

— Ah, dobro. Ima li vas mnogo u Velloreu?

Odbila je odgovor na pitanje kretnjom ruke, želeći govoriti o nečem za nju važnijem.

— Budete li izlazili sljedećeg sata, izbjegavajte središnju ulicu. To je inače najizravniji put za ministarstvo vanjskih poslova, ako idete onamo. Ali ne idite tom ulicom.

Kimnuo je glavom.

— Dobro, a zašto?

— Sad moram ići. Uskoro će oni doći i ovamo da vas nadziru. — On je opet kimnuo glavom. Kad je izašla, on je pogledao na sat i uzdahnuo. Imao je za pola sata sastanak u ministarstvu vanjskih poslova. *

Petnaest minuta poslije toga opet je imao prilike pokazati svoju diplomatsku kartu. Pošto su ga ispitivali i radio-vezom se dogovarali s nadležnim, kondaminski policajci su ga pozdravili i pustili da nastavi put. Prstima je otro prašinu s odijela nastalu od eksplozije bombe. Zatim je odmahnuo glavom da bi odagnao glavobolju od zaglušne detonacije i bol od lagane opekline ispod desnog uha. Vjerojatno je napuštao hotel u vrijeme kad je nepoznati terorist podmetao bombu u središnjoj ulici, namjestivši kazaljku i žureći dalje, nevidljiv u mnoštvu što je kuljalo ulicom. Shen-yang je upravo prošao središnjom ulicom i htio zaokrenuti kad je netko šutnuo vrećicu gdje je bila bomba. Da je bomba bila nuklearna, mislio je Shen-yang, odletjelo bi u zrak i ministarstvo koje je bilo tri bloka dalje i dobar dio cijele četvrti umjesto jednog ili dva pročelja. Ali policija bi već bila otkrila bombu prije nego što bi ona stigla do središta grada.

Čini se da eksplozija nije osobito impresionirala većinu prolaznika što su žurili ulicom. Oni koji nisu bili ozlijeđeni nisu ni obraćali pažnju. To je očigledno bilo nešto što se događalo od vremena do vremena, kao kiša, pa je valjalo nastaviti i dalje zarađivati za život.

Zgrada ministarstva vanjskih poslova bila je odijeljena običnom

ogradom i uskim travnjakom od pločnika. Pred vratima su stajali naoko revni stražari u uniformama, bacili su poglede na Shen-yanga i njegovu diplomatsku kartu i pristojno mu pokazivali put. Možda je bio podvrgnut i još nekoj kontroli, ali to nije uočio.

Dizalo se nije uspinjalo nego spustilo dvadesetak katova. Dakle, da je bila podmetnuta i mala nuklearna bomba, ona ne bi mnogo oštetila glavne ministarske službe.

Nekoliko časaka poslije Shen-yang je ušao u ured koji mu je označen i čekao tridesetak sekundi dok nije pušten ministru Hondurmanu, koji je tada ustao i pošao mu u susret ispruženih ruku. Bio je to krupan čovjek preplanula lica, dobro odjeven, simpatičnih crta lica koja se počelo gojiti.

— Moram vam prenijeti osobne pozdrave direktorice Nicobar — počeo je Shen-yang. — Njoj je žao što je hitni poslovi sprečavaju da sama dođe.

— Da... bili smo se upoznali, još u školi. Kako je to daleko... Kako je direktorica Nicobar?

— Odlično, i vrlo je zauzeta. Reklo bi se da galaktika nastoji da Fondaciji zada posla oko uspostavljanja mira. Arbitriramo, istražujemo, publiciramo.

— Svjestan sam golemih prednosti koje se mogu dobiti vašim pristankom. Čak i prije nego što smo se ovdje odvojili.

— To je još očitije sada, ministre. Mi imamo više moći u sklopu galaktike nego vlada nekih malih planeta. Ako bismo u okviru naše ankete u vezi s ratom na Lorenzoniju mogli računati na razumno rješenje, bilo bi to vrlo važno za olakšanje ulaska vaše vlade u gaiaktičku zajednicu. A pretpostavljam da i vi to želite. — Hondurman je šutke slušao, .pa je Shen-yang nastavio: — Otvoreno rečeno, dok rat traje, ne vidim mogućnosti da se uspostavi povoljan odnos.

Ministar je kimao glavom, nije bio začuđen. Zatim je zapitao:

— Što su vam na Shearwateru rekli u vezi s ratom?

— Zapravo ništa. Oni očekuju da ja odem izravno u Ungavu i pretpostavljam da će mi Veliki vođa htjeti sam sve objasniti.

— Ako želite otići onamo, možemo vam organizirati odlazak.

— To bih i želio.

Hondurman kimne glavom i dotakne dugme nekog ekrana na stolu na kojem su stalno šetale neke projekcije.

— Vjerujte mi, Shen-yang — nakašljao se — moja bi vlada željela okončati taj rat ako bi se to moglo učiniti časno. Ali još ne znamo na koji način da to postignemo.

— Zašto jednostavno ne prestanete bombardirati i organizirati vojne pohode? — Shen-yang je učinio kretnju koja je značila neslaganje.

— Prekinuli smo te operacije više puta, ali ne možemo kontrolirati

one s Ungave, i dok oni nastavljaju, traje i rat. Jeste li čuli eksploziju na ulici prije pola sata?

— I te kako! Još i sad mi tutnji u ušima. — Zatim je objasnio da. se nalazio sasvim blizu eksplozije. Ministar je ustao, uznemiren.

— Zašto niste to prije rekli? Treba li vam liječnička pomoć?

— Mislim da nije potrebna. Poslije, možda... Nego, jesu li ovi atentati zbilja ravni ratu protiv vas? Mogu li se oni usporediti s onim što su vaše trupe uradile i što rade u Ungavi?

Hondurman je slegao ramenima.

— Pokazat ću vam nešto. Vidjet ćemo da li ćete to ocijeniti kao ekvivalent ratu. — Na aparatu su se pojavili grafikoni i brojke. Do u tančine iznosili su pojedinosti napada iz Ungave na oceanima, na ribarske brodove, na trgovačku mornaricu, na rudnike i naftne bušotine, pojedinosti terorističkih atentata bombama u gradovima Condamine, na kondaminske nenaoružane i trgovačke avione... tako je bar tvrdio Hondurman. Zatim podaci o prepadima komandosa na kondamnisko kopno, o okrutnosti Ungavaca u mini-državama planeta koje su željele zadržati neutralnost, o okrutnosti prema onim Ungaveima koji su makar minimalno surađivali s Condaminom. Ako su ti podaci bili točui, ljudskih života i materijalne štete bilo je mnogo, premda ne na desetke milijuna. Ne može se govoriti ni o nekom većem oštećenju industrijskih uređaja.

Shen-yang je napokon prekinuo taj val podataka pitanjem:

— Kako bi oni mogli izdržati ako su njihove ratne operacije tako široke i poslije onih vaših prošlih i sadašnjih napada?

— Jeste li proučavali povijest strategijskih bombardiranja? Ona nisu slamala volju za pobjedom.

— Oni to nisu nikada radili tako... radikalno, zar ne, ministre? Želio bih vam prenijeti neke brojke što su ih dostavili Fondaciji izaslanici s Ungave radi uspostavljanja mira u galaktici.

Čovjek za stolom je kimnuo glavom, ništa mu se nije moglo pročitati na licu i Shen-yang mu je počeo prenositi informacije koje je zapamtio: koliko je raketa Condamine lansirala bez upozorenja za vrijeme toga strašnog prvog napada, koliko je gradova pretvoreno u pepeo, koliko je zemlje i vode zatrovano, koliko desetaka milijuna Urigavaca je poginulo u prvih desetak minuta i koliko drugih u roku idućeg sata, idućeg dana ili godine ...

— Pretpostavimo — hladno ga prekine Hondurman — da je to sve točno. Što želite time reći?

— Jednostavno da je rat zapravo završen. Dobili ste ga odavna. Kako ti jadni preživjeli izranjenog naroda mogu za vas značiti opasnost? Dakako, sve dok ih Shearwater opskrbljuje materijalom, oni se mogu ukopati u tlo i životariti, pa čak se i vojnički organizirati. Mogli bi čak i nastaviti rat operacijama uznemiravanja protiv vas. Ali

što očekujete od njih prije nego što se sklopi primirje?

— Nije riječ o tome što mi očekujemo od njih, nego o onome što oni očekuju od nas. Pregovarači o miru sastajali su se nekoliko puta... ne bih znao koliko. Razgovori su prekinuti i ostat će tako sve dok naša sadašnja vlada bude na vlasti. Najnoviji uvjet Ungavaca za nastavljanje pregovora glasi: mi moramo promijeniti vladu.

— Vidim. — Shen-yang je mogao zamisliti fanatike u rukovodstvu Ungave — teško bi im se to moglo zamjeriti.

— Ali zar vam je zato zbilja potrebna konferencija? Ne biste li mogli jednostavno prestati?

— Mogli bismo. Ali oni to ne bi učinili. Oni bi nastavili... bombardiranje ovdje, upad ondje. Prije ili poslije mi bismo opet morali napasti. — Hondurman je učinio kretnju kao da je u tome nemoćan.

— Oprostite, ali u to baš ne mogu povjerovati. Dajte im na znanje da je gotovo. Prestanite proizvoditi dalekometne rakete, ponudite im odštetu, onoliko koliko možete. — Hondurman je šutio i pažljivo slušao, pa Shen-yang nastavi: — Prema procjenama Ungavaca, kojima se niste protivili, njima nije ostalo mnogo od teške industrije ni prirodnih resursa. Ponovo vas pitam: ne mislite li da je rat završen?

— Oni su uvijek pripravni na rat — mirno je odgovorio ministar. — Primaju znatnu pomoć od Shearwatera, čija vlada pokazuje otvoreno neprijateljstvo prema nama iz povijesnih motiva koje biste vi...

— Donekle sam se upoznao s poviješću vašeg sustava — prekine ga Shen-yang.

— Odlično. Bilo kako bilo, opći međuplanetarni rat je nezamisliv i u ovom sustavu kao i drugdje. Ima previše...

— Poznajem i različne teorije o tome. Jedino nisam nigdje pročitao o tome zašto bi Ungavci nastavili rat ako vi prestanete...

— Eh, to biste morali njih pitati, čini mi se.

— To i namjeravam. .

— Malo prije ste rekli, Shen-yang, da ne vidite kakvu oni prijetnju znače za nas. Znate li da oni i sad imaju strategijske rakete?

Nastala je šutnja. Shen-yang se češao po desnom uhu pitajući se je li dobro čuo.

— Htjeli ste reći da su ih počeli izrađivati? — primijetio je. — Ili ih uvoziti sa Shearvvatera?

— Ne, hoću reći da Ungavci raspolažu s više od tisuću svojih vlastitih dalekometnih raketa postavljenih na utvrđenim mjestima. Imali su ih i prije rata. Neke su uništene, ali ne znam točno koliko ih je ostalo... negdje oko tisuću.

Ponovo tišina. Znači, dobro je čuo. Nešto, znači, nije kako treba.

— Ako sam dobro razumio, vi tvrdite da Ungava ima znatnu

strategijsku udarnu moć koja nije uništena poslije četrdeset godina mrvljenja nuklearnih raketa?

— Oprostite. — Ministar se nagnuo naprijed. — Morate shvatiti da mi nismo četrdeset godina mrvili, kako ste se to vi izrazili. Da smo mi četrdeset godina proizvodili i lansirali rakete, i Ungavci i mi odavno bismo izginuli od radijacija i ne bi bilo potrebno tući se za Lorenzoni, gdje više nitko ne bi mogao živjeti.

— Ne poričem — suho će Shen-yang. — Imam i ja vojničkog iskustva. Kažete da oni raspolažu znatnom strategijskom udarnom snagom. Međutim, u više od četrdeset godina rata, dok ste ih vi neprekidno tukli istovrsnim oružjem, oni nikad nisu ispalili nijednu takvu raketu protiv vas. Kako to tumačite?

— Boje se da nenaruše ravnotežu ambijenta. Matematički se može pokazati, tako bar kažu moji stručnjaci, da bi se dugotrajno masovno ispaljivanje raketa pokazalo opasnije za Ungavu nego za nas bez obzira na to gdje bi padale rakete. — Shen-yang je imao dojam da je na trenutak zaiskrio humor na ministrovu licu. — Dakako, za dokaze iz prve ruke morate se obratiti izravno Ungavcima.

Otputovao je sutradan letjelicom koja ga je odvela iz Vellorea do isturene vojne baze usred kredastih hridi južne obale. Druga etapa leta odvijala se u letjelici za vezu i istraživanja, koji ga je odvezao na osamljeni otok u oceanu, pa brzo uzletio u smjeru iz kojeg je došao i začas nestao.

Huka valova djelovala je umirujući, ali čuli su se i krici neke morske životinje. Smjestivši se na hrid prekrivenu lišajevima, Shen-yang je promatrao obzorje i pokušavao razmisliti. Nije mogao vjerovati da na Ungavi ima strategijskih raketa jer bi se inače ti fanatici poslužili njima u ratu, pritisnuti nemilosrdnim neprijateljem i nemogućnosti da izdrže dugogodišnji rat. Nitko nije tvrdio da su oni popustljivi i bilo bi čudno pomišljati da bi mogli oklijevati da dodaju još koji postotak zagađivanja atmosfere.

Čuo je kako se približava ungavski avion i prije nego što ga je ugledao. Avion je bio nešto sporiji nego onaj kondaminski. Shen-yang je mahao rukom a metalna je letjelica načinila krug iznad njegove glave. Osjetio je da je glupo postupio mašući rukom jer je pri prizemljenju zapazio da je to avion bez pilota.

Stakleni je pokrov kliznuo i Shen-yang je spazio prazno sjedalo i uski prostor za prtljagu. Popeo se i kad je sjeo, staklena se ploča zatvorila iznad njegove glave i začas su bili u zraku. Avion je prilično brzo letio nisko iznad oceana. Mijenjao je pravac dva, tri puta kako bi izbjegao oluju. Ispred Shen-yanga pojavila se obala. Imao je dojam da je aparat usporio približavajući se obali — možda zato da bi on mogao bolje vidjeti?

Pred njim, u unutrašnjosti obale, među brežuljcima, zapažao je

mjesto gdje je eksplodirala bomba, prije vjerojatno jednog desetljeća. Hektari neplodne i poput stakla prozirne zemlje i na njoj komadi litica, pa neki znakovi slabašnog života u obliku kržljavog i rijetkog bilja. Udaljene od mjesta eksplozije zapažale su se ruševine zgrada, sad već napol zarasle i ukopane u gomilama pijeska u obliku prstena. To je vjerojatno bio nekada grad, najvjerojatnije luka. Ni po čemu se nije moglo zaključiti da su se ovamo vratili ljudi.

Letjeli su dalje. Shen-yang je iz knjiga doznao da je ungavski kontinent sastavljen od lanca planina, a između hrbata i vrhova su dugoljaste doline, od kojih neke još plodne, isticale su se mjestimično jezercima. Mogao je zapaziti na nizinama i strojeve i ljude na radu oko obrade kultura ili oko žetve. Kad je avion letio duž doline, neki su ljudi dizali glave na zvuk motora, a neki su i dalje gledali pred sebe u zemlju. Nekoliko je puta nadlijetao male zgrade, koje se nisu činile dovoljno prostrane da prime sve one ljude koje je vidio na poljima.

Mjesto gdje su se spustili smatrao je njivom, a to je i bila. Letjelica je vrlo vješto aterirala u brazde i prizemljili su se blago i sigurno.

Pomični pokrov se otvorio. Okružili su ga nasmiješeni ljudi u loše krojenim tamnim uniformama. Svi su govorili u isto vrijeme, jezikom čiji je naglasak zvučao u Shen-yangovim ušima nekako novo.

Pomogli su mu da izađe i uskoro se našao u pećini između golemih hridina, u kojoj su bila dva portreta Velikog vođe. Razlistalo granje štitilo je skrovište od pogleda iz zraka padajući sa svake strane poput zastora.

Poklici dobrodošlice čuli su se sa svih strana i mnogo se ruku pružilo prema njegovoj. Sve je odavalo dojam mladosti, žara i energije. Kad ga je jedna djevojka ponudila toplim pićem i skromnim obrokom, Shen-yang je zapazio na njenoj ruci i boku tragove radijacije i kao da ih je otkrila namjerno, te je zaključio da ovdje mora sve hitno obaviti. Bilo kako bilo, prije odlaska poduzeo je sve potrebne mjere zaštite od radijacija.

Odveli su ga prema nekim kolima, njih dvadesetak oduševljenih izuzetnim počastima zbog njegova dolaska. Posebna je počast bila sastanak s Velikim vođom osobno. Glasovi mladih, puni žudnje, s poštovanjem su izgovarali titulu i starčevo ime. Četvoro ili petoro od njih ušli su sa Shen-yangom u kola. Česta je krivudala i povremeno bi ulazila u tunel, ali je ipak uspio pogledati krajolik. Bio je nalik na onaj što je već .vidio: krateri od eksplozija, žetva, radnici, brda. Povremeno opet ulaženje u tunel. Na nekom mjestu dočekala su ih djeca i bacala cvijeće, mašući slikom šefa države. Jedino što je ovdje bilo u boji bile su slike Vođe i cvijeće. Svi su bili obučeni u smeđe sukno.

Odvezli su ga bez zadržavanja k Velikom vođi i to — unatoč svim naslućivanjima s obzirom na poštovanje — bez ceremonija. Starac ga je čekao u skromnoj namještenoj pećini, otvorenoj sa tri strane. Dva

stolca i stolić bili su jedini namještaj u spilji, u čijem su dnu bili različni kablovi. Shen-yang se našao u prisutnosti starog čovjeka izuzetno krepkog, s dugim zaliscima. Ali na slikama se nije mogao zapaziti njegov pogled i iskra u njemu.

Sjeli su, Shen-yang malo podalje od starca i stola, na koji je starac stavio svoje hrapave i naborane ruke.

— Jeste li dobro putovali?

— Vrlo dobro. Iznenađen sam kvalitetom vaše zračne službe. Nije to lako osigurati.

Čini se da je starac polaskan.

— Znate, Shen-yang, kod nas se stvari ne odvijaju čudom. Mi ne računamo na strojeve već na naš narod. Zato ćemo i dobiti ovaj rat.

Shen-yang je odmah pomislio da kad bi se i tisuću ili milijun ruku našlo na mjestu da ga prihvate da je slučajno avion bio u kvaru, to ne bi mijenjalo ništa na stvari. Dakle, to što starac veli, nema smisla. Ali, Shen-yang je odmah pomislio i da ta izjava znači nešto drugo i da je puna istine. Ipak je neće prihvatiti bez rasprave.

— Ipak vi ovisite o strojevima i posjedujete ih.

— Mi se koristimo kompleksnim strojevima kad imamo mogućnosti i kad nam oni mogu pomoći u radu. Inače se ne služimo njima. Nemamo, dakle, potrebe za njima i naša pobjeda ne ovisi o njima.

Ustvrdi li taj starac, pomislio je Shen-yang, da će se ovo brdo gdje se nalazimo pretvoriti za jednu minuta u ledenjak, ja bih se začudio da se to ne dogodi. Da li bih se usudio i mogao reći takvom čovjeku da je rat završen?

Poslije šutnje šef je nastavio:

— Neprijatelj se, naprotiv, cijelo vrijeme oslanjao na strojeve i uređaje da bi nas uništio. Zato će biti pobijeđen.

— Vaši su gubici zacijelo bili golemi?

— Bili su golemi. Kilometrima sam doslovce gazio po svojim mrtvim sugrađanima jer nije bilo mjesta da staviš nogu. Bilo je to poslije eksplozije i požara u Kinjanchungi. No, golemi gubici nisu mogli potkopati volju naroda.

Svaka riječ iz starčevih usta kao da je bila urezana u granitnu stijenu.

Shen-yang neznatno približi svoj stolac.

— Važno je — počeo je, ali poslije se više i nije mogao sjetiti što je htio reći jer se sve uzdrmalo i zatreslo. Pred ulazom u pećinu bljesnuo je visoki plavkasti plamen i začula se eksplozija. U toj je trenutak Shen-yang pomislio: »Ono s ledenjakom nisam mislio ozbiljno«, a zatim kao da ga je neka golema šaka udarila u čeljust.

Brada mu je krvarila, u ušima mu je tutnjalo. Zvuk koji se pojavljivao i iščezavao bio je već nestao. Podigao se na mjestu gdje je

pao i ugledao Velikog vođu kako brižljivo podiže stolić i stari naslonjač. Ako je i bio ozlijeđen ili uzbuđen zbog eksplozije, nije to ničim pokazivao.

U tom metežu na ulazu pojavilo se desetak, pa dvadesetak prestrašenih lica muškaraca i žena. Nitko se nije zabrinuo za Shen-yanga, ali je on zapazio njihova lica: bilo im je kao da su ostali bez duše od straha i kao da su odahnuli vidjevši da je njihov šef živ i zdrav i okružen svojim narodom.

Starac im je postavio jedno ili dva pitanja na jeziku te zemlje, koji Shen-yang nije razumio. Dao je i neka naređenja. Dok su se udaljavali, ti su ljudi imali izraz velike radosti. Starac se zatim okrenuo svome gostu i zapitao na zajedničkom jeziku:

— Bit će, vjerojatno, još eksplozija. Čini mi se da su vas Kondaminci opremili nekom vrstom radara koji bi ih vodio do cilja. Neki sistem na tijelu, na odjeći ili prtljagu, a koji nisu otkrili naši detektori. Računali su na to da ćemo se sastati odmah poslije vašeg dolaska. Ništa neće propustiti da bi me ubili. — Pošao je prema dnu pećinu dajući znak Shen-yangu da ga slijedi. — Vidjeli ste da su tehnološki superiorniji i ustanovili ste da im to ničemu ne služi.

Na zavoju stajao je ađutant kraj otvorenih vrata. Sva trojica su sišla dizalom.

— Ovdje ćemo biti sigurni. — Kad je starac izgovorio te riječi, Shen-yangu se činilo da nema te rakete koja bi mogla ovdje eksplodirati. Kad su izašli iz dizala na posljednjem podzemnom nivou, Shen-yang se ogledao zapažajući instrumente na čvrstom zidu i sliku šefa. Vođa ga je pogledao i kao da je htio nešto reći. ali je pričekao, sjajna i ispitivačka pogleda.

— Ovo je gnijezdo tehničara, kako mi kažemo — progovori prvi Shen-yang. — A iza toga su — interkontinentalne rakete u silosima.

Domaćin je kimnuo glavom.

— Imate ih, dakle — reče Shen-yang. — Imate li ih zbilja tisuću?

Šef je opet potvrdio.

— I tako... zašto ih niste lansirali ako ste mogli?

— Kako sam mogao, Shen-yang? — Na vođinu licu nabrale se tisuću bora. Primio je lanac što je nosio oko vrata i dohvatio metalni simbol svoje zemlje. Shen-yang je.zapazio male čavliće, koji su bez sumnje bili tajni kod što ga je poznavao jedan jedini čovjek i dao mu moć da bilo kada... — Kako sam mogao. Mogu ih lansirati sada, tih tisuću strategijskih raketa, ali prije četrdeset šest godina odlučio sam da ih ne lansiram. Sad se držim toga.

Shen-yang je bio iznenađen.

— Da biste sačuvali... atmosferu? Starac se nasmiješio.

— Ne, preživjeli bismo i to. Naši se liječnici bave time i oni će uspjeti. Uostalom, preostali su od nas samo oni koji su uspjeli izdržati.

Ne, ne pucamo iz drugih razloga. Naša se veličina rodila iz nevolje i njome se pothranjuje. Kad bismo mi razorili kondaminske gradove i pobili pola stanovništva, oni koji bi ostali bili bi jači i teže bismo ih pobijedili nego sada. A zašto da ojačam svoga neprijatelja, Shen-yang? Njihovi vlastodršci bili bi zadovoljni kad bih tako postupio.

Shen-yang je pomislio na Vellore, ranjiv pri svakom napadu iz zraka, bilo raketama ili laserskim zrakama. Pomislio je i na ove podzemne vitalne centre i zapitao se da li bi se Hondurman usudio izaći.

»Htio bih kući«, rekao je sam u sebi Shen-yang, osjetivši odbojnost prema tom mjestu. »Daleko od ovog svijeta.« Već se htio okrenuti prema dizalu, kad je prišao ađutant držeći u ruci crveni radio-TV-odašiljač. Starac ga je uzeo u ruke i rekao u aparat:

— Zovete me da biste se uvjerili da li sam još živ? — Dok je to govorio, začula se još jedna strašna eksplozija daleko gore iznad naših glava i stijena je zadrhtala. — Dakako da sam živ. Kako biste mogli strojevima ubiti čovjeka koji predstavlja jednu bitnu ideju? — Razmijenio je još nekoliko riječi, a zatim je mišićava starčeva ruka pružila aparat Shen-yangu. — Želi s vama govoriti.

Kad je Shen-yang primio aparat, na malom se ekranu pojavilo Hondurmanovo lice i začuo se njegov glas.

— Moja se vlada iskreno ispričava, Shen-yang, ako su naše vojne operacije dovele vaš život u opasnost. Morate znati da ste ušli u područje borbe...

— Još sam živ — prekine ga Shen-yang. — Inače, imali ste pravo u pogledu onih strategijskih raketa.

Kratka stanka, a zatim će Hondurman:

— Čini mi se da ste vi imali pravo. Naše je ministarsko vijeće promijenjeno i ono sad prihvaća uvjete Ungavaca u vezi s obnavljanjem pregovora o miru. Naša nova vlada žali što je došlo do ove pucnjave, otklanja svaku odgovornost za nju i poduzet će disciplinske mjere protiv odgovornih oficira. Naše je službeno stajalište da je rat završen i da se stanje mora normalizirati prije nego što uđemo u galaktički savez.

— Imao sam pravo u pogledu kraja rata... I tako, vi ste promijenili vladu da biste mogli započeti pregovore o miru. Znate li da tako postupaju oni koji su pobijeđeni?

Hondurman je bio smeten.

— A nego što smo mi?

Ružica Ključec:

Trgovac osjećajima

Izabrao je vrijeme kada sunce zalazi jer je uvidio da ako bi čekao na mjesečinu, nikad je ne bi dočekao.

A i sunce, što je sjalo toga dana, bilo je slabašno, pošto je posljednjih nekoliko dana, zapravo, otkad je došao, bilo oblačno i sipljivo vrijeme. Više nije mogao čekati jer je ionako izgubio dosta vremena. Odlučio je da zaprosi Lindu po onom sistemu »sad ili nikad«. Dakle, izabrao je taj, najzad dočekani, sunčani dan. Najprije su otišli u mali, jeftini restoran, zatim su prošetali gradom, a kad se sunce počelo spuštati, krenuli su na obalu jezera i unajmili mali čamac po najnižoj cijeni.

Emeryju činovnička plaća nije omogućavala bilo kakav luksuz. Već sam taj izlet stajao ga je oho-ho. No, za Lindu bi dao i više.

Ukrcali su se u čamčić, a Emery je preuzeo vesla. Kad su stigli na trećinu puta, Emery je prestao veslati. Više nije mogao dalje i nimalo romantično obrisao je znojne ruke o čiste hlače. Sad mu je bilo malo i žao jer ovoliki napor nije bio za njegove nježne, činovničke ruke. Dok je brisao znoj, Linda se zadivljeno ogledavala.

— Ovdje je prekrasno, dragi! Pogledaj grad! Kao da ja složen od bijelih i crvenih kocaka.

— Aha!... Linda!...

— Molim! Ah, znam! Htio si reći kako ti se dopada moja nova haljina. Kupila sam je vrlo jeftino od jedie mještanke. Ručni rad! Pogledaj!

— Divna je, Linda! Kao i ti. Tvoje su ruke...

— Dragi! Pogicdaj! Sunčev odraz u vodi sve je krvaviji. Oh! Kako je ovdje divio s tobom. Ti si tako romantičan!

— Linda! Odavno znaš da te volim! Hoćeš li se udati za mene?

Konačno je došao do riječi i pitanje je izgovoreno. — Naravno! Nego, ja bih se vratila. Uskoro će noć.

— Linda! Molim te! Mogu li te poljubiti?

— Oh! Ne sada! Kad ...

— Ali, djevojko! Vjerenički poljubac! Samo jednom. Emery se nagne i nespretno je poljubi u usta. Pokušao je održati ravnotežu, držeći se Lindi za ramena, ali kad je pomaknuo nogu i još nespretnije

se pokušao vratiti na krmu, izgubiti je ravnotežu i leđima pao na bok čamca koji je bio lagan, pa se vrlo lako prevrnuo. Sve to zbilo se za nepunu minutu. No zato je Emery cijelih petnaest minuta plivanja i za dolaska u hotelsku sobu slušao Lindine psovke i žalbe. Čas je bjcsnjela, pa onda plakala. Zatvoren u sobi, Emery se pomirio sa sudbinom.

— Eh! Te žene! Kad bi se bar dogodilo čudo! *

Sjedio je na kamenom zidu i promatrao svoj odraz u jezeru. Kraj sebe je imao kovčežić, poprilično velik, a u ruci je držao kuglu (baš kao u bajci o kraljevni i žabi). Premještao ju je iz jedne ruke u drugu, a ona se ljeskala krvavocrvenim sjajem. Njegovu pojavu odmah biste zapazili: bio je visok, iako je sjedio i klatio nogama. Odjeća mu je bila staromodna, ali neobično elegantna. Imao je štap sa drškom od bjelokosti, a na nogama fine cipele, neobične bež boje. Mogao je proći kao dobro očuvani pedesetogodišnjak, sa ćelavom glavom i tek jednim čuperkom navrhu kao u Irokeza. Emery sjedne podalje od njega i spusti noge niza zid. Njegov odraz lelujao je u bistroj vodi stvarajući čudne face, da mu se usta i nehotice osmjehnuše. Digavši pogled; opazi da ga promatra čovjek s .perčinom i da mu se amješka. Emery se također osmjehnu. Pomisli u sebi: »Što će ovaj, po svemu sudeći bogataš ovdje, na ovom kamenom zidu?«

— Vi ste odavde? — upita najednom čovjek.

— Ne! Iz Engleske!

— A što ste po zanimanju?

— Činovnik u banci!

— Aha! I djelujete tako! Jeste li oženjeni?

Čovjek ga nastavi ispitivati.

Emervju je prekipjelo. Ustane da pođe, ali ga čovjek sustigne s pitanjem.

— Zašto odlazite? Molim vas ne odlazite! Ovdje sam sâm, nikog ne poznajem.

— Pa onda nađite sebi društvo! — srdito će Emery.

Bilo mu je svega dosta.

— Već sam ga našao! Sjedite! Želio bih s vama razgovarati. Vidim da imate brige! Ljubavne?

— Ne! Poslovne!

Emery je bio već na rubu histerije.

— Sumnjam! Svi simptomi pokazuju da je u pitanju strah da se ne izgubi voljena osoba. To vam se vidi po očima.

— Ma nemojte! Vi mora da ste neki psiholog! — reče ironično Emery.

— Ne! Ja sam trgovac — odgovori čovjek mirno.

I u tom natezanju s Emeryjem ostao je dostojanstven.

— Interesantno! — reče Emery, iako mu nije bilo interesantno. Jedva je čekao da čovjek ode. Ovaj kao da je pogodio o čemu

razmišlja.

— Još neću otići. Brod mi je u kvaru. Treba spojiti neke dovode s aluminijskim legurama. Samo nigdje ne mogu naći aluminija. A ovdje i ne znam gdje da ga potražim. Rudu mi je suviše dugo čistiti i pretapati. Imate li kakav aluminijski predmet koji vam nije potreban? Meni ne treba mnogo. Samo nekoliko dekagrama vaše vage. Nekoliko već imam, ali mi nije dovoljno.

Emery pomisli na deset kavenih žličica od aluminija, dar bake Dolores.

— Nemam, — reče Emery. Trgovac ga pogleda ispod oka.

— Šteta! A učinilo mi se da ćete reći da imate. No vidim, predomislili ste se. A ja bih vam platio. Platio bih vam, recimo, dvostruko.

— Do đavola, čovječe! Pustite me na miru. Stalno brbljate i ispitujete me! Ni ime vam ne znam. Tko ste vi, zapravo?

— Ja sam trgovac. To sam već rekao. Ali sad shvaćam da je trebalo da kažem i svoje ime. Dakle, u nekoliko riječi: zovem se Kaliop Depe Suerus. I, moj prijatelju, nemoj se sada uzbuditi. Dolazim iz zvjezdanog grada Pantiabolo, a moj je rodni planet ATES.

Emery se najednom počne smijati. Sve se hvatao za trbuh. A onda je naglo stao i zabezeknuto gledao u čovjeka s perčinom.

— Hm! Pitam se, tko je od nas dvojice luđi! — »Najprije Linda, sad ovaj Kaliop«, pomisli u sebi, a naglas reče: — Slušajte, čovječe! Bili vi tko mu drago, ne dopuštam da se sa mnom zafrkavate. Vi tvrdite da ste iz nekog »zvjezdanog grada«. Kladim se da ste neki odbjegli duševni bolesnik.

— Duševni bolesnik! Hm! Aha! Znam! Toga nema na ATESU i SEKURI. Prošla su ta vremena. A ja sam zaista Kaliop s ATESA i po zanimanju sam trgovac.

— Trgovac? — ironično će Emery — Da ne možda lijekovima ili čudotvornim mastima?

— Ne! Ja sam trgovac osjećajima — mirno reče, ne obzirući se na podrugljiv ton mladića.

Emery ga odmjeri pogledom. Sad je već potpuno shvatio da taj čovjek govori potpuno razložno i da nešto s njim, Emeryjem, nije kako treba.

— Hm! Čudno! Ja znači sjedim na zidu sa jednim svemircem i kvasim noge u jezerskoj vodi. Znači, ti prodaješ osjećaje? Da li ih možda mjeriš kilogramima i litrama?

— Ne! Mi ih prodajemo u specifičnim nabojima energije strasti. Taj naboj se može izazvati sugestijom, telepatijom, autosugestijom i kombinirano. Potrebna je samo voljna pomoć kupca. Kod tebe bi to najlakše išlo kombinacijom telepatije i autosugestije, bez prisutnosti treće osobe. Tek kasnije, sav višak naboja energije strasti prelazi

telepatijom na drugog čovjeka ili biće. Kod nas to ide jednostavnije jer naš mozak nije genetski kodiran. Vama je velik dio mozga mrtav u smislu izvršavanja svjesnih zadataka. U ovom slučaju ti možeš biti samo medij-primalac.

Emery je slušao Kaliopovo tumačenje. Shvatio je da čovjek, zapravo, govori istinu.

— A što ću ti dati, ako uspiješ u ovome?

— Rekao sam ti već! Nabavi malo aluminija. Nije potrebno da bude stopostotno čist. A što se tiče tvoje djevojke, uspjet će. Ja sam dobar trgovac. Moja je sposobnost u tome što mogu naboje bilo koje emocije ili misli zadržati u polju takozvane konzervacije do vremena koje poželim. Ne brini! Vidjet ćeš već!

U toku sljedećih pola sata Emery je morao potpuno koncentrirati misli. Tortura je prestala snažnim drmusanjem. Osjećao se kao da se probudio iz sna.

— A sad idi! Sutra ćemo se vidjeti oko podneva! Ne zaboravi donijeti ono što si rekao! *

Večera uz dvije svijeće bila je čarobna. Linda je blistala u svojoj jednostavnoj bijeloj haljini.

— Znači, udat ćeš s za mene, Linda draga?

— Da, Emery! Otkrila sam da ne mogu bez tebe. Unatoč nesporazumu, volim te.

— Da, ljubav je tako čudna. Može se i kupiti!

— Kupiti? — Lindina usta se prestanu smiješiti.

— Ah! Da! — Emery se zagrcnu. Pomisli kako se skoro zaletio. — Znaš u povijesti ljudskih...

— Ah! To! Da, znam.

Emery odahnu. Sjeti se trgovca. »Moram mu odnijeti kavene žličice«.

Točno u dogovoreno vrijeme stigao je do zida. Stranac je već sjedio na njemu, klateći nogama i s kovčegom pokraj sebe.

— Dakle? — upita trgovac.

— Uspjelo je! Udat će se za mene!

— Jesi li mi donio?

— Naravno! Baš si pravi trgovac! Ali ipak, tvojom zaslugom, ili ne, ja sam uspio.

— Hm! Sjedni! Nećeš dugo ostati u ovom gradu?

— Ne! Sutra odlazim. Možda prekosutra. A ti?

— Još danas, predvečer. Posao je pri kraju. Još malo popravaka i onda odlazim.

— Kamo? Ah, znam, na ATES.

— Možda. No, imam još jedan trgovački sastanak na Dou, to je vaš SIRIUS. Ideš li sa mnom? Ah, da! Znam! Ženiš se! Tako je to. No, ti si još sretan s jednom. Ja ih imam osamdeset. No, dobro! Hoćeš li doći

sutra izvan grada, kod onog čestara, s djevojkom, da me pozdraviš?

— Doći ću.

— Zbogom, Emery! Ili, možda, do viđenja? Možda još koji put dođem. Za jedno pedeset godina.

— Km! — Emery štucnu — Bit će mi drago. Samo što ću ja onda izgledati kao otprilike sada ti.

— Nema veze. Ti si jedini Zemljanin koji mi je postao prijatelj. Moram ići. Do sutra!

Izvan grada pružala se ravnica. Tek u daljini nazirala su se šumovita brda. S druge strane bilo je jezero. Letjelica je dopola uronila u zemlju, a i šipražje ju je nadvisivalo, tako da se nije mogla vidjeti čak ni iz aviona. Kaliop ju je dobro maskirao. Djevojka nije shvatila o čemu se radi, jer je Kaliop dao Emervju znak da šuti.

— Dakle, ovo ti je djevojka? Lijepa je! No, sada moram ići. Kvar je otklonjen. Moj »glavni« me čeka u stratosferi, dobro maskiran. Ponekad nije dobro biti znatiželjan! Zbogom prijatelju! Djevojko, zdravo! Molim vas da se sada vratite u grad.

— U redu, Kaliope! Oprosti što ti nisam vjerovao! Mi smo takva mentaliteta. Tko zna zašto ne prihvaćamo činjenicu da postoji još netko osim nas? Možda je to zaboravljena greška u nama.

— Sudbina ljudskog roda je i sudbina ostalih bića, svuda. To će te uvidjeti vrlo brzo. Tajna je postojanja u nama, Emery. Idi!

Emery je stajao uz Lindu i zamišljeno slijedio sitnu svijetleću točkicu na mračnome nebu. Pomislio je kako Kaliop ima pravo.

— Mi smo još, zapravo, životinje. Relativna je stvar čovjek ili gorila. Razum je jedini pravi put. Kaliope, zbogom! — A onda nehotice, zaboravivši na Lindu, promrmlja sebi u bradu: — A tko zna kamo sada lete moje kavene žličice? Hm!

Ušuti i pogleda Lindu zbunjeno. Susretne njezin začuđeni pogled.

Ray Bradbury:
The Long Rain

Preveo Zoran Milović

Duga kiša

Kiša je i dalje padala. Bila je to snažna, neprekidna kiša, oznojena i usparena kiša; sipilo je, lilo, prskalo poput fontane, šibalo po očima, potapalo gležnjeve; bila je to kiša a kojoj su se mogle utopiti sve ostale kiše i sjećanja na njih. Dolazila je u kilogramima i u tonama, rezala je prašumu i poput noža odsijecala drveće, izbrijavala travu i prokopavala hodnike u tlu, jureći stresala lišće sa žbunja. Smežuravala je ljudske ruke pretvarajući ih u šape naboranih majmuna; padala je nalik na krutu kišu staklenih zrnaca, i nikada nije prestajala.

— Koliko još ima, poručnice?

— Ne znam. Kilometar, deset kilometara, možda i tisuću.

— Zar niste sigurni?

— Kako bih mogao biti siguran?

— Ne dopada mi se ova kiša. Kada bismo bar znali kolika još ima do Sunčane kupole, bilo bi nam lakše.

— Još možda sat ili dva.

— Doista tako mislite, poručnice?

— Naravno.

— Ili možda lažete zato da nam podignete moral?

— Lažem zato da bih vam podigao moral. Zaveži!

Dva čovjeka sjedoše jedan pored drugoga na kiši. Iza njih sjedila su još dvojica, mokri i umorni i smežurani, nalik na rastopljenu glinu.

Poručnik pogleda prema gore. Lice mu je nekada bilo smeđe, a sada ga je kiša isprala i postalo je blijedo, isprala je boju njegovih očiju, koje su sada bile bijele, isto kao i zube i kosu. Sav je bio bijel. Čak mu je i uniforma sve više počinjala bijeliti, a možda i pomalo zelenjeti od plijesni. Poručnik je osjećao kišu na obrazima.

— Koliko li je samo milijuna godina prošlo od kada je ovdje na Veneri kiša posljednji put prestala padati?

— Ne pričajte gluposti — reče jedan od one dvojice. — Na Veneri nikada ne prestaje padati. Samo lije i lije. Živim ovdje već deset godina i nikada nisam doživio ni minutu, čak ni sekundu, a da nije lila

kao iz kabla.

— To je kao da živiš pod vodom — reče poručnik i ustade, gurajući revolver natrag na mjesto. — No, bit će bolje da krenemo. Naći ćemo uskoro tu Sunčanu kupolu.

— Ili je nećemo naći — doda jedan cinično.

— Treba nam još samo sat ili malo više.

— Sada mi stvarno lažete, poručnice.

— Ne, sada lažem samome sebi. Ovo je jedan od onih trenutaka kada si jednostavno prisiljen lagati. Neću još moći dugo podnositi sve ovo.

Hodali su stazom kroz prošumu, pogledavajući, s vremena na vrijeme na kompase. Nije bilo ničega po čemu bi se mogli orijentirati, samo kompasi. Iznad njih bilo je sivo nebo i kiša što je padala i padala, pred njima nalazila se prašuma i staza kojom su hodali, a daleko iza njih, bila je raketa kojom su putovali i koja je pala u ovu blijedu kišnu pustoš. A u raketi ostala su dva njihova druga, mrtva, dok im se niz odijelo slijevala kiša.

Hodali su jedan za drugim šuteći. Stigoše do rijeke; široke, ravne, smeđe rijeke koja je tekla jednomjerno prema Jedinstvenom moru. Na milijardama mjesta površina joj je bila istočkana krupnim kapima kiše.

— U redu, Simmonse.

Poručnik kimnu glavom i Simmons skide s leđa nevelik paket, koji se pod pritiskom skrivene kemijske tvari napuhao u Veliki čamac. Poručnik naredi da se odsijeku komadi drva i da se brzo naprave vesla. Spustili su se u rijeku, hitro veslajući glatkom površinom.

Poručnik je osjećao hladnu kišu na obrazima i na vratu i na rukama koje je pokretno. Hladnoća ie počela polako sipiti u pluća Osjeti kišu u ušima, u očima, na nogama.

— Nisam spavao prošle noći — reče.

— A tko je mogao spavati? Tko je ikada ovdje spavao?

Kada? Koliko smo noći uopće spavali? Trideset noći, trideset dana! Tko može da spava dok mu kiša dobuje po glavi, udara i udara... Dao bih ne znam što za jedan dobar šešir. Sve bih dao, sve, samo da mi više ne udara po glavi. Glava me boli i sva je ranjava; boli me bez prestanka, stalno.

— Zažalio sam što sam došao u Kinu — reče jedan od ostalih.

— Prvi put čujem da netko Veneru naziva Kinom.

— Naravno, Kina. Kineska vodena kura. Sjećaš li se onog starog načina mučenja? Privežu te uza zid. Svako pola sata puste ti po jednu kap vode na glavu. Poludiš dok čekaš da padne iduća. No, isto ti je i Venera, samo u velikom izdanju. Mi nismo stvoreni za vodu. Ne možeš spavati, ne možeš disati kako spada, poludiš zbog toga što si stalno mokar, Da nam je palo napamet da bismo mogli doživjeti havariju

ponijeli bismo sa sobom nepromočive uniforme i kacige. Najviše te uništava ovo stalno udaranje po glavi. Tako je grozno to bubnjanje po glavi. Poput puščanih metaka. Ne znam koliko ću dugo moći izdržati.

— Momče, ja sam ti za Sunčanu kupolu! Čovjek koji je to izmislio, izmislio je stvarno strašnu stvar.

Dok su veslali preko rijeke razmišljali su o Sunčanoj kupoli koja se nalazila negdje pred njima, svjetleći u blijedoj prašumi ispranoj kišom. Žuta kuća, okrugla i svijetla poput sunca. Kuća s promjerom od trideset metara, kuća u kojoj se nalazila toplina i tišina i topla hrana i spas od ove bolne kiše. A u sredini Sunčane kupole bilo je, naravno, sunce. Mala lebdeća kugla žute vatre, smještena pri vrhu kupole, tako da si je mogao vidjeti s mjesta na kojem si sjedio, pušio ili čitao knjigu ili si pak ispijao gutljaje vruće čokolade s tučenim vrhnjem. Bilo bi tamo, to žuto sunce, upravo one veličine koju ima pravo Sunce gledano sa Zemlje, i bilo je toplo i sijalo je stalno i zaboravljao si na kišni svijet Venere, zaboravljao, sve dok si bio u Kupoli i besposličario.

Poručnik se okrenu i pogleda trojicu ljudi koji su zapinjali veslima i škripali zubima. Bili su bijeli poput pečurke, bijeli kao i on. Venera je sve izbjeljivala za nekoliko mjeseci. Čak je i prašuma nalikovala na beskrajnu nacrtanu noćnu moru, jer, kako da bude zelena, tako daleko od sunčevih zraka, s kišom koja je stalno padala i vječnim sutonom koji je visio nad njom? Bijela, bijela prašuma, s blijedim lišćem boje sira, i zemljom izrezbarenom poput camemberta i stablima nalik na goleme otrovne gljive. — Sve samo crno i samo bijelo. I, koliko često si uopće i mogao vidjeti pravo tlo Venere? Nije li to gotovo uvijek bio potočić, potok, bara, jezerce, jezero, rijeka, i onda, na kraju, to more?

— Evo nas!

Iskočiše na obalu što su dalje mogli, prskajući vodu naokolo i bauljajući po raskvašenoj zemlji. Čamac ispuhaše a zatim ponovo spremiše u kutiju za cigarete. Zatim, stojeći na kišovitoj obali rijeke, pokušaše zapaliti koju cigaretu, i trebalo je pet i više minuta dok su, tresući se, s nadolje okrenutm upaljačem, praveći rukama zaklon od kiše, uspjeli povući nekoliko dimova, a onda im iznenadan nalet kiše istrgnu već raskvašene cigarete iz usta.

Nastaviše dalje.

— Čekajte malo — reče iznenada poručnik. — Učinilo mi se da sam ispred nas ugledao nešto.

— Sunčanu kupolu?

— Nisam siguran. Kiša mi je ponovo zaklonila pogled.

Simmons poče trčati, urličući:

— Sunčana kupola!

Simmons nestade u neprozirnoj zavjesi kiše. Ostala trojica potrčaše za njim.

Pronašli su ga na malom proplanku; zaustavili se i pogledali što je otkrio.

Raketa.

Ležala je tamo gdje su je ostavili. Na neki način, vrtjeli su se u krugu i našli ponovo na mjestu s kojeg su pošli. U olupini broda, iz usta dvojice mrtvih ljudi, rasle su bjelkaste gljive. Dok su gledali, gljive se rascvjetaše, latice se odvojiše na kiši, i gljive uginuše.

— Kako nam se to moglo dogoditi?

— Mora da je negdje u blizini električna oluja. Uništila nam je kompase. To je to.

— Imate pravo.

— Što ćemo sad?

— Krenuti ponovo.

— Nismo ni metra bliži ničemu!

— Pokušaj se smiriti, Simmonse.

— Smiriti, smiriti! Podivljao sam na ovoj kiši!

— Ako budemo pazili, imat ćemo dovoljno hrane za iduća dva dana.

Kiša im je plesala po koži, igrala po mokrim uniformama; tekla u potocima s nosova i ušiju, s prstiju i koljena. Bili su nalik na kamene vodoskoke smrznute u prašumi, ispuštajući vodu iz svake svoje pore.

I, dok su tako stajali, začuše iz daljine tutnjavu.

Iz kiše izroni čudovište.

Čudovište je stajalo na tisuću električnih plavičastih nogu. Hodalo je hitro i sa strahotom u sebi. Udaralo je jednom nogom o tlo, spaljujući sve oko sebe. Svugdje gdje bi noga udarila, srušilo bi se izgorjelo drvo. Veliki oblaci ozona ispunjavali su zrak namočen kišnim kapima. Dim se širio naokolo i nakon nekoliko trenutaka se raspršio pod naletima kiše. Čudovište je imalo gotovo osam stotina metara u širinu i dvostruko toliko u visinu i opipavalo je tlo poput nekog gorostasnog stravičnog slijepca. Ponekad, na trenutak, ostajalo bi bez ijedne noge, a zatim, već u idućem trenu, iz trbuha bi ispustilo tisuću bičeva, bijelo-plavih bičeva, i ubadalo ispranu prašumu.

— Eno je, električna oluja — poviče jedan od ljudi. — Ona nam je uništila kompase. Dolazi ovamo!

— Lezite, svi — poviče poručnik.

— Bježite! — zaurla Simmons.

— Ne budi lud. Lezi! Udara u najviše točke. Mogli bismo proći bez ozljede. Lezite na tlo, dvadesetak metara od rakete. Mogla bi i na nju potrošiti energiju a nas ostaviti na miru. Spuštaj se!

Ljudi se baciše na tlo.

— Ide li? — pitali su jedan drugoga svakih nekoliko trenutaka.

— Dolazi.

— Je li bliže?

— Sedamdesetak metara.

— Približava li se?

— Evo je!

Čudovište je došlo i stalo nad njima. Ispustilo je deset plavičasto svjetlucavih lopti koje pogodiše raketu. Raketa je bljeskala poput udarenog gonga i odzvanjala šupljim metalnim zvukom. Čudovište ispusti još petnaest plavičastih lopti, koje su plesale naokolo, nalik na smiješnu i šašavu pantomimu, pipajući prašinu i raskvašeno raspadajuće tlo.

— Ne, ne — jedan od ljudi zavrišti i skoči na noge.

— Lezi budalo! — poviče poručnik.

— Ne!

Munje pogodiše raketu još desetak puta. Poručnik okrenu glavu, naslonjenu na ruci, na drugu stranu i ugleda plamteće plavičaste bljeskove. Ugleda drveće kako se rascjepljuje i ruši u bezobličnu gomilu. Ugleda čudovištan mračan oblak kako im se vrti iznad glava, nalik na mutan crni disk, i izbacuje prema tlu još stotinu električnih igala.

Čovjek koji je skočio na noge sada je trčao, divlje, nalik na nekog tko se našao u golemoj dvorani sa stupovima. Trčao je izmičući stupovima, a onda, na kraju, desetak se stupova s treskom spusti iz oblaka i začu se zvuk, onakav zvuk kakav proizvede muha kada se spusti na užarenu žicu istrebljivača. Poručnik se sjećao tog zvuka još iz svog djetinjstva na farmi. Osjeti miris spaljenog ljudskog mesa.

Poručnik spusti glavu.

— Ne gledajte prema gore — poviče ostalima. Bojao se da bi svakog trenutka i sam mogao skočiti i početi bježati.

Oluja iznad njih ispusti s bljeskom još jednu seriju gromova a onda krenu dalje. I opet, ostala je samo kiša, kiša koja je brzo čistila zrak od mirisa paljevine, i već idući trenutak trojica preživjelih sjedili su i čekali da im se utiša lupanje srca.

Prišli su tijelu pogođenog čovjeka, nadajući se da možda još postoji mogućnost da mu spase život. Nisu mogli vjerovati da ne postoji nikakav način na koji bi mu pomogli. Bilo je to prirodno ponašanje ljudi koji nisu znali prihvatiti smrt sve dok je nisu dotakli, okrenuli na leđa i razmišljali da li da je pokopaju ili ostave da je prašuma pokopa za jedan sat svog brzog rasta.

Tijelo je bilo nalik na komad iskrivljenog čelika, umotanog u izgorjelu kožu. Doimalo se poput voštane lutke koju su bacili u krematorij i izvadili je pošto se vosak rastopio, ostavljajući samo skelet od drvenog ugljena. Samo su zubi bili bijeli i sjali su se, nalik na neobičnu bijelu narukvicu napol ispuštenu kroz stisnutu crnu šaku.

— Nije smio ustati — rekoše gotovo istovremeno.

I još dok su stajali nad mrtvim tijelom, ono je počelo nestajati;

vegetacija ga je već prekrivala — male loze, bršljani, puzavice, čak i cvijeće za mrtvog čovjeka.

U daljini, oluja je odmicala plavičastim gromovitim koracima, i na kraju nestade. *

Prešli su preko jedne rijeke i jednog potoka i jednog potočića i još desetak rijeka i potoka i potočića. Pred njihovim očima pojavljivale su se rijeke, brze, nove rijeke, dok su stare rijeke mijenjale svoje tokove — rijeke obojene bojom žive, rijeke obojene bojom srebra i mlijeka.

Stigoše do mora.

Jedinstveno more. Na Veneri je postojao samo jedan Kontinent. Kopno je bilo široko pet a dugačko tisuću pet stotina kilometara, i na sve strane oko tog nevelikog otoka nalazilo se Jedinstveno more, pokrivajući cio planet. Jedinstveno more, koje je ležalo uz blijedu obalu, gotovo bez pokreta...

— Ovim putem. — Poručnik kimnu prema jugu. — Siguran sam da u tom pravcu postoje dvije Sunčane kupole.

— Kad su već gradili, zašto ih nisu napravili još stotinu?

— Sada ih ima sto dvadeset, je li tako?

— Stotinu dvadeset i šest, prema izvještaju od prošlog mjeseca. Prije godinu dana pokušali su u Kongresu, dolje na Zemlji, progurati prijedlog da se sagradi još nekoliko desetaka kupola, ali znate već kako te stvari idu. Lakše im je da puste da im nekoliko ljudi poludi od kiše.

Krenuše prema jugu.

Poručnik i Simmons i treći čovjek, Pickard, hodali su po kiši, po kiši koja je padala čas jako čas slabo, čas jako, čas slabo: na kiši koja je lijevala i bubnjala i nije prestajala da pada na tlo i more, na ljude koji su hodali.

Simmons je prvi ugleda:

— Eno je tamo!

— A što je tamo?

— Sunčana kupola!

Poručnik žmirkanjem ukloni vodu s očiju i podiže ruke da se obrani od bockavih naleta kiše.

U daljini, na rubu prašume, pored mora, vidjela se žuta svjetlost. Bila je to doista Sunčana kupola!

Ljudi se osmjehnuše jedan drugom.

— Izgleda da ste stvarno imali pravo, poručniče.

— Sreća.

— Brate, daje mi snagu već to što sam je vidio. Hajdemo! Tko posljednji stigne, taj je kučkin sin! — poviče Simmons i poče umorno kasati prema kupoli. Druga dvojica automatski mu se pridružise, zadihani, umorni, ali držeći korak.

— Za mene veliki lonac kave — dahtao je Simmons, nasmijan. — I

puna tava zemički s cimetom! I samo leći i pustiti da te staro dobro sunce grije. Momak koji je izumio Sunčane kupole trebao bi dobiti medalju!

Potrčaše brže. Žuta svjetlost postade još sjajnija.

— Mora da ih je mnogo poludjelo dok nisu uspjeli pronaći lijek. Pomisli samo kako je to zapravo, očigledna stvar! Ravno naprijed. — Simmons je dahtao riječi u kadenci s trčanjem. — Kiša, kiša! Prije mnogo godina. Sreo jednog prijatelja. Vani u prašumi. Lutao je naokolo. Na kiši. Stalno je ponavljao: »Ne znam dovoljno, da uđem unutra, iz ove kiše. Ne znam dovoljno, da uđem unutra, iz ove kiše. Ne znam dovoljno...« Opet i opet. Tako. Jadno poludjelo kopile.

— Čuvaj dah!

Svi su trčali. Svi su se smijali. Stigoše do vrata Sunčane kupole u smijehu.

Simmons gurnu i širom otvori vrata.

— Hej! — vikao je. — Ovamo s kavom i zemičkama! Nije bilo nikakva odgovora. Uđoše.

Sunčana kupola bila je prazna i mračna. Nije bilo nikakvog sintetičkog žutog sunca koje u plinovitom šapatu lebdi u sredini plavog svoda. Nije bilo nikakve hrane koja bi ih čekala. Bilo je hladno kao u grobu. I kroz tisuće rupa izbušenih u svodu, na pod je u potocima lijevala voda; kiša je padala i natapala debele sagove i masivno moderno pokućstvo i prskala po staklenim stolovima. Prašuma je brzinom najbržih mahovina rasla u prostoriji, po policama za knjige i raskošnim ležaljkama. Kiša je udarala kroz rupe na krovu i natapala lica trojice ljudi.

Pickard se poče tiho smijati.

— Zaveži. Pickard!

— Ha, vidi što nas je dočekalo! — Nema hrane, nema sunca, nema ništa. Venerijanci, oni su to učinili! Naravno!

Simmons kimnu glavom dok mu se kiša slijevala niz lice. Voda mu je tekla kroz posrebrenu kosu i bijele obrve. — S vremena na vrijeme Venerijanci izlaze iz mora i napadaiu Sunčane kupole. Znaju da uništavanjem kupola uništavaju i nas.

— Ali, zar Sunčane kunole nisu branjene oružjem?

— Naravno — odvrati Simmons i koraknu u stranu, na mjesto koje je bilo relativno suho. — Ali prošlo je gotovo pet godina od njihovog posljednjeg napada. Obrana se opustila. Ovu su kupolu osvjili na prepad.

— Gdje su leševi?

— Venerijanci su ih sve odvukli dolje u more. Čuo sam da umiju na izvanredan način udaviti čovjeka. Potrebno je oko osam sati da te udave na svoj način. Stvarno, divna stvar.

— Kladim se da ovdje uopće nema nikakve hrane — cerio se

Pickard.

Poručnik se namršti i kimnu glavom Simmonsu. Ovaj zatrese glavom i ode prema sobi smještenoj na jednom kraju ovalne prostorije. Po kuhinji su bili razbacani raskvašeni komadi kruha i mesa na kojem je izraslo baršunasto mekano blijedo zelenkasto krzno. Kroz stotine rupa na kuhinjskom krovu padala je kiša.

— Sjajno. — Poručnik pogleda gore na rupe. — Ne vjerujem da možemo začepiti sve te rupe i zakloniti se ovdje neko vrijeme.

— Bez hrane? — dahnu Simmons. — Opazio sam da je sunčani stroj uništen. Najbolje, što u ovoj situaciji možemo učiniti jest da krenemo prema idućoj Sunčanoj kupoli. Koliko bi to moglo biti daleko odavde?

— Ne previše. Koliko se sjećam, ovdje su sagradili dvije prilično blizu. Možda bismo mogli... ako pričekamo ovdje... spasilačka ekipa iz druge kupole bi mogla...

— Po svoj prilici spasilačka je ekipa već bila ovdje, i otišla, najvjerojatnije još prije nekoliko dana. Za otprilike šest mjeseci poslat će ekipu da popravi ovo ovdje, naravno, tek kad stigne novac od Kongresa. Mislim da nam ne bi bilo osobito pametno ostati ovdje.

— U redu onda, pojest ćemo ono što nam je još ostalo od hrane, a onda ćemo krenuti prema idućoj kupoli.

— Kada mi samo ova kiša ne bi udarala po glavi, makar samo nekoliko minuta — reče Pickard — stavljajući šake na glavu i čvrsto ih stišćući. — Sjećam se, dok sam još bio u školi jedan je nasilnik sjedio iza mene i štipao me i štipao svakih pet minuta, cio dan. Radio mi je to tjednima i mjesecima. Mišice su mi sve to vrijeme bile crne i modre i boljele su me. I mislio kam kako ću poluditi od tog štipanja. Jednoga dana mora da sam već bio prilično skrenuo od tog stalnog bola, okrenuo sam se s velikim metalnim trokutom u ruci i zamalo ubio to pokvareno kopile. Gotovo sam mu odsjekao onu njegovu ušljivu tikvu. Gotovo sam mu iskopao oko prije nego što su me uspjeli izvući iz učionice, a ja stalno vičem: »Zašto me ne ostavi na miru? Zašto me ne ostavi na miru?« — Šakama je, tresući se, stiskao i stiskao glavu, čvrsta, zatvorenih očiju. — Ali što da radim sada? Koga sada da udarim, kome da kažem da me ostavi na miru, da me prestane mučiti? Ova prokleta kiša, nalik na štipanje, neprestano na tebi, to je sve što čuješ, to je sve što osjećaš!

— Do četiri po podne stići ćemo do druge Sunčane kupole.

— Sunčana kupola? Pogledaj ovu ovdje! A što ako su sve Sunčane kupole na Veneri uništene? A što onda? Što ako na svim krovovima ima rupa kroz koje lije voda!

— Moramo pokušati.

— Sit sam pokušaja. Sve što želim jest krov i malo mira. Želim da budem sam, na miru!

— To je samo osam sati odavde, ako nastaviš.

— Hajdemo jesti — reče Simmons promatrajući ga. *

Krenuli su obalom, opet prema jugu. Nakon četiri sata morali su krenuti u kopno kako bi zaobišli rijeku koja je bila gotovo dva kilometra široka i suviše brza da bi se mogla savladati čamcem. Morali su ući u kopno gotovo deset kilometara, do mjesta na kojem je rijeka izbijala iz zemlje iznenada, nalik na smrtonosnu ranu. Po kiši, preko čvrstog tla, vratiše se do mora.

— Moram spavati — reče najzad Pickard, a onda se skljoka na tlo. — Nisam spavao već četiri tjedna. Pokušavao sam, ali nikako nisam mogao. Spavat ću ovdje.

Nebo je postajalo sve tamnije. Venerina noć polako je dolazila i donosila tamu, tako mračnu da je bilo opasno kretati se.

Simmons i poručnik padoše na koljena, i poručnik reče:

— Dobro, vidjet ćemo što se može učiniti. Pokušavali smo to i ranije, ali nikada nije uspijevalo. Ne znam. San ne izgleda kao jedna od onih stvari koju možeš dobiti na ovom vremenu.

Ispružiše se na mjestima gdje su sjeli, pokušavajući poduprijeti glave u uspravan položaj, kako im voda ne bi ulazila u usta, i zatvoriše oči.

Poručnik se trže. On nije spavao. Osjećao je da mu nešto puže po koži. Nešto je u slojevima raslo po njemu. Kapi su padale i spajale se s drugim kapima i slijevale se u potočiće koji su mu vijugali tijelom, i dok mu je voda curila i kapala i lila, sitno šumsko bilje puštalo je korijenje po njegovoj odjeći. Osjeti kako bršljan raste i prekriva ga još jednim odijelom; osjeti kako cvjetići pupaju, otvaraju se, kako latice otpadaju, a kiša mu je i dalje bubnjala po tijelu i glavi. U svjetlucavoj noći — jer se bilje sjajilo u tami — mogao je vidjeti obrise druge dvojice ljudi, ljudi koji su izgledali nalik na srušene panjeve prekrivene baršunastim pokrovom trave i cvijeća. Nalet kiše udari ga po licu. On ga prekri rukama. Kiša mu je tukla u vrat. Okrenuo se na trbuh, u blatu, ležeći na sloju gumastih biljaka, dok mu je kiša udarala po leđima i nogama.

Iznenada skoči na noge i poče otresati vodu s odijela. Tisuće ruku dodirivale su ga u tami i to više nije mogao izdržati. Nije više mogao podnijeti da ga dodiruju. Zabaulja po raskvašenom tlu i udari u nešto. Bio je to Simmons, koji je stajao na kiši, isparavajući vlagu, presavinut naletima kašlja. Trenutak zatim i Pickard je bio na nogama, vičući i trčeći naokolo.

— Čekaj malo, Pickarde!

— Stani, stani! — Vrištao je Pickard. Šest puta je opalio iz puške u noćno nebo. U trenucima bljeskanja svjetlosti mogle su se vidjeti vojske kišnih kapi, uhvaćene kao u kakvom golemom nepokretnom jantaru, kako za trenutak oklijevaju, kao da ih je uplašila eksplozija,

petnaest milijardi kišnih kapi, petnaest milijardi suza, petnaest milijardi ukrasa, dragulja položenih na bijelu baršunastu podlogu. A onda, kada je nestala svjetlost, kapljice koje su stale čekajući da ih se snimi, koje su načas prekinule svoju jurnjavu prema dolje, spustiše se na njih, bockajući, nalik na oblak insekata koji su donosili hladnoću i bol.

— Prestani! Prestani!

— Pickarde!

Ali Pickard je sada samo stajao, sam. Kad je poručnik uključio malu ručnu svjetiljku i prešao mlazom svjetla preko Pickardovoga raskvašenoga lica. ugledao je oči široko otvorene, usta razjapljena, lice okrenuto prema gore. tako da je voda prskala po jeziku, udarala i potapala proširene toči i šaputavo se u mjehurima pjenila na nosnicama.

— Pickarde!

Čovjek nije odgovarao. Jednostavno je stajao, dok su mu sitni kišni mjehurići izbijali po izblijedjeloj kosi a okovi kšnih dragulja kapali sa zglobova i vrata.

— Pickarde! Odlazimo. Nastavljamo dalje. Pođi s nama.

S Pickardovih ušiju kapala je kiša.

— Pickarde, čuješ li me? — Bilo je to kao da se viče u zdenac. — Pickarde!

— Ostavite ga na miru — reče Simmons.

— Ne možemo ga ostaviti ovdje.

— A što da učinimo? Da ga nosimo? — ispljunu Simmons.

— On više ništa ne vrijedi ni nama ni sebi. Znate li što će napraviti? Jednostavno će stajati ovdje i udaviti se.

— Što?

— To ste dosad već mogli naučiti. Zar ne znate tu priču? Jednostavno će stajati ovdje, s glavom okrenutom prema gore i pustit će da mu voda ulazi u nosnice i u usta. Udisat će vodu.

— Ne vjerujem.

— U sličnom su položaju pronašli generala Menta, onaj put. Sjedio je na stijeni i udisao kišu, glave okrenute prema gore. Pluća su mu bila puna vode.

Poručnik ponovo upravi svjetlo prema nepokretnom licu. Pickardove nosnice ispuštale su jedva čujan, šaputav, vlažan zvuk.

— Pickarde — poviče poručnik i udari ga po licu.

— On vas više ne može ni osjetiti — reče Simmons. — Nekoliko dana na ovoj kiši i više nemate ni lica ni nogu ni šaka.

Poručnik s užasom pogleda svoje šake. Više ništa nije mogao osjetiti.

— Ali, ne možemo Pickarda ostaviti ovdje!

— Pokazat ću vam što možemo učiniti. — Simmons opali iz puške.

Pickard pade na tlo natopljeno vodom, a Simmons prozbori:

— Ne mičite se, poručnice. Moja je puška spremna i za vas. Promislite dobro; on bi jednostavno samo stajao ili sjedio ovdje i utopio se. Ovo je mnogo brži i lakši način.

Poručnik zatrepće gledajući tijelo presavinuto na tlu — Ali ti si ga ubio!

— Da, zato što bi on inače ubio nas, psihički nas opterećujući. I sami ste vidjeli kakav je izraz imao na licu. Poludio je.

Nakon nekoliko trenutaka poručnik kimnu glavom i reče:

— U redu.

Krenuše u kišu.

Bilo je mračno, i njihove svjetiljke bacale su zrake što su probijale kišu jedva metar ili dva. Nakon pola sata morali su stati i prosjediti ostatak noći, čekajući svanuće novog dana, dok su im se želuci grčili od gladi. Kad je osvit došao bilo je sivo, kao i uvijek, a kiša nije prestajala padati. Ponovo krenuše naprijed.

— Pogrešno smo izračunali — reče Simmons.

— Nismo. Još samo jedan sat.

— Govorite glasnije. Ne mogu vas čuti. — Simmons zastade i nasmiješi se. Odjednom dodirnu uši — Moje uši! Otkazale su. Od ove beskrajne kiše napokon sam oglušio kao top.

— Zar ništa ne čuješ? — poviče poručnik.

— Što? — Simmons ga pogleda zbunjeno.

— Ništa. Hajde idemo.

— Mislim da ću ostati ovdje i čekati. Vi pođite naprijed.

— To ne možeš.

— Ne mogu vas čuti. Vi nastavite. Umoran sam. Mislim da ovim putem dalje nema nikakve Sunčane kupole. A ako je i ima, po svoj prilici krov joj je sasvim šupalj, kao i onoj prethodnoj. Mislim da ću ostati sjediti ovdje.

— Diži se odatle!

— Zbogom poručniče.

— Ne možeš sada odustati.

— Imam ja ovdje jednu pušku koja kaže da ostajem. Više me nije briga pola posto. Još nisam poludio, ali mi ne treba mnogo. Ne želim više ići naprijed tim putem. Čim nestanete s vidika, sam ću upotrijebiti pušku.

— Simmonse!

— Rekli ste moje ime. Toliko vam mogu pročitati s usana.

— Simmonse!

— Gledajte sve je to samo pitanje vremena. Umrijet ću ili sada ili za nekoliko sati. Čekajte samo da stignete do slijedeće Kupole, ako je uopće uspijete pronaći, i otkrijete kako krov lijepo prokišnjava. Neće li to biti divno?

Poručnik je čekao nekoliko trenutaka, a onda odšljapkao dalje u kišu. Jednom se okrenuo i pozvao Simmonsa, ali on je i dalje sjedio, s puškom u rukama, čekajući da poručnik nestane iza prozirne zavjese kišnih kapi. Zatrese glavom i mahnu poručniku neka nastavi.

Poručnik čak nije ni čuo pušku kad je opalila.

Dok je hodao, poče jesti cvijeće. Neko se vrijeme zadržavalo u želucu i nije bilo otrovno; nije bilo ni osobito hranjivo, još manje ukusno, mučno, minutu ili dvije kasnije.

Uskoro je uzeo nekoliko listova i pokušao napraviti šešir, no kiša mu je s glave otapala blijede mekane listove. Čim bi se ubralo, bilje je vrlo brzo trunulo i raspadalo se u sivu masu među prstima.

— Još pet minuta — reče samome sebi. — Još samo pet minuta a onda ću ući u more i nastaviti hodati. Mi nismo stvoreni za ovo; nijedan stanovnik Zemlje nije u stanju, niti će to ikada biti, izdržati sve ovo. To su živci, to su živci.

Bauljao je praćakajući se svojim putem kroz more blata i lišća, i napokon je stigao do nevelikog brežuljka.

Kroz hladne koprene vode, u daljini nazirala se jedva vidljiva žućkasto blijeda mrlja.

Iduća Sunčana kupola.

Kroz drveće, okrugla žuta zgrada, u daljini. Jedan dugi trenutak samo je stajao, njišući se i gledajući je.

Počeo je trčati, a onda zastade i uspori. Bojao se. Nije zvao. Što ako je to ona ista? Što ako je to mrtva Sunčana kupola, bez sunca u sebi? Razmišljao je.

Okliznu se i pade. Ostani ležati ovdje, razmišljao je, to nije ona prava. Lezi ovdje. Nema nikakve koristi. Pij do mile volje.

Ali uspio se ponovo uspraviti na noge i prijeći nekoliko potočića, i žuto svjetlo postalo vrlo sjajno, i ponovo je potrčao lomeći nogama ogledala i staklo, dok je rukama razmahivao po dijamantima i dragom kamenju.

Stajao je pred žutim vratima. Iznad njih bio je utisnut natpis: SUNČANA KUPOLA. Podiže utrnulu ruku da opipa vrata. A onda okrenu kvaku i otetura unutra.

Zastade za trenutak, gledajući oko sebe. Iza njega kiša je u kovitlacima udarala o vrata. Ispred njega, na niskom stolu, stajao je srebrni vrč prepun vruće čokolade, pušeći se, i šalica, puna tučenog vrhnja. A pokraj nje, na drugom poslužavniku bili su debeli sendviči, prepuni piletine, svježe izrezane rajčice i mladog zelenog luka. Na držaču, ravno pred njegovim očima, stajao je veliki debeo zeleni ručnik, i posuda za mokru odjeću, i s desne strane, kabina u kojoj se čovjek mogao za trenutak osušiti. A preko stolice bila je presavijena čista, suha uniforma; čekala je svakoga — njega, ili bilo koga tko se izgubio — da je upotrijebi. A tamo dalje, na drugoj strani, u bakrenim

se posudama pušila vruća kava, i uređaj iz kojeg su se čuli zvuci tihe glazbe, i knjige uvezane u crvenu ili smeđu kožu. A pokraj police s knjigama bio je ležaj, mekan dubok ležaj u koji si mogao leći, gol i opušten, upijajući zrake one velike žute sjajne stvari koja je dominirala dugačkom prostorijom.

Šakama prekri oči. Ugledao je druge ljude kako se kreću prema njemu, ali im ništa nije mogao reći. Čekao je širom otvorenih očiju, i gledao. Voda mu se s uniforme cijedila u baricu podno nogu, i on osjeti kako mu vlaga polako nestaje s lica, iz kose, s grudi, s ruku i s nogu.

Gledao je u sunce.

Lebdjelo je nad sredinom sobe, veliko i žuto i toplo. Nije puštalo nikakav zvuk, i u sobi se ništa nije čulo, nikakav zvuk. Vrata su bila zatvorena i kiša je ostala još samo sjećanje tijela koje je još treperilo. Sunce je visilo visoko na plavom nebu sobe, toplo, vrelo, žuto, predivno.

Krenu naprijed, trgajući u hodu odjeću sa sebe.

Denis Ivković:

Peta dimenzija

Bert je s nevjericom trljao oči očekujući da će to priviđenje, ili je bar on mislio da je priviđenje, nestati. Međutim, ona je još bila tu i kuhala mu čaj kao što je to radila svakog popodneva svih prokletih dvadeset godina koje su proveli skupa. I sada je očekivao da mu postavi ono idiotsko pitanje koje ga je uvijek nerviralo do ludila.

— Mili, hoćeš li sa šećerom ili bez?

Nemoguće, to je apsolutno nemoguće. Posljednju riječ izgovorio je naglas polako je rastavljajući na slogove kao da je time htio otjerati tu strašnu moru. Ona, njegova žena, koja je umrla prije skoro tri mjeseca kuha mu čaj i još ga pita da li će sa šećerom ili bez, iako dobro zna da pije čaj bez šećera.

— Mili, nisi mi odgovorio, sa šećerom ili bez? — ponovo začu njezin piskutavi glas koji mu se i sada malo gadio.

— Prokleto dobro znaš da uvijek pijem čaj bez šećera.

Čuo je samog sebe kako izgovara te riječi koje je ponavljao svaki dan. Potpuno otupljen, izgovorio je to sasvim automatski toj... toj idiotkinji. Da, to je bila prava riječ za nju: I-DI-OT-KI-NJA!

Ponovo je začuo sebe kako na sav glas viče »I-DI-OT-KI-NJA«. Zatvorio je oči i pokušao srediti misli. Izmjenjivale su se strelovitom brzinom i stvarale mu košmar u glavi. Gotovo spontano usporedio ih je s divljim brzacima koji ruše sve pred sobom. Baš tako, rušilo se sve logično što je njegov mozak prikupljao godinama. Ovo što se sada odvija pred njegovim očima totalan je apsurd.

Gotovo nemogućom brzinom stvarao je najfantastičnije pretpostavke. Sjetio se čak i bakinih priča o duhovima umrlih koji se vraćaju da bi se osvetili svojim neprijateljima. Stresao se od jeze. Tada se sjeti jednog novinskog članka što ga je nedavno pročitao, samo se nije mogao sjetiti gdje.

Otvori oči. U kuhinji više nije bilo nikoga. Na stolu ugleda šalicu čaja iz koje se širio ugodan, privlačan miris. Božanstveno, pomisli. Ugodna toplina prostruji mu tijelom čim je okusio malo čaja i on osjeti kako mu se dah rastapa od blaženstva. Iako je bila otjelovljenje svih ovozemaljskih mana nije joj mogao zanijekati da najbolje kuha čaj u cijelom Chicagu i okolici.

— Ovaj tvoj čaj je fantastičan — reče i odmah shvati da je sam. Ponovo se strese. Obično u ovo vrijeme bi zadrijemae lagano pijuckajući čaj koji bi Myra skuhala. Oči su mu se polako zatvarale, a misli mu odletjele do Myre, zatim bi mu se pred očima stvorio kovitlac boja, zvukova, okusa, dodira i svega ostalog što mu je svijest mogla dočarati.

Bila je divna ljetna večer, a oni su bili mladi i sami sebi dovoljni. Konobar se besprijekorno bijelim ubrusom preko lijeve ruke prišao je njihovu stolu i profesionalno učtivo ih upitao što bi željeli večerati. Odmah zatim je vidio Myru na prednjem sjedalu svog prvog auta — nekog starog »chevroleta«. Posvadili su se i sjedili jedno do drugog u tako napetoj atmosferi da se činilo da će se potući. Njihova idila trajala je vrlo kratko, ali bilo je fantastično dok je vozeći auto gledao kako joj duga crna kosa lepršа na vjetru i pri tom pohlepno udisao miris njezina parfema.

Probudio se. Sve je bilo kao i prije. Miris čaja mu je još ugodno draškao nosnice, stara zidna ura neumorno je odbrojavala sekunde i sate, a današnje novine su još ležale na stolu uredno složene i nepročitane.

Uze novine i poče ih listati. Volio je čitati SF-priče i to bi obavezno prvo pročitao u dnevnim novinama. Pronašao je stranicu na kojoj je bila priča i odmah je počeo čitati. Priča se zvala »Peta dimenzija«. Ime autora mu se učinilo poznatim, ali se nije mogao sjetiti gdje ga je čuo ili pročitao: James Fark.

Radnja priče vrtjela se oko dvojice znanstvenika koji su slučajno otkrili da je smrt relativan pojam i da ljudi poslije »smrti« nastavljaju živjeti u nekoj drugoj dimenziji za čije postojanje ne znaju ljudi što žive u ovoj našoj, bolje reći ovozemaljskoj dimenziji. Pošto im život u našoj dimenziji nije više bio zanimljiv, oni su svojevoljno prešli u tu tzv. petu dimenziju, tj. počinili su samoubojstvo.

Tu priča završava i prepušta čitaocu da sam zamisli nastavak. Dobar spoj religije i modernom literaturom, pomisli Bert. Ali ime, ime autora... James Fark, James Fark... gdje li je samo pročitao to ime?

Tada se sjeti onog novinskog članka i napregne se da se sjeti iz kojih je novina. Pođe u sobu i donese povelik svežanj svih ovogodišnjih brojeva svojih dnevnih novina.

Odmah je našao ono što je tražio. U članku je čitateljima bila predstavljena jedna od mnogobrojnih čikaških sekti. Osnivač sekte zvao se James Fark. Pa da, obradova se Bert, to je on! Nastavio je dalje čitati: «... i sljedbenici njegova tumačenja vjeruju da ljudi ne umiru nego nastavljaju iivot u tzv. petoj dimenziji i to na potpuno istom mjestu. Dosta zanimljiv pristup starom problemu, iako...«

Prestade dalje čitati jer se u nastavku samo citiralo mišljenja pojedinih stručnjaka o toj utopističkoj (baš tako su se izrazili) teoriji.

Oni će tu njihovu teoriju i tako odbaciti svojim filozofskim frazama kao što je »sjenka nade u noći očaja« i slične, razmišljao je Bert. Nagrizao ga je crv sumnje i sad više nije mogao ostati ravnodušan. A možda je Farkova teorija točna? Na koncu konca, ona nudi sasvim razumno objašnjenje (koliko može biti razumno poslije svega što se desilo tu, pred Bertovim očima) neočekivanog povratka njegove žene iz mrtvih, tj. iz pete dimenzije. A možda se i Fark vratio iz pete dimenzije? Vrlo vjerojatno, konstatirao je.

Sutradan je jedva dočekao kraj radnog vremena i žurno se uputio kući. Iziđe iz duhanskim dimom zamagljenog lifta i otvori ulazna vrata stana.

— Zdravo, mili! Već si došao?

Vratila se. Ponovo se vratila.

— Da, draga — nerazgovijetno promrmlja ne skrivajući svoje razočaranje i nezadovoljstvo.

— Što misliš, što sam danas skuhala za ručak?

— Ne znam, draga.

— 'Ajde pogodi! Pogodi!

Ovo je bilo na razini idiota ili djeteta od pet-šest godina, razmišljao je Bert dok je prao ruke u kupaonici.

— Sarmu, draga — reče tek tako samo da je se oslobodi.

— Ne — osjeti trijumfalan prizvuk u njezinu glasu — nego pire s pohanom piletinom.

Pogleda se u ogledalo i učini mu se da vidi .mučenika. Dvadeset godina trpio je tu ženu, a sada se čini da će se to produžiti do kraja života, bar ovozemaljskog.

Pa da, sinu mu ideja, ako se ona vratila iz pete dimenzije ja idem tamo! Kako se toga nisam prije sjetio!

Dok je u kuhinji još pucketalo ulje u tavici, a Myra nevješto pjevuckala jednu tihu džez-kompoziciju koju je maloprije čula preko radija, on polako iziđe na balkon i pogleda nadolje. Prilično impozantna slika, pomisli gledajući s 22. kata golemog nebodera dolje na ulicu. Popodnevna gužva je prošla i sva ona buka i nervoza umornih i gladnih ljudi koji žele što prije stići kući poslije posla. Već je vidio svoju fotografiju u sutrašnjim novinama i kratak članak o samoubojstvu Berta Foxa (49), bankovnog službenika. Šteta što u svoj komplet neće moći staviti i taj sutrašnji broj.

Odmah zatim vinu se u zrak. Osjećao se slobodan kao ptica. Slobodan! *

— Hej, ti, novi! Diži se odatle da mogu proći! — netko je vikao uz zaglušnu buku automobilske sirene.

Otvori oči i ugleda ispred sebe »pontiac«, tip 70 ili možda 72, a u njemu zajapurena čovjeka koji je vikao i trubio bjesomučno pritiskajući sirenu.

Brzo se pridiže i izgubi među mnoštvom koje očigledno nije obraćalo pažnju na njega. Pogleda oko sebe. Prepozna svoj neboder i odmah uđe na jedan od četiri prostrana ulaza. Pritisnu dugme broj 22 u liftu i začas se nađe ispred svog stana. A da li je to njegov stan i ovdje, u ovoj dimenziji? Vidjet ćemo.

Odlučno pritisnu kvaku i vrata se otvoriše. Začu šumove u kuhinji nalik na šumove kad se ostavi otvorena slavina.

— Dragi, već si stigao?

Osjetio je pakostan ton kojim je to izgovorila. Ali kako? Kako ona može biti i ovdje i tamo u isto vrijeme? To, to je jednostavno nemoguće.

Grozničavo je razmišljao. Pošto se Myra može vratiti kada zaželi, glupo bi bilo vratiti se. Ali, kako se uopće i vratiti? To može samo Myra i možda James Fark, na primjer. Što se, zapravo, dešava kad čovjek »umre« u petoj dimenziji? Da li se uopće može umrijeti u petoj dimenziji?

Odlučio je iskušati. To mu je bila posljednja šansa. Otići iz pete dimenzije, otići što dalje od Myre. Ovaj put uze velik kuhinjski nož i zarinu ga sebi u vrat. Krv šiknu i on se stropošta na pod. Nije čuo ni Myrin krik kad je ušla u kuhinju i vidjela ga na podu u lokvi krvi. *

U malom indijskom selu trajala je velika svečanost. Poslije sedam kćeri radža je dobio sina nasljednika. Ljudi su plesali oko velike vatre u kojoj se na žrtvenom oltaru nalazio Guru, maskota zlog duha načinjena od platna koji je svojim simboličnim izgaranjem trebao predstavljati kraj svih nevolja i početak boljih dana za radžu i cijelo pleme.

Sam radža sjao je od sreće neprestano držeći u naručju svoga sinčića i pokazujući ga podanicima.

Malo dalje od vatre sjedile su dvije starice, i, ne obraćajući pažnju na povike razdragane djece, tiho razgovarale.

— O, svemoćni Višnu, hvala ti što si našem radži podario sina nasljednika — mrmljala je prva gledajući u nebo.

— Jeli li ga vidjela? — upita druga.

— Jesam. Lijep je i zdrav samo ne znam odakle mu ono...

— Koje ono?

— Onaj... onaj veliki ožiljak na vratu. Nije valjda neko prokletstvo. O, svemoćni Višnu, ti koji si nas uvijek čuvao, sačuvaj nas i ovaj put od svega zla!

Starica ponovo molećivo pogleda u nebo dok je u pozadini poglavičin sinčić spavao u maloj kolijevci, a radža se još dugo u noć veselio i plesao sa svojim podanicima.

Michael Bishop:
Effigies

Preveo Žarko Vodinelić

Spodobe

Thelen, vukući za sobom koplje, prelazi klanac bosa. Krpa na vršku njezina koplja, plava i pohabana na rubovima, šiba na vjetru kao isječen jezik iguabija. Na Hondu ima manje iguabija nego prije i Thelen vuče svoje koplje zato što zapravo ne očekuje da će spaziti koju od tih životinja. Isto tako ne želi se previše udaljiti od litica u kojima barem može naći vode i hrane i u kojima joj je na raspolaganju utješna prisutnost — ako ne i društvo — nekolicine preostalih drugova.

A tada, stotinjak koraka dalje, preko ispucane crvene površine klanca, Thelen ugleda kopiju Verlisa u bujnom rastu. Zapanjena, zastaje i rukom natkriljuje oči.

Verlis Tvorac mrtav je devet obrtaja Honda, tri svlačenja kože. Dugo vremena, čini se. Njegove kopije šušte i njišu se ravnodušno na vjetru — stabljike tvrdokornog raslinja tamo gdje raslinja ne bi trebalo biti. Theleh spušta ruku. Nastavlja hodati, stotinu brzih zamišljenih koraka. Zatim se zaustavlja pred tom osakaćenom nakazom svoga učitelja i zagleda se u poznato lice mumije. Na samotnom pustinjskom vjetru to lice joj kima bez pokreta, potpuno nesvjesno koliko je okrutna njegova nesavršenost. Što Verlisovi nevješti napori da spasi svoje ljude mogu značiti tom trenutku njegova neuapjeha?

Theleh se prestaje micati. Gotovo hipnotizirana, prenosi se u vrijeme dok je Tvorac još živio. Dopušta Suncu da, kao batina od zraka, udara po njoj u ritmu njezina bila... *

Blistava zdanja na liticama Adira bila su labirint usred vjetrom nagrizenih kamenih obličja, što nadvisuju strminu. Bila su urezana u stijenu isto kao što blistava tkanina ponekad obrubljuje grublji materijal. Tamo gdje se obličja razdvajaju, mogao bi se pojaviti polikromatski toranj ili bi most od metalnih šipki, krhka izgleda, mogao preskočiti provaliju između kamenih vrhova. Nasljeđe.

Kad je Verlis bio živ, većina Thelehinih sunarodnjaka živjela je pokraj labirintskih obličja u skloništima od šipražja ili u kamenim

zdanjima u kojima nije bilo više arhitektonskog duha nego u hrpi kamenja. Sam Verlis oduvijek je živio unutar polikromatskih struktura koje su Umirućem Plemenu ostavili u nasljedstvo davno umrli preci. Izvan labirinta, usprkos strogosti običaja, on bi zaodijevao staru kožu i koračao oko nastambi drugih članova plemena i kamenog logorišta, s ciljem koji je samo njemu bio znan. On je bio jedini među njima koji se mogao kretati među stijenama bez luči podignute iznad glave, a oni su se brinuli da on povremeno dobije mesa, i to jedino zbog njegove velike starosti i zbog nezatomljivog strahopoštovanja koje je izazivao u njima. Evmauna, glavni lovac plemena, rekla je svima da Verlis poznaje tajne izvora moći u labirintu, da mu je dostupno sve svjetlo koje bi bilo kome od njih moglo zatrebati...

No Theleh se u to doba nije brinula zbog starca. Malo se osvrtala na nj. Njezina izravna briga bili su djevojka Atmega i krivonogi mladić po imenu Hrul. S njima je išla u lov i družila se u ljubavi radi razmnožavanja. Evmauna ih je, potpuno nepristrano, podijelila u grupe i nesreća je bila u tome što je Theleh prema Hrulu osjećala jedino prezir — a on je bio ciničan i tako neosjetljiv da je bio beznačajan lakrdijaš, čak i pri činu koji je donosio najveće »otkupljenje«. Kada bi lijegao bilo s Armegom bilo s Theleh, što je po zakonu morao činiti svakog drugog izlaska Sunca, izricao, bi naglas svoje sumnje i naricanja usred spolnog čina. Zatim bi, stojeći, okretao glavu izbacivao svijetli mlaz na tlo.

— Ako se ovo pretvori u dijamant dok Sunce dopre u najvišu točku — govorio bi Hrul — onda ćeš sigurno zanijeti naše dijete.

Atmega je dala Theleh još jedan povod za očajanje jer je mislila da su dječakove ritualne nepodopštine zabavne, ako i nisu uvijek bile dovoljno smiješne za glasan smijeh. Jedini način na koji je Theleh mogla izraziti svoje neodobravanje bio je, stoga, da silom prekrije Hrulova usta za spolnog čina, hineći pri tome strast koju nije osjećala, i da nakon toga pokuša uvjeriti Atmegu u njegovu nakaznost. Ako Umiruće pleme izumre duhom prije nego što stvarno nestane, tvrdila je, njihova će smrt biti još beznačajnija. Istrunut će u Hondu poput vlaknaste nutrine smrvljenih sanli bundeva, čije raspadanje ne obogaćuje tlo ništa više nego krikovi noćnih ptica selica. Na taj je način Theleh pokušavala pridobiti svoju prijateljicu, bračnoga druga i sestru.

— Moraš se smijati Hrulu — Atmega bi joj govorila — iti će nejgovo ruganje uistinu imati značenje. Ono će ubiti tvoj duh, Theleh.

— Da, i ja ga mrzim zbog ubojstva kojemu kroči.

— Nemoj — savjetovala joj je Atmega. — Činiš mu nepravdu. A što se tiče mene, ja volim Hrula zbog bezumlja njegova očaja. Sve čega bi se dotakao, propalo je, a jedino što je oduvijek želio jest da ostavi neku oporuku Noći.

— I zbog toga ga voliš?

Atmega se nasmije.

— Ja se obraćam idealnome. — Ta je ispravka bila djevojkama povod da se uhvate za ruke i zajedno prasnu u smijeh, ali ih to kratkotrajno zajedništvo nije istinski utješilo. Bilo je to samo kratko olakšanje i ništa više.

Kasnije je Theleh mislila kako bi sve što bi Hrul ostavio za sobom kao oporuku moralo biti izopačeno poput njega samoga. Noć bi to prekrila bez razlike ili naklonosti, a zvijezde koje kruže nad Hondom pulsirale bi poput nezacijeljenih rana, poput sitnih uboda što krvare živom. Zašto bi, onda, čak i po naređenju Evmaune, ona morala biti utočište Hrulova nemoćnog sjemena?

On ne vjeruje, govorila je Theleh samoj sebi. Zašto bih onda ja? Zašto da bilo koji od nas vjeruje?

Nedugo pošto je grupirala svoje ljude u Adiru, Evmauna je izašla pred njih na otvorenom plemenskom zboru i najavila da će se sutra spustiti u klanac i loviti. Govorila je pod svjetlom vatre. Rekla je da su se iguabiji vratili iz svojih zimovališta i da se slijevaju natrag u klanac poput duhova. Ona sama vidjela je jednoga to popodne. Bila su to okretna čudovišta, bića koja bi se usred dana rastezala u igle s mnogo šiljaka, a noću bi postala plosnata poput vatrom izbrazdanih sireva u kotliću. Oni su od mesa, i ako se uspiju pronaći dok skakuću po dnu klanca, lako ih je dohvatiti kopljem. Ovoga su obrtaja zimovali duže nego obično.

— Ali sada — rekla je Evmauna ljudima što žive pod Adiro liticama — sada su se vratili. Vidjela sam jednoga.

Verlis se pojavi iz sjene metalnog zdanja u stijenama. Iza njega nije bilo sjaja, nikakvog znaka svetla iz tunela u kojima je sâm obitavao. Theleh ga je namirisala, kao prašnjavi zadah noći, a zatim ugledala njegov izduženi lik iza vatrenih jezika što su palucali prema nebu — prikaza u pozadini Evmaune, crnilo nasuprot crnilu litica. I Theleh se učinilo, iako nije mogla vidjeti starčeve oči, da je on gledao preko vatre ravno u nju. Tražeći zaštitu, djevojka se privuče naprijed i spusti ruku na Atmegin gležanj.

— A koliko dugo moramo biti odsutni? — muškarac po imenu Ebeth upitao je iz nekog drugog dijela njihova kruga.

— Sve dok svaki od nas ne bude imao kožu iguabija obješenu za pojas — odgovori Evmauna. Njezino je lice već bilo obilježeno za lov, a njezin je pojas bio od kaže iguabija.

Theleh je promatrala kako se Verlis pojavljuje iz noći i pojačala je stisak oko gležnja svoje sestre — pokazalo se da je starčev pogled uistinu bio upravljen samo prema njoj, pogled slabih, ali neumoljivih očiju što gledaju iz koštanog kaveza. Verlis je, usprkos tolikoj starosti, bio izuzetno uspravan. Kad je zastao na rubu okupljenog plemena, svi

su ga konačno ugledali osim Evmaune.

— Evmauna — obratio se. Iznenađena, žena se okrenu. — Koga uzimaš sutra sa sobom? — upita on.

— Zašto? Želiš li ti ići?

Verlis se zakikota neveselo.

— Ja? Ne ja, Evmauna. Još ne. Želio bih da jedna od vas ostane.

Kad je to izrekao, upre svoj jedini čvornati prst na Evmaunu, a zatim se okrene prema Theleh. Od svih članova Umirućeg plemena na Adiro liticama, Theleh je bila izabrana. Djevojka ponovo stisne prste oko Atmeginog članka.

— Želiš li mi otkinuti nogu? — prošapta Atmega.

Theleh oslobodi djevojčinu nogu, a Hrul, koji je sjedio s Atmegine desne strane, dobaci joj ružan osmijeh.

— Što želiš od nje? — Evmauna je pitala Verlisa.

— Potrebna je za čin koji donosi najviše otkupljenje — prošapta Hrul. — I ako nešto nastane iz toga, Sunce će zastati, a zvijezde će prestati treperiti.

— Da mi pomogne — Verlis odgovori Evmauni.

— Psst — Theleh naredi mladiću, svome bratu, svome mužu.

— Ne bi moglo biti gore s njim nego što je s ovim ovdje — prošapta Atmega. — Kladila bih se da starac ne pjeva.

— Ne tako dobro kao ja — reče Hrul. — Kao umirući iguabi.

To pritajeno zadirkivanje bilo je nepodnošljivo. Theleh je željela čuti što Verlis i Evmauna govore. Htjela je da se oči Ebetha, Denlota, Pelsua, Thamija i svih drugih odvrate od njezinih drugova i nje same i usmjere na neočekivani problem koji se pojavio.

— Progutajte svoje riječi — reče ona Armegi i Hrulu. — Ako imate imalo poštovanja prema meni, progutajte svoje riječi. — Obuhvatila je rukama koljena i priljubila bradu uz njih. Cijelo je vrijeme promatrala Verlisa. Gledala je rumenu zvijezdu iznad starčeve glave i osjećala kako joj iz srca izbijaju preplašeni treptaji i prenose se kroz grudi.

— Zatražio sam njezinu pomoć — govorio je Verlis — zato što mi odgovara njezina dob. Više sam puta odbacio kožu nego ona i onih dvoje s kojima si je grupirala.

— U redu, Verlise. Ostat će s tobom. *

Ujutro su se svi ostali spustili u klanac sa svojim praćkama, kopljima i noževima. Puhao je vruć vjetar. Theleh je gledala kako napreduju kroz stijenje. Na dnu klanca raširili su se prsa uz prsa, njih dvadesettroje. Ostali dijelovi njihova naroda živjeli su na jugu, još dva ili tri »plemena« — ali su 23 čovjeka u klancu i Verlis s njom na strmini činili njezin svijet. Djevojku je zbunjivalo i plašilo to što je Verlis iznenada zatražio svoje mjesto u tom svijetu.

Sjene lovaca u hodu, na dnu klanca, spajale su se u neku čudnu crnu mrežu i nije se moglo razaznati tko je tko.

— Poštedio sam te Hrulova društva — reče Verlis.

— Kako si znao da ga ne volim? — Theleh nije htjela gledati starca; promatrala je kako lovci sporo odmiču kroz svanuće.

— Vrludam naokolo. Prisluškujem.

— Pa onda si besraman!

— Ne toliko besramno koliko su to bili starci moje mladosti, Theleh. Njihov je običaj bio da se pretvaraju kako sve znaju.

Što da odgovori starcu? Nije se moglo odgovoriti bezobrazlucima staraca, isto kao ni njihovim dosjetkama. Možda ne bi trebalo da prezire Hrulove zagrljaje, ako mora biti s Verlisom da bi ih izbjegla.

Starac se teturajući udalji od nje, uspravan ali ipak pomalo nesiguran. Išao je prema labirintu u stijenama. A kad je preko ramena pogledala prema starcu, bljesak s polikromatskog tornja, što je izbio iz njegove površine, gotovo ju je zaslijepio. Ona rukama zaštiti oči i opazi kako je on promatra s izrazom dobroćudnog iščekivanja.

— Dođi — reče.

— Ne želim uči.

— Ja tu ulazim i opet izlazim. Nema nikakve opasnosti unutra, Theleh, i vrlo malo tajnovitosti.

— Molim te da me ne prisiljavaš da uđem.

— Prestar sam da te prisiljavam, Theleh.

Čudeći se samoj sebi, ona odgovori:

— I prestar da me silom osvojiš.

— Da. Da je u meni više zla, zažalio bih zbog toga. Moram priznati da uistinu žalim.

— Žao mi je, Verlrse — reče Theleh, istinski se kajući. — U svakom slučaju, naše parenje ne bi imalo druge svrhe do praznog užitka.

— Čak ni to, mlada ženo; ja sam impotentan. — Prišao je ulazu tunela i zastao. Djevojka je u njemu vidjela mršavu, sivkastu spodobu koja je proviravala u zauvijek iščezlu prošlost.

Theleh ga je slijedila.

— Namjerno nisam od tebe tražio da ovamo uđeš noću — reče Verlis. Vodio ju je kroz srebrnastomrku utrobu tunela do pravokutnog okretišta gdje je odnekuda prodiralo stalno treptanje svjetlosti. — Osjećaš li ikada noću kako se Zemlja kreće? — upitao ju je dok su hodali. — Pomisliš li ikada da u Hodu žive mnoštva životinja što zuje i ruju pod zemljom, ispod tvoje usnule glave?

— Nikada. Ali Evmauna smatra da nemam mašte.

— Ah. — Je li u njegovu uzdahu bilo razočaranja? Theleh nije to mogla reći. — No, mlada ženo, to uzbuđenje koje nisi oćutjela, svjedoči o životnoj snazi koja buja pod nama u liticama. U Adiru će se moći rađati život još dugo pošto Umiruće pleme zatre svoje sjeme.

Ona ne reće ništa. Tunel se naposljetku proširi u prostoriju punu

stolova, staklenog posuđa, kreveta, naprava nedokučivog ustrojstva i svrhe. Dvostruka su vAta vodila u druge prostorije i hodnike. Theleh zapahnu opor miris na kakav nikad prije nije naišla. Golemi metalni štitovi visjeli su u razmacima po zidovima, a svaki od njih sadržavao je rezbarije načinjene od prstenastih simbola ili crteža, koji su joj bili posve nerazumljivi.

Između tih štitova u obliku dijamanta — pričvršćenih uza zid isto onako kako su djeca nekoć lijepila krilca mušica na komade kore od drveta — bile su Verlisove stare kože. Njih sedam. Dvadeset jedan obrtaj Honda oko njegova izblijedjelog najstarijeg potomka. Osmu je kožu nosio zaogrnutu preko leđa, poput pelerine, a u devetoj je još živio. No iako je Verlis prekršio običaj time što je otvoreno izložio svoja stara utjelovljenja, Theleh je u neobičnosti te sobe, zatočene u stijenje, ustanovila da joj kože pružaju duboku utjehu — da je povezuju sa svijetom koji poznaje. Čekala je da Verlis progovori.

— Da li se bojiš? — upita on naposljetku.

— Bojim se. Zbog nepoznatoga.

— Plaši li te to što mi izumiremo?

— To me žalosti.

— Tužno je to, Theleh. Čak ni vesela pjesma, ni opijenost koju izaziva kia, ne mogu se tome oduprijeti.

No melodija u starčevim riječima izvirala je nasuprot sjeti koja se nazirala u njihovu smislu i Theleh ju je pažljivo slušala.

— Jesi li pronašao nešto što se može oduprijeti? — upita ga — Čime ti ja mogu pomoći? Zašto mi nisi dao da odem u lov s ostalima.

— Dođi ovamo, Theleh. — Otišao je na drugi kraj sobe i smjestio se iza jednog od četiriju usporednih stolova, koji su svojim mramornim plohama na debelim prozirnim potpornjima dijelili sobu na radne prostore. Pod je bio od istog, prekrasno išaranog materijala kao i površine stolova, i Theleh je tiho pristupila Verlisu preko te zamršene čipke.

Kad se približila starcu, on je otvorio prozirnu ladicu ispod stola i izvadio nekoliko biljaka jetka mirisa. Približio ih je na širinu ruke od njezina lica.

— Znaš li što je ovo?

— Divlja pšenica, čini mi se. — Theleh uze jedno zrno od Verlisa. Držeći ga, razmišljala je kako je Verlis živio u kišnom dobu koje teško dopire u sjećanje. Tada je njihov narod spravljao hranu od divlje pšenice a iguabiji su se parili pred očima ljudi i zatim se rastvarali kao sićušne duge u pukotine Honda. Tada je, djevojka reče sama sebi, čovjek imao neku nadu...

Verlis zakikota.

— Mislio sam da si premlada da se sjećaš. — Položio je stabljike iz svoje ruke na stol, među nekakvo stakleno posuđe neobično složena

oblika i otvorio drugu ladicu. — No pogledaj ovamo.

Žuti poslužavnik s poklopcem, malo ulupljenim na prednjem rubu. Verlis stavi poslužavnik na stol, zavuče prst u uleknuće i skine poklopac. Theleh ugleda četiri reda crne vate u poslužavniku i ništa drugo. Verlis joj je zaklanjao vidik, sagibajući se preko stola. U ruci je držao sićušnu pincetu od nerđajućeg čelika. Njome podigne nešto iz jednog reda vate i pokaže to Theleh, isto kao što je netom učinio sa stabljikama divlje pšenice.

— Što je to? — upita djevojka.

— Sjemenka.

Dakako da je bila sjemenka. No kad je Theleh zatim starcu uputila logično pitanje:

— Je li to, onda, divlja pšenica?

On pažljivo stavi sjemenku natrag na poslužavnik i pokaže joj nezacijeljenu brazgotinu na gornjem dijelu svoje šake. Rana se doimala ljepljivo, a iz nje je prodirala tekućina boje biljne srčike. Koža ispod sluzi bila je ispucana poput dna njihova klanca. Ružnoća rane priguši Thelehine sažalne osjećaje i na površinu izbije njezina ljutnja zato što je Verlis prečuo njezino pitanje.

— Mora da je to vrlo bolno — reče ona, iz osjećaja dužnosti.

— Rane mi ne zacjeljuju kao nekada — reče Verlis. — čini se da sam žrtva entropije. — Uhvati djevojku ispod lakta, ali je pri tome pazio da je ne dotakne svojom ranom. — S razlogom ti sve to govorim dok ti ovo pokazujem.

Theleh je samo gledala,

— Pogledaj sjeme u mojem poslužavniku.

Gledala je. Bilo je teško nazreti sjemenke zbog tamne pozadine, jer su i one bile tamne. No kad ih je bolje promotrila, ustanovila je da su velike i ružne, tvrde i mutna sjaja — kao da je svaka klica izrezbarena kamenim dlijetom, a zatim ispečena. Jesu li takve bile sjemenke divlje pšenice? Theleh se nije mogla sjetiti.

— Znaš li što želim uzgojiti iz ovog sjemena? — upita Verlis.

Djevojka odmahne glavom.

— Ljude, Theleh! Želim uzgojiti ljude! *

Baveći se genetskim materijalom sadržanim u sjemenu divlje pšenice i upotrebljavajući staničnu tvar sastruganu s gornjeg dijela svoje šake, Verlis je pokušavao u »sjemenke« u svojem poslužavniku ucijepiti brojne i raznovrsne odlike duhom obdarenih bića. Čim je rekao djevojci što pokušava učiniti, znala je da je poludio. Promatrala je posude i pribor oko sebe, plamenike i pipete, posude za mjerenje i sirete, tajne formule na zidovima, i pitala se o veličini njegova bezumlja. Istodobno se u njoj javljala neka nerazumna nada. U starčevom je poslužavniku bilo četrdeset sjemenki, od kojih je svaka bila mukotrpan plod napora i slučajnih pronalazaka. Kad bi iz tog

sjemenja izniknuli stvorovi, gotovo bi se udvostručilo pučanstvo Adira. Možda bi Umiruće pleme još moglo pobijediti noć.

U starčevoj prisutnosti, duboko usred labirinta koji je naslijedio od mrtvih, to se nekako nije činilo posvema beznadno.

— No kako ti ja mogu pomoći? — Theleh upita Verlisa. — Čini se da je najveći dio posla učinjen.

— Moramo sijati.

— Nikad u svom životu nisam ništa posijala, Verlise. — No ako mi pokažeš kako se to radi, sama ću posijati svaku sjemenku.

— Ne. Ne bih te mogao pustiti da to radiš sama. Ako i ostali ne budu uključeni u njegovanje ovih života, Theleh, sigurno će ih odbaciti. U svojoj zavisti prema meni i ljudima koje sam sazdao u labirintu, podignut će svoje ruke na... na tko zna što?

— Dakle, želiš da nam i drugi pomognu u tome?

— Da, Theleh. A pomoć koju tražim od tebe jest tvoja podrška. Bio je to samotnički posao. Tebi ću također povjeriti hranjive tvari koje će biljkama omogućiti da proklijaju i odrastu.

— A samo sjemenje?

— Sjemenje, Theleh. ja moram nositi. *

Kad je Sunce zašlo, Theleh i starac izašli su iz zamršene tvrđave Adira i spustili se kroz izdužene sjene u klanac. Djevojka je na leđima nosila teški smotak u kojemu su bili kristali hrane i vode za Velisovu »djecu«, dok se dragocjeno sjeme — svih četrdeset sjemenki — nalazilo u torbi od zrnaste kože gmaza na starčevu boku. Djevojka se poštapala svojim kopljem i podupirala Verlisa tamo gdje je prolaz bio najopasniji.

U samom klancu, međutim, on je hodao s neobičnim nemarom prema umoru. Noć nije bila toliko hladna da bi ih natjerala da brzo potraže toplinu i zaklon i Theleh je ustanovila da sve njezine misli brzaju ususret lovcima, prema neizbježnoj drami u kojoj će im Verlis objaviti novu, ali neobičnu nadu. Kako će Evmauna reagirati zbog ometanja lova? A što će biti s Atmeginim bezgraničnim optimizmom i Hrulovim nespretnim očajem?

Svijet je stajao na pragu promjene i Verlis je smatrao da Theleh mora biti sudionik u njegovom preobražaju. Nije to bilo sve. — On je znao dobro predviđati i prosuđivati kad je odlučio sve članove Umirućeg plemena uključiti u taj neizbježni preporod!

Thelehino je srce bilo preplavljeno plemenitim osjećajima.

— Verlise — rekla je dok su tako hodali — tvoja je mudrost duboka i pogriješila sam što sam o tebi izdaleka prestrogo sudila.

— A tvoj je korak golem, Theleh. Moja »duboka mudrost« nije me spriječila u tome da pokušam ići s tobom ukorak.

Nasmijali su se, sjedinjeni u nebeskom plavetnilu posutom zvijezdama — ali nakon toga je Theleh pazila da starca ne dovede u

iskušenje da je pokušava sustići.

Tako su stigli do logora lovaca, izbočina i udubina u stijenama ispod litica na istočnoj strani klanca, mnogo prije buđenja Sunca. Tri su vatre plamtjele na tvrdom ispucanom tlu. Nad njim su se vrtjeli ražnjevi i zvuk bezbrižnog pjevanja dopirao je do njih u vjetru, izazivajući u njima žudnju kao miris pečenog iguabija. Izgledalo je da se proslava uspješnog lova protegnula kroz cijelu noć i da još uvijek traje. Theleh i Verlis su se pomiješali s njima prije no što su uspjeli objasniti važnost njihova dolaska.

— Dođi — reče Atmega, stežući Thelehinu ruku i povlačeći je prema najvećoj vatri. — Moraš pojesti malo mesa. I ti, Verlise. Sjedi s nama i jedi. Imamo ga na pretek.

Evmauna, čije je lice, obojano lovačkim bojama, izgledalo i radosno i iscrpeno, pozdravi pridošlice. Hrul promrmlja besmislicu kako Theleh ne želi izgubiti ni jedno jutro pokušavajući dosegnuti »iskupljenje«, na što izbi bura dobronamjecnog iskrenog smijeha. Theleh, međutim, osjeti kako se u njezinu tijelu podiže vrelina bijesa — ne zato što je bila zbunjena, već zato što je Hrul poznavao samo seksualno značenje riječi kojom se poigravao.

— Tvoj je um malen poput kuglice poksita — izlane. — Njegova krila nikad nisu zamahnula protiv povjetarca što oslobađa — možda tvoj um nema krila!

— Moj um? — reče Hrul, glumeći čuđenje. — Nemoguće. Što je izazvalo taj nezahvalni napad?

— Tvoje glupavo zadirkivanje i tvoja prazna duša. Iskupljenje, kažeš. No znaš li tko će nas naposljetku otkupiti, Hrule? Ovaj čovjek. — Ona dohvati Verlisovu ruku i podigne je do visine svoga ramena. — Verlis Tvorac.

— Unatoč svome »glupavom zadirkivanju« prošle noći — odgovori Hrul, dok mu se u njegovu glasu opažala poruga pokroviteljskom stavu staraca — moram ti reći, Theleh, da su protekli mnogi obrtaji otkako je Verlis mogao bilo koga iskupiti. A sada mi kažeš da će nas on sve iskupiti. Je li pronašao nekakav eliksir Tajni napitak? Neko jelo koje mi ostali ne poznajemo? Bojim se da...

Smijeh je nadirao kroz zastoje u Hrulovu govoru, no sada je bio nervozan i nesiguran. Sasvim je umuknuo kad je Evrnanua uzviknula:

— To je dosta! Ti prelaziš granice, Hrule! — Zatim je, i dalje sjedeći, zatražila od Verlisa da objasni Thelehinu izjavu o iskupljenju Umirućeg plemena. Iz njezina se naglašavanja moglo jasno razabrati da taj izraz nije upotrijebila u seksualnom značenju i time je prekoravala mladića.

— Prije izlaska Sunca — reče Verlis — kad bude dovoljno svjetla, moramo otići u pustinju i posaditi sjeme koje sam donio. Moramo se našim kopljima poslužiti umjesto plugova, a našim prstima umjesto

motika. Moramo izraziti svrhovitu ljubav prema zemlji kako bismo se spasili zaborava.

— Ali mi idemo u lov prije dnevne vrućine — prigovori muškarac po imenu Pelsu.

— Danas moramo saditi — reče mu Verlis.

— U ovom kraju? — nastavi Pelsu s nepovjerenjem. — Dan hoda od Adira? Ako budemo ovdje sadili, privezat ćemo se za pustinju.

— To je istina. No čini se da već imate dobar ulov. Meso koje imate i koje je lako dostupno olakšat će naš boravak u klancu dok budemo njegovali naš urod. Osim toga, ne moramo svi ostati ovdje.

— Što ćemo uzgajati? — upita Pelsu.

— Svoje rođake. Svoje potomke.

Hrul se neuljudno oglasi iz dubine grla i nitko ga ne ukori. Međutim, Evmauna ustane i obriše ruke o svoja gruba bedra, nakon čega joj koža zasvjetluca poput šarenog poda u Verlisovoj radnoj sobi. Evmauna — visoka žena — svojim stasom i zapovjedničkim glasom privuče pogled ostalih.

— Uskoro će svanuti — reče. — Najbolje će biti da krenemo u sadnju. *

Kad su Verlis i Theleh izveli ostale iz sjena litica, ravno tlo klanca imalo je boju jetre od svjetlosti koja je prethodila svanuću. Pogledavši iza sebe, djevojka opazi Atmegu i Hrula ispred ostalih lovaca. Hrul je stavio prste u obje svoje široke nosnice i kimao glavom prema Verlisu, pokazujući tako da je starčev mozak nevaljao. Dostojanstveno, ozlojeđena i puna sažaljenja, Theleh zatrese glavom ne bi li ga od toga odvratila, a zatim se brzo okrene naprijed — no momak je bio nepopravljiv, uživao je u svome cinizmu.

— Moramo razlomiti zemlju — Verlis je govorio svima, dok su lovci stajali pred njim u polukrugu. — Moramo s ljubavlju pripremiti zemlju.

— Još nismo spavali — prigovori žena po imenu Onveb.

— Poslije. Sad uzmite svoje oružje ili kamenje ili se poslužite rukama. Usitnite zemlju. Raspršite grumenje svojim prstima. — Klečeći, starac im je pokazivao. Ubadao je u tvrdu zemlju kamenom koji je otkinuo s obližnje litice. — Doprete li dovoljno duboko, naići ćete na oskudnu vlagu.

Svi su oponašali Verlisa. Nebo je postajalo sve svjetlije, prekrivajući zvijezde.

— Sada — naređivao je, glasom poput istrošene tkanine — morate podići humke visoke poput vaših podlaktica od zemlje koju ste pripremili. Pomozite jedan drugome. Potrebno nam je četrdeset humaka.

Napravili su humke, a Sunce se konačno pojavilo iza ruba jedne od litica. Tijela ljudi u klancu već su bila pregrijana.

— Dobro — izjavi Verlis. — Sada moramo saditi. — Okupio je lovce oko sebe i otvorio torbu koju je donio sa sobom iz Adira. — Svaki od vas mora uzeti jednu sjemenku i zasaditi je, utiskujući ih nježno u pustinjsko tlo. Preostale ćemo posaditi Theleh i ja.

Dvadeset troje ljudi posadilo je sjemenje koje im je Vergis podijelio. Zatim su gledali kako starac i djevojka idu od humka do humka, gurajući štapove dužine prsta u razmrvljeno tlo i utiskujući čudne išarane klice s pomnom nježnošću.

I Hrul je gledao, a Theleh je bila svjesna njegove prisutnosti — užasno svjesna — sumnjičavac tmurna lica koji lebdi po rubovima njihova vrta, poput neke životinjice spremne na nestašluk. Uskoro se Sunce podiglo i užarilo, a Hrul se vratio s ostalima u zaklon među liticama. I Theleh je, kad su ona i Verlis završili s poslom, bila sretna što im se pridružila. No dugo je stajala u sjeni litice promatrajući krajolik s novostvorenim sićušnim piramidama i hramovima.

— Krasan grad — reče Verlis i ogrne ramena vlažnom krpom. *

U toku dana, čekajući da biljke proklijaju, starac je bio sam. Kasno navečer i rano ujutro odlazio bi sam u šetnju. Theleh je nedostajalo njegovo društvo, ali nije mu zavidjela na samoći — bilo je to vrijeme kušnje za nekoga koji je nekoliko svojih posljednjih obrtaja proveo kao pogrešno shvaćen usamljenik s jednim jedinim ciljem. A ujutro prije svitanja, Verlis je nadzirao zalijevanje i miješanje hranjivih sastojaka i vodenih kristala, što ih je Theleh donosila iz Adira. Njezin se učitelj — djevojka je znala — previše bojao neuspjeha da bi cijelo vrijeme bio odsutan.

Jednog je jutra muškarac po imenu Denlot — koji je postao posebno privržen Verlisovu djelu — ostao gotovo do podneva među piramidama u kojima je bilo sjemenje. Kad ga je Evmauna jednom pozvala, on joj se nasmiješio i odmahnuo na njezino upozorenje. Bio je zaokupljen gurajući kuglice sjemena u zemlju i oblikujući ponovo humke koje je vjetar jače razrušio. Bio je sretan dok je to radio, sretan diveći se vrtu.

Zatim se sasvim iznenada koža na Denlotovu licu rascijepila od tjemena do brade i on je bez svijesti pao u brazdu na kojoj je radio. Evmauna je vidjela kako je pao i povikala na uzbunu. t

Theleh je među prvima stigla do Denlota. Podigla ga je s tla uz pomoć Thamija i Sardogre. U sjeni litice pomagala je ostalima da mu skinu pojas i ogrtač. Denlot je bio star, ne toliko kao Verlis, ali barem osamnaest ili devetnaest obrtaja. Njegova starost, Theleh je bila sigurna u to, bila je jedan od razloga što je bio tako privržen Verlisovim nastojanjima da spasi Umiruće pleme. Sada je bio osakaćen i posut prištevima.

— To je lažna smrt — reče Sardogra. — Mpramo ga izvući iz kože dok lažna smrt ne postane prava.

Priđe im Evmauna. Izrezala je kožu ispod Denlotova vrata i povukla crtu iznad spoja njegovih nogu. Zatim je povukla crte od unutrašnjih strana njegovih bedara do gležanja. Potezi su joj bili vješto izvedeni. Odmah zatim, Denlotova šesta koža gotovo se sama od sebe odvojila od njegova tijela i Thami ju je odnio da je pripremi za obred uskrsnuća. No Theleh nije otišla s njim. Stajala je, gledajući Denlotovo tijelo koje se bilo gotovo pretvorilo u lešinu novu, živu, čudno sjajnu kožu.

— Pogledajte ovamo — reče Sardogra. — Kad bismo svi mi to mogli neprestano činiti, ne bismo se morali mučiti u Verlisovu vrtu. Denlot se opet obnovio.

— Tako je nov da danima neće moći raditi — reče Evmauna mrzovoljno, pri čemu joj je glas bio težak od zabrinutosti koja ju je prožimala isto kao i Verlisa, zabrinutosti koja je izvirala iz one iste nestrpljivosti pune nade. Dotakla je Denlotovo čelo; on je još bio u nesvijesti.

Theleh, usprkos tim tvrdnjama o Denlotovoj obnovi, nije mogla, a da ne opazi na njegovu licu i trbuhu sjene starih bora na novoj, svježoj koži. On je mogao, u najboljem slučaju, doživjeti još samo dva svlačenja kože. Neće živjeti tako dugo kao Verlis jer ga je život žestoko iscrpio. Osim toga, starac nije imao djece. Njegova je »obnova« bila varka.

Zamišljena, Theleh se okrenula i potražila sklonište u kojemu je Atmega svirala na drvenoj fruli nježnu melodiju, punu uspomena. *

Devet dana nakon toga, kad se Denlot potpuno oporavio od svoje lažne smrti, Atmega je dojurila u logor nakon noći provedene u lovu i probudila sve ljude povicima uzbuđenja i radosti. Vičući, trčala je od skloništa do skloništa, a zatim ponovo van, na zaravan klanca. Digla je takvu buku da su svi ustali i oteturali za njom u pustinju. Tamo je Theleh ugledala Atmegu kako okretno pleše oko njihova vrta, poput utvare u prvoj, slaboj svjetlosti zore.

— Uspio je! — Atmega je vikala. — Verlis nas je iskupio! Učinio je ono za što smo mislili da je nemoguće!

Theleh je opazila brojne naherene žućkaste vrške koji su prodirali iz humaka u njihovu vrtu. Ti su vršci treperili na jutarnjem povjetarcu. Zajedno s ostalima, Theleh se približila vrtu i, hodajući kroz redove u njemu, promatrala lišćem ovijene, bezoblične glave »ljudi od divlje pšenice«, što ih je Verlis načinio po uzoru na njih. Njezini drugovi, Theleh je osjećala, ćutjeli su ono isto veličanstveno strahopoštovanje zbog kojega je ona sada stajala bez riječi. Dugo je vremena tišina na Hondu bila toliko glasna i stravična, kao da je to ustrajna tutnjava ljetne grmljavine.

Zatim je Theleh zgrabila Hrula za ruku, Hrul je zgrabio Ebetha, a Ebeth Sardogru i tako dalje — sve dok svi lovci iz Adira nisu

uzvikivali zajedno kao djeca u prvoj koži. Verlis je uspio! Umiruće pleme nije bilo neumoljivo osuđeno! Atmega je predvodila ostale i svi su plesali. Pjevali su stare napjeve, a svaki je lovac glasno razmišljao o njihovim rođacima u zametku, što su rasli iz zemlje. Izlazeće Sunce nije moglo poremetiti njihovu radost.

Theleh, plešući, ugleda Evmaunu kako im se približava iz zaklona. Žena zastane na rubu vrta. Noge su joj bile raširene, a ruke je naslonila na bokove. Samom svojom prisutnošću Evmauna je zaustavila slavlje ostalih. Njezin je izgled odavao uznemirenost.

— Moje se misli u ovom trenutku pomalo razlikuju od vaših — rekla je narodu. — Daleko smo od žetve. Svi to znaju, ali se nitko ne želi suočiti s tom činjenicom.

— Ovo je trenutak pun nadanja! — uzviknu Atmega. — Nemoj nam ga pokvariti!

— Theleh — reče Evmauna, ne osvrćući se na Atmegu — nađi Verlisa i dovedi ga ovamo. Možda želi vidjeti što je stvorio.

Theleh ode i nađe Verlisa kako spava usred hrpe rasutog kamenja, na pola puta uz liticu. Ispripovijeda mu što se dogodilo i dovede ga dolje u logor lovaca i u vrt pokraj logora. Starac je zadivljeno gledao vrške listova iz sjene litice i nije rekao ništa. Te je večeri, međutim, poveo Theleh među brazde u vrtu i čučnuo ispred jednog zaobljenog šiljka koji se njihao nad površinom zemlje. Pipao je palcima njegovu stabljiku.

— Naš brat — prošapta, naginjući svoje lice prema Thelehinom. — Mislim da će živjeti. Da. *

Sadnice u Verlisovu vrtu su rasle. Za dvanaest slijedećih izlazaka i zalazaka Sunca njegovih četrdeset štićenika izniklih iz zemlje podiglo je glave do visine Thelehinih ramena. Rascijepili su se u donjoj polovici u dvije stabljike koje su odgovarale nogama i počeli odbacivati tamnosmeđe ljuske što su im štitile lica.

— Njihova prva lažna smrt je rano došla — reče Evmauna. — Svoju prvu kožu svukli su već za trinaest dana.

— Još nekoliko puta će svlačiti kožu — odgovori Verlis. No u naredna dva dana postalo je jasno da su »ljudi« koje je Verlis stvorio bili nalik — na groteskan i nakazan način — njemu samom u mlađim godinama. Štoviše, Theleh bi otišla u polje i našla se okružena nezrelim, osakaćenim Verlisima. Taj je osjećaj u djevojci izazivao tiho nezadovoljstvo i primisao o izdaji, a ostali koji su to doživjeli, osobito Hrul i ona Onveb, nisu mogli u sebi zadržati tugu ili sumnje. Smatrali su da je Verlis čudovište obmane i samoljublja i to su javno govorili. Kako starac i dalje nije dolazio u logor osim izjutra, mogli su govoriti protiv njega, a da se s njim ne suoče. Hrul i Onveb nisu ga optuživali samo zbog njegove goleme i drske taštine. Napadali su ga da je njegov »genij« tek puko senilno ugađanje vlastitim sklonostima. Sve što je

trebalo učiniti da se potvrdi ta osuda jest da se prošeta kroz redove nakaza što kimaju glavama u njegovu vrtu.

Theleh je bila na mukama. Nije znala na čijoj bi strani bila — ili, zapravo, mora li se uopće opredijeliti za nekoga.

— Više ne mogu gledati pravoga Verlisa — reče Hrul jedne večeri dok su lovci jeli — a da u njegovu licu ne ugledam lik jedne od njegovih izobličenih kopija. Zaorimo njegovih četrdesetoro »djece« pod zemlju i vratimo se u Adiro.

— Ja sam za to — doda Onveb. — Verlis je počinio svetogrđe.

— Kako? — upita Evmauna. — Želeći nas iskupiti?

— Nastojeći sebe pretvoriti u boga tim glupim množenjem. Mi smo neplodni. On bi svoju energiju bio bolje utrošio na to da nas pokuša izbaviti naše neplodnosti.

Theleh je potajno osjećala da su starčevi klevetnici, od kojih je glavni bio Hrul, ljubomorni i kratkovidni — ali zbog odvratnog izgleda Verlisova uroda nije mogla izreći svoje mišljenje. Svakoga su se dana jezoviti ljudi od sjemenja sve više izobličavali. Udovi su im bili napola oblikovani i nisu im pristajali, a njihove su oči bez treptanja buljile su u klanac ispod sluzave koprene koja je podsjećala na tekućinu iz starčeve rane. Verlise, mislila je djevojka, tvoje se djelo izrodilo, potpuno izrodilo.

— Sutra navečer — reče Evmauna — govorit ću s njim. Theleh, hoćeš li se pobrinuti za to da on dođe na naš zbor?

Grlo joj je bilo previše stegnuto da bi mogla izustiti riječ, pa je samo kimnula. *

Sljedeće večeri Denlot je prvi govorio. Neobično, ali on je bio protiv Verlisa. Osjećajući se još nelagodno u svojoj novoj koži, on reće starcu:

— Nekada sam bio na tvojoj strani, ali danas moramo priznati da nam je trud bio uzaludan, da je propao naš pokušaj da se iskupimo.

Sjedeći s bradom naslonjenom na koljena, Theleh je samo djelomično poklanjala pažnju Denlotovim tvrdnjama. Krul joj je bio zdesna, a Verlis je sjedio s druge strane vatre, pokraj Evmaune. No Atmega nije bila u krugu i Theleh nije mogla izdržati, a da ne okreće glavu prema tamnoj praznini klanca, tražeći neki nagovještaj sestrina povratka. Zašto je upravo ovu noć izabrala da bude izvan logora?

— Možemo to samo prihvatiti — govorio je Denlot. — Ti »ljudi« tamo vani — mahnuo je u noć — nikad neće izvući svoje noge i hodati poput nas. A kad bi to i učinili, njihove su glave potpuno prazne: oni ne znaju ništa. Možemo li od njih očekivati da se pare poput pravih ljudi ili moramo biti spremni na to da gledamo kako siju jedan drugoga uz pomoć positnih mušica? I što će od njih biti, Verlise? Stvarat će nova čudovišta, bojim se.

Verlis uzdahne s gnušanjem i pljune u vatru.

— Isto kao i Hrul i Onveb — zaključi Denlot — zahtijevam da zaoremo naš urod pod zemlju.

— Dakako da zahtijevaš — odgovori Verlis. — Kratkovid si kao i oni.

— Čini mi se — uplete se Evmauna — da je Denlot dobro razmislio prije no što je došao do zaključka.

— Razmislite ponovo. Zaorati ono što smo svi mi, prisutni oko ove vatre, tako predano uzgajali, bilo bi ubojstvo i samoubojstvo, Evmauna. Ubojstvo i samoubojstvo!

Theleh pogleda svoga učitelja. Rasprava se prekinula pred užasnom zaprekom njegovih posljednjih dviju riječi i nitko nije uspio smoći dovoljno odlučnosti da ponovo progovori.

Da li bi to bilo ubojstvo, zapita se Theleh, kad bismo ljude od divlje pšenice prekrili zemljom iz koje su iznikli? I kad bismo tako sahranili Verlisovo potomstvo, zar bi Umiruće pleme uistinu počinilo samoubojstvo? Djevojka nije mogla u sebi pronaći dovoljno snage da odgovori na ta pitanja. Počela je vjerovati da je Verlis, dobar i dobronamjeran čovjek, sada žrtva svojih vlastitih zabluda. Iako su svi najizrazitiji znaci ukazivali na uzaludnost i neuspjeh njegova djela, on ga je pokušavao spasiti samo radi svoga ponosa. Je li uopće bio svjestan svojih motiva dok se opirao razlozima ostalih?

Kad je Verlis slomio štap o zemlju i rekao: — »Nitko neće zaorati pod zemlju naš urod«, Theleh ispuni samilost koja joj je razdirala srce. Okrenu lice prema tmini.

Ugleda Atmegu kako prilazi iz mraka i približava se krugu svjetla u središtu logora.

— Imam novosti u vezi s tim — reče Atmega. — I zbog toga se moram složiti s Denlotom i Hrulom.

— Kakve novosti? — upita je Evmauna.

— Iako nije vrijeme da iguabiji odu, oni su napustili klanac. Ne može se naći nijedan, ne može im se čak naići ni na trag.

— Kako znaš? Nismo bili u lovu od Verlisova dolaska.

— Ja jesam. Lovim svake noći. I nisam ubila nijednog iguabija. Otišli su, Evmauna. Istjerala ih je, vjerujem, prisutnost Verlisovih ljudi od divlje pšenice. A kako taj urod neće dati brašno za naš kruh, zahtijevam da se uništi prije nego što Umiruće pleme snađe prava smrt od gladi, a ne od neplodnosti.

Lijep govor. Theleh sada shvati da je Atmega uvježbavala govor prije no što se pojavila iz tame. No takav predumišljaj nije ni na koji način obezvrijedio djevojčine razloge i Theleh se i bojala i nadala da će se time okončati rasprava. Sigurno je da će starac sada popustili. Iguabiji su bili previše dragocjeni da bi se mogli otjerati iz klanca, previše dragocjeni da bi se prihvatila nesigurnost kakvu su nametali ljudi uzgojeni u Hondu...

— Nitko — Verlis Tvorac reče lovcima tiho, neumoljivo — nitko neće zaorati pod zemlju naše rođake i nasljednike. Izrekavši to, on ustane i napusti logor. *

Nitko ih nije zaorao. No usprkos brzini Theleh i nekolicina ostalih, ljudi od divlje pšenice i simbolično su i doslovce prorasli u sjeme. Njihova su vlaknasta tijela ispucala, a grimizne svilenkaste niti nalik na kosu rasle su im iz grudi i padale im niz ramena, otežala od sjemena koje je bilo potpuno jednako onome što ga je Verlis stvorio u tvrđavi u Adiru. Kad je vjetar puhao osobito silovito, sjeme se odvajalo od njih i kotrljalo se kao da su ga pokretali neki sićušni demoni. A iguabiji, koji su se sve teže nalazili čak i kad bi lovci dopirali do udaljenih krajeva klanca, sada su, činilo se, potpuno napustili planet.

Glad se uvlačila u desetoro ili dvanaestoro ljudi koji su se brinuli o starčevom vrtu. A mumije su se svojim licima nalik Verlteovu iskrivljenom liku rugale lovcima i to je ruganje bilo umnoženo četrdeset puta. Theleh je znala da su i oni koji su se vratili u Adiro počeli osjećati grč gladi pa je svoj svakodnevni posao obavljala nekom otupjelom marljivošća.

Jednog se jutra probudila i ugledala Atmegu kako se naginje nad nju, u zrnčastom svjetlu. Hrula nije bilo pokraj nje.

— Dođi, Theleh. S nama, van u polje.

Theleh skoči sa svoje prostirke. Lovci se spremaju, mislila je omamljeno, da unište starčev vrt. Željeli su da ona u tome sudjeluje i ona uopće nije bila tome protivna. Naposljetku, imala je osjećaj da joj je utroba poput stijene u čijim se skrivenim pukotinama razorno širi led.

— A što je s Verlisom? Gdje je on?

— On spava — reče joj Atmega. — Dođi tiho. Većina ostalih već se sakupila.

Krišom su se provukle pokraj pećine u kojoj je Verlis po vlastitom izboru provodio noći i prišle svojim drugovima koji su stajali među ljudima od divlje pšenice. Hrul — krivonogi Hrul — naceri se prema Theleh, kao da je htio reći: znao sam da ćeš se složiti s nama. Ona shvati da će za tren zajedno počiniti svoju malu okrutnost, daveći starčeve biljke golim rukama, probadajući ih noževima, kidajući ih do njihove mesnate utrobe, za sebe i za ljude u Adiru. Srce joj je udaralo poput podnevnog Sunca, u strahu i iščekivanju.

U želji da završe posao prije no što se starac probudi, lovci su neprestano ubijali Verlisove potomke. Dok su svoje žrtve kidali iz korijenja, oči ljudi od divlje pšenice kolutale su i zatvarale se, ali ni jedan nije povikao niti nekako drukčije negodovao i Theleh je teško mogla sebi predočiti njihovu potajnu žetvu kao pokolj. U kakvoj su vezi, naposljetku, članovi Umirućeg plemena bili s tim izobličenim

prikazama najstarijeg čovjeka među njima? Ni u kakvoj, činilo se.

— Jedi — poticao ju je Hrul, stojeći u susjednom redu. — Jedi, Theleh. Zaslužili smo to zbog našeg rada i zbog toga što smo predugo podnosili Verlisovo bezumlje. — On savije lišće koje je pokrivalo organ što je jako nalikovao srcu i zagrize u nj bez ikakve vidljive grižnje savjesti.

Ostali su činili isto: Denlot, Thami, Sardogra, Anveb, Atmega pa čak i Evmauna koja je davila ljude od divlje pšenice neobično vješto i lakomo. Theleh tada požudno otkine plod što je nalikovao organu s jednoga od iščupanih tjelesa i zari je zube u nj. Okus poput pepela i suhe zemlje ispuni joj usta, ali ona usprkos tome nastavi jesti. I ostali su jeli. »Tko sam ja, jedna od najmlađih ovdje, da se skanjujem?« — upita se djevojka. I prije no što je Sunce potpuno izašlo, prožderali su osminu svoga uroda.

Konačno Hrul ustane i reče:

— Nikad se nećemo prehraniti ovim plodovima. Okus im je previše bljutav, nalik na zemlju.

— Ne — reče Verlis Tvorac i lovci se okrenu i ugledaju starca kako ih promatra sa stijene pored vrta. — Nećete se zadovoljiti, Hrule, dok zaista ne počnete proždirati jedan drugoga.

Theleh se činilo Verlisovo lice poput gnjevnog crnog kruga, prema kojemu je, preklinjući, morala podići ruke.

No Verlis se okrene od nje, hramljući niza svoju stijenu, i krenu u pravcu Adira. Uskoro će Sunce dostići vrhunac i on će se izložiti smrtnoj opasnosti ako krene kući kroz sredinu klanca. Theleh spusti ruke i potrči za njim.

— Verlise, skloni se. Ubit ćeš se tako — reče.

Njegova se stara koža, koju je nosio kao plašt, mreškala i pucketala na vjetru. On prihvati Theleh oko vrata. Zatim je pogleda dobro poznatim očima, umornim poput Honda.

— Verlise, oprosti mi.

— Zbog čega, zbog tvoje gladi? — On zastane i dodirne joj lice. — Imam posla, Theleh. Pusti me da nastavim raditi.

— Ali vrućina...

— Koliko sam koža do sada nosio? — On odmahnu rukom, odbacujući njezinu zabrinutost. — Vrati se svom krivonogom maloljetniku.

Gledala ga je kako se penje uz klanac. Nakon nekog vremena skrenuo je ulijevo i nestao među sjenama raslinja ispod vrhova litice. Verlis će se bez opasnosti dokopati svoje nastambe, Theleh je to znala, i stoga se vratila plemenu s kojim je umorila njegovu djecu. Okus pepela u njezinim ustima bio je optužba koju nije mogla zanemariti niti pojmiti svojim rasuđivanjem. *

Sutradan je Evmauna povela ostale natrag prema liticama Adira.

Njihov je povratak označio početak teških iskušenja. Umiruće pleme teško je nalazilo biljke kojima se moglo hraniti i divljač koja bi zamijenila iguabije što su lukavo nestali.

Povremeno bi sa svojih izviđališta, visoko iznad klanca, opazila zakržljalu spodobu od divlje pšenice koja je izbijala kroz uspaljeno tlo i Hrul je, usprkos svojoj osakaćenoj nozi, po svaku cijenu nastojao da dođe do tih mjesta i iščupa slučajno iznikle stabljike. One su se, dakako, morale uništiti kako bi se iguabiji što prije vratili — ali Thelehu se činilo da ih je Hrul sjekao s okrutnom žestinom i veseljem. On nije zaboravio da je jedina Verlisova riječ prigovora lovcima bila upućena upravo njemu. Stoga je u ovom razdoblju, u kojemu je pleme gotovo umiralo od gladi, dječakv cinizam poprimio odvratno mrzovoljnu i osvetničku obojenost. Theleh je, unatoč Evmauninom naređenju, odbijala da legne s njim.

— Grijeh je odbijati iskupljenje s njim — govorila bi joj Atmega.

— Jesi li ti jutros izvršila svoju obavezu?

— Naravno.

Theleh pljune.

— Ako ovo postane dijamant dok Sunce dođe u zenit, ti ćeš doživjeti da zaneseš njegovo dijete.

Atmega se očito na to uvrijedi, a zatim joj se izraz lica ublaži do neodređene zbunjenosti.

— Više si nalik Hrulu nego što misliš — reče. S druge strane ravnice mahala je Onveb i Atmega je, podigavši ruku i dodirnuvši Thelehino rame, odjurila da se pridruži Onveb u potrazi za hranom.

Tada je Umiruće pleme iskopavalo sanli bundeve iz tla, mrvilo ljudske kukce umjesto brašna i postavljalo stupice za malene krilate gmazove koji su ponekad svijali gnijezda među najstrmijim liticama Adira. Imali su još sušne iguabije od prethodnih uspješnih lovina, ali ne mnogo njih i nitko zapravo nije htio početi pustošiti te zalihe. Bila je to nada koju su čuvali za nuždu.

Verlis se držao podalje od njih. Nitko mu nije odnosio hranu niti ga je tko vidio da sakuplja plodove. Hrul je počeo govoriti kako tuneli i tornjevi u kojima je starac provodio svoje dane sigurno sadrže znatne količine hrane. Kako bi inače mogao preživjeti? Prema tome, nastavljao bi Hrul, ako Verlis uistinu ima takve zalihe na raspolaganju, morao bi ih podijeliti s ostalima.

— Osim ako ga je razum potpuno napustio pa je počeo jesti svoje stare kože.

— Njegov je duh zaokupljen nečim što nije naša glad — reče Theleh.

— A što je to?

— Naš opstanak.

— Jako dobro, Theleh. Kako si brza. Hoćeš li mi onda odgovoriti

na još jedno pitanje?

— Koje?

— Samo ovo: ako umremo od gladi, kako će Verlis osigurati naš opstanak?

— Naša glad još nije toliko velika.

— Možda TVOJA nije, Theleh... no, s druge strane, tvoje gladi u posljednje vrijeme ne traže baš puno. Znak predaje.

— Otiđi k njemu, Hrule, traži od njega hrane. Neće te odbiti.

Atmega, koja se tada pridružila svojim bračnim drugovima, upadne u razgovor:

— Nitko ne želi ući u labirint, Theleh. Čula sam da Verlis uzgaja nove kopije svoga lika u metalnim koritima. Pelsu kaže da ih je čuo kako govore i smiju se; odjeci njihovih glasova proganjaju ga noću. Uskoro će izaći iz svojih korita i hodati poput nas. Vojska Verlisa, nad kojom će starac imati veću vlast nego što Evmauna ima nad nama.

— Nisam vidjela ništa od toga kad sam ušla u metalne odaje u stijeni, Atmego. Jedine spodobe koje su ličile na nj bile su njegove stare kože na zidu.

— To je bilo davno. U koliko si prostorija ušla?

— Samo u jednu. Vrlo veliku sobu.

— Pa kako onda znaš što se sada tamo događa, Theleh?

Hrul je šutio za vrijeme njihova razgovora, šutio znatiželjno, a slijedećeg je jutra Pelsu — koji je tvrdio kako je čuo glasove što odzvanjaju iz Labirinta — pronašao rasparanu i razbijenu kopiju starca kako visi na ulazu u tunel kroz koji je Verlis jednom uveo Theleh u svoju radnu sobu. Lice lutke, nevješto napravljene stvari od krpa i vlati divlje pšenice, bilo je umrljano pepelom. Pelsu je požurio da to javi ostalima i ubrzo zatim svi stanovnici Adira, osim Verlisa, skupili su se i promatrali kako se lutka mlitavo okreće na jutarnjem povjetarcu — nemoćna, pohabana prikaza jedine osobe među njima koja je shvatila dubinu propasti Umirućeg plemena. Theleh je bjesnjela.

— Pomozite mi — rekla je. — Pomozite mi da je skinem.

Nitko se ne pomače.

— Evmauna — reče Theleh preklinjući.

Naposljetku Evmauna izađe, podigne Theleh na svoja ramena i zadrži je ispod lutke tako da je mogla nožem odrezati uzicu na kojoj je lutka visjela. Kad je skinula lutku, Theleh ju pomno raskomada, raspori joj grudi i porazbaca vlati po klancu prkosnim pokretima. Htjela je da počinilac te sitne pakosti bude svjestan njezina bijesa i nadala se da je Hrul donekle proniknuo u dubinu i sigurnost njezine spoznaje. *

Iguabiji su se u malom broju vratili u klanac. Skupine lovaca bi izlazile, ubijale ih i vraćale se u Adiro s kožama za pojasevima i s

mesom u torbama koje su dugo bile prazne. Za neko su vrijeme završili dani gladovanja i miris pečenoga mesa širio se s brojnih vatri na liticama. Ljudi su svetkovali. Jedne je večeri malena grupa ljudi iz Umirućeg plemena koji su živjeli na jugu došla k njima i zatražila gostoprimstvo. Sada kad su Thelehini rođaci imali dovoljno hrane, to je gostoprimstvo bilo ponuđeno široka srca. Svi su jeli i razgovarali. Nakon nekog vremena pojavi se Verlis.

— Trebalo je da me kao najstarijega ovdje u Adiru — reče Evmauni — pozovete da primim naše goste.

— Nismo znali kako da te pozovemo — reče Evmauna, očito otežući. Nije čak ni mislila o tome da starca pozove na njihovu svetkovinu, Theleh je to znala, ali mu to nije mogla priznati.

— Molim te, Verlis, sada si ovdje — reče Evmauna pretjerano ljubazno. — Sjedi s nama i jedi.

— Kako da on s nama jede kad ničim nije pridonio našoj svetkovini? — upita Hrul glasno s desne strane Theleh. — Sreća je da uopće imamo mesa, imajući u vidu Verlisovu sposobnost da poplaši divljač.

Svi se zagledaju u mladića. Lica njihovih gostiju, opazi Theleh. bijahu puna iznenađenja i pokušaja prijekora.

— On jede s nama jer mu na to daje pravo njegova starost — reče Evmauna.

— Mislim da je izgubio sva prava na naše zalihe — tvrdio je Hrul — uskrativši nam njegove kad smo bili u oskudici. Da li starosno pravo poništava čovjekove obaveze prema njegovu narodu?

Jedan od gošći ustane. Bila je to žena koja je očito otprije poznavala Verlisa.

— Kako možeš govoriti protiv ovoga čovjeka?

— Što ti znaš o problemima Adira? — odgovori Hrul. — Sjedi. Najedi se od naše milosti.

Theleh shvati da je mladić otišao predaleko. Prisilio je Evmaunu da pokaže svoj autoritet. Verlis je, shvaćajući delikatnost Evmaunina položaja, šutio i čekao.

— Daj svoje mjesto Verlisu — reče Evmauna. — I ostavi nas.

Hrul ustane i priđe starcu. Stavi komad pečenoga iguabija u Verlisove ruke.

— Ne samo da ti dajem svoje mjesto reče — već i dio svoje lovine. Nemoj se njime udaviti, starkeljo.

Odšepesao je u tamu i Theleh je, promatrajući ga kako odlazi, bila zapanjena time koliko je njegova sakatost bila nalik na Verlisov, starošću ispaćen hod. Je li to bila svjesna poruga ili se momak uvijek ovako oslanjao na svoju slabu nogu? Theleh je sada bila vrlo nesretna i nije više mogla voljeti ni Hrula ni Verlisa. Zašto starac nije ostao u svojim tunelima, čime je, činilo se, dugo vremena bio zadovoljan?

Theleh se rano ispričala i otišla. Hrula nije bilo tamo gdje su Atmega i ona svake noći s njim boravile... *

Prošlo je nekoliko dana. Njihovi su gosti odavno bili otišli u svoj logor, a Verlis se nije uopće pojavljivao iz svoga boravišta u stijenama. Pelsu je opet počeo govoriti o sablasnom smijehu što dolazi iz tunela, a čak je i Atmega potpuno povjerovala glasinama o vojsci od divlje pšenice s Verlisovim likom. Sasvim sigurno, govorila je, on će iskoristiti tu vojsku da se osveti Hrulu i ostalima koji su mu se suprotstavili. Čak je došao do toga da pravi ženske Verlise tako da se njegovi stvorovi mogu pariti i stvarati bezbrojne kopije njegova lika. Njegova je taština bila opasnija od neplodnosti Umirućeg plemena.

— Kad im jednom dopusti da izađu na svjetlo — Atmega je govorila Theleh — više čak neće biti moguće niti ubiti starca. Nećemo znati koji je od mnoštva Verlisa onaj pravi.

— On će biti najstariji — reče Theleb. — Ne moraš se brinuti.

Sama se Theleb, međutim, brinula i nastavljala se brinuti Nitko prije nije govorio o tome da treba ubiti Verlisa, čak ni kao o pretpostavci, i sada, kad je to Atmega izrekla, činilo joj se da je to zlokobna promjena u mišljenju njezine prijateljice. Jesu li glasine što ih je širio Pelsu toliko zatrovale njezin duh da je sada mogla ozbiljno misliti kako će je iskupiti najodvratniji zločin na Hondu? Je li joj Hrul govorio o »opasnosti« koju predstavlja starac? Theleh je strahovala da će Umiruće pleme umrijeti prije vremena.

Prošlo je još nekoliko dana i Verlis se i dalje igrao pustinjaka. Nije izlazio iz svoje tvrđave čak ni da upije malo jutarnjega sunca i to zanemarivanje pomalo uobičajenoga čina počelo je obeshrabrivati Theleh. Isto ju je tako uznemiravalo što su glasine o neposrednom napadu vojske Verlisovih nakaza bile stvar prošlosti — nitko više uopće nije govorio protiv Verlisa, nitko mu čak nije spominjao ni ime. Kao da starac nikada nije postojao.

Jedne je noći Theleh zgrabila Hrula za ruku i okrenula ga grubo k sebi.

— Gdje je Verlis?

On se nasmiješi i odgurne njezinu ruku.

— U svojemu metalnom labirintu.

— Ti lažeš, Hrule? .

— Ja se ponekad šalim — reče joj Hrul — ali nikada ne lažem. — On se ispravi nehajno i otkrije djevojci svoja gola leđa. Theleb uvidje da mladić ne laže. Shvati, također, da je Verlis, ako je uistinu u svojemu metalnom labirintu, vjerojatno mrtav.

Dok su ostali spavali, Theleh je prešla vrh litice po kojemu je šibao vjetar i našla se ispred tunela gdje je netko — možda Hrul — bio objesio lutku što je ličila na starca. Već je jednom bila ušla u taj tunel. Zašto bi se bojala ući u nj po drugi put? Odgovor na njezino pitanje

sam se nametao: nije željela naći ono za što je znala da je neminovno. No zanemarujući svoj strah i zabranu svoga naroda u vezi s ulaskom u šupljinu stijene, Theleh zakorači u srebrnocrni hodnik i uputi se prema prvom okretištu.

Nije čula nikakav smijeh, nkakve razgovore. Nije bilo nikakva znaka prisutnosti nadnaravne vojske u tom stravičnom logoru. Jedino je osluškivala užasne ritmove svoga disanja i fijukavi glas vjetra na ulazu u tunel.

Kao da ga je privukla njezina prisutnost, uski obruč svjetla opkoli Theleh. Hodala je kroza nj do sobe u kojoj joj je Verlis jednom pokazao svoje izbrazdano sjeme. Njegove stare kože još su bile na zidu, kao i štitovi u obliku dijamanta s urezanim hijeroglifima. No stakleno posuđe koje je nekad urešavalo stolove u toj sobi sada je ležalo porazbacano unaokolo po podu u zupčastim, svjetlucavim krhotinama — poput sićušnih staklenih galaksija. Promatrajući taj lom, Theleh se činilo kao da je cijelo noćno nebo upravo palo na nju i slomilo se pred njezinim nogama.

— Verlis!

Nitko ne odgovori.

Tada djevojka opazi da su jedna dvostruko učvršćena vrata iza zadnjeg stola otvorena. Oprezno, pazeći kuda staje, ona prijeđe preko sobe i kroz ta vrata uđe u prostoriju obrubljenu metalnim koritima.

Verlis je ležao na podu prerezana grkljana; deveta mu je koža još uporno prianjala uz krhke kosti. Zadah raspadanja bio je oštar i prožimao je okolinu. Theleh nekako ne ustuknu pred njim. Kao u nekom transu, hodala je po sobi i promatrala rasulo u posudama ispunjenim hranjivim sastojcima koje su ležale uza zidove. Prizor je podsjetio na žetvu u Verlisovu vrtu u kojoj je nekada davno i ona sudjelovala. Mučnina je pogodi poput vjetra, ali ona se borila protiv tog napada i uspjela ga nadvladati.

Klečeći pored Verlisa, užasnuta onim u što se starac pretvorio u svojoj smrti, Theleh ga oslobodi njegove smrtnosti — kao što je Evmauna nekad oslobodila Denlota nagovještaja starčeva umiranja. Posljednju kožu koju će Verlis ikada nositi Theleh prebaci preko svojih ramena i odlučno se uputi prema izlazu iz kuće pokolja. *

— Hrule — reče.

Mladić se probudi i okrene prema njoj na svojoj prostirci. Kad joj se činilo da se dovoljno rasanio da može prozreti njezinu nakanu, Theleh izvuče nož iz korica i pokaže mu ga. Lice mu se smrknu. Prije no što se uspio snaći da je spriječi, ona mu nožem prereze vrat.

Lamatajući rukom, Hrul se propne i otetura u noć. Zatim padne na tlo i ostane ležati u krvi što je nadirala.

Atmega kriknu:

— Što si učinila? Svoga brata, svoga muža!

— On je ubio Verlisa. Zato sam to učinila.

— Pelsu i Evmauna su ubili Verlisa — vikala je Atmega.

— Mi ostali smo samo uništili starčevu kopilad. Hrul nikad ne bi mogao posegnuti za životom pravoga čovjeka, Theleh, pa čak ni za Verlisovim. Evmauna i Pelsu su to učinili samo da bi spasili nas ostale.

Oko njih se okupila gomila. Čitavo Umiruće pleme iz Adira promatralo je Theleh s krvlju na rukama.

— Ali ja... — započe Theleh.

— Tebi nismo kazali — reče Evmauna, probijajući se naprijed — zbog tvoje naklonosti prema starcu. Nismo te htjeli uvlačiti u to.

Theleh je buljila u nju. Nitko nije govorio. Naposljetku djevojka odbaci nož i zaplače otvoreno, bez suza.

— Svi smo se pretvorili u ubojice — zajeca. Umiremo i svi smo postali ubojice da ubrzamo svoje umiranje. — Ona odgurne Atmeginu ruku sa svoje. — Pusti me. Od danas nemam više svoga plemena.

Prenijela je svoje stvari nekoliko stotina koraka od glavnoga logora u Adiru. Nitko je nije pokušao zaustaviti u tome. Podigla je sebi dom među stijenama, noseći starčevu devetu kožu kao ogrtač kojim se štitila od hladnoće. Ni njoj ni ostalima nije bilo važno što je to bilo protiv običaja. *

Kopija Verlisa na njezinu putu kimne prazno i zaklepeta na vjetru. Zakon, kojemu se ne pokorava već gotovo tri svlačenja kože, nalaže da mora iščupati spodobu i zgaziti je nogama. No koliko je vremena prošlo otkako je ona ili netko drugi ugledao jednu od njih? Theleh se ne može snaći u svome otkriću da je ovdje, na dnu klanca, još jedna od starčevih spodoba od divlje pšenice podigla svoju sakatu glavu iz prašine.

Čudesno je to. Izaziva divljenje i nadu.

No Theleh zna da će svi ostali, ako je ugledaju, protumačiti to kao loš znamen. Oni će u tome vidjeti posljednji pokušaj Verlisa da im se naruga zagrobno, podsmijehom neminovnosti njihove propasti.

Razmišljajući tako, Theleh iščupa biljku iz zemlje i zgazi je nogama. Za tren joj se učini da je Verlisova kopija promrmljala njegovo ime, pokušavajući je uvjeriti da je poštedi — no bit će da je vrućina djelovala na njezinu maštu. Promatrajući iznakaženo lice biljke branila se od sve jačega kajanja.

Verlise, oprosti mi. Ubila sam još jednoga tvoga potomka. Kako to da me nešto tako nesavršeno može toliko progoniti? Kako to da me njegova smrt tako duboko pogađa?

U vjetru koji šiba kroz klanac nema ni traga od Verlisava umirujućega glasa. Theleh sluša, i jedino čuje nejasno obećanje vjetra.

Robert Silverberg:
The Sixth Palace

Preveo Zoran Milović

Šesta palača

Ben Azat je povjerovao kako je dostojan izazova i stao je pred vrata šeste palače i ugledao prozračan sjaj ploča od čistoga mramora. Otvorio je usta i dvaput rekao: »Voda! Voda!« U tren oka odrubili su mu glavu i okovali ga s dvanaest tisuća olovnih okova. Ovo neka bude znak svim budućim generacijama: niko ne smije pogriješiti pred vratima šeste palače. Lesser Hekhaloth

Postojalo je blago i postojao je čuvar koji je čuvao to blago. A postojale su i blijede kosti svih onih koji su uzaludno pokušavali osvojiti blago. Čak su i te kosti na neki način postale lijepe, ležeći pred vratima iza kojih je bilo blago, pod svjetlucavim lukom nebeskog svoda. Samo blago podarilo je ljepotu svemu oko sebe, čak i razbacanim kostima, čak i mračnom čuvaru.

Blago se nalazilo na malenom svijetu što je kružio oko crvene zvijezde Valzar. Jedva da je bio Mjesečeve veličine, bez atmosfere koja bi prenosila zvuk, taj tihi i mrtvi svijet što je jurio tamom svemira, milijunima kilometara udaljen od svoje zvijezde, što se polako gasila postajući sve hladnija i hladnija.

Nekada davno, ovdje se spustio jedan putnik. Odakle je stigao i kamo je otišao, nitko nije znao.

Taj je putnik na ovome mjestu napravio skrovište, i u njemu je ležalo, nepromjenjivo i vječno, blago neizmjerne vrijednosti. Čuvalo ga je bezlično metalno biće metalnog strpljenja, koje je čekalo da se jednoga dana vrati njegov gospodar.

Bilo je i onih koji su se željeli dočepati blaga. Dolazili bi, čuvar bi ih provjeravao, a zatim bi umirali.

Na jednom od ostalih planeta Valzarova sistema ljudi su maštali o blagu i razmišljali kako da ga se dokopaju. Sudbina onih koji su to već pokušali nije ih obeshrabrivala.

Jedan od takvih ljudi bio je i Lipescu: gora od čovjeka, plave brade, šaka snažnih poput čekića, volovski čvrsta vrata, leđa širokih poput tisućljetnog stabla. Drugi je bio Bolzano: nalik na šilo, svijetao u

oku, brz na ruci, poput pruta, oštar kao britva. Njih dvojica nisu imali namjeru umrijeti.

Lipescuov glas bio je nalik na grmljavinu sudara galaktičkih otoka. Nagnuo se nad vrč dobrog crnog piva i rekao:

— Ja sutra idem, Bolzano.

— Da li je kompjuter spreman?

— Programiran je svime što bi me ono čudovište moglo pitati — zagrmi gorostas. — Nema ni najmanje pukotine u znanju mog stroja.

— A što ako ima? upita Bolzano, promatrajući oštrim pogledom plave, čudno blijede i neobično krotke oči diva. — A što ako te robot ubije?

— Imao sam ja i ranije posla s robotima. Sredio sam ja i gore od njega.

Bolzano se nasmija.

— Prijatelju, ta je dolina prepuna kostiju. I tvoje će im se pridružiti. Krupne, snažne kosti, Lipescu. Već ih vidim.

— Nešto mi se mnogo šališ, prijatelju.

— Ne, ne šalim se. Samo sam realan.

Lipescu polagano zatrese glavom i sporim glasom reče:

— Da si ti doista realan tip, kao što kažeš, tada sasvim sigurno ne bi sada bio sa mnom. Samo se sanjar može odlučiti na ovako nešto.

Lipescu ispruži snažnu šaku i šćepa Bolzanovu ruku Ovaj poskoči, dok su se prsti stezali. Lipescu nastavi:

— Reci mi, nećeš li se povući? Ako umrem, hoćeš li i ti pokušati?

— Naravno da ću pokušati, budalo budalasta.

— Hoćeš li? Ti si kukavica, kao i svi mali ljudi. Gledat ćeš me kako umirem, a onda ćeš podviti rep i pobjeći, što brže budeš mogao na drugi kraj svemira. Postupit ćeš tako, zar ne?

— Namjeravam izvući koristi iz tvoje greške — odvrati Bolzano jasnim i razdraženim glasom. — A sada mi pusti ruku.

Lipescu popusti stisak. Maleni se čovjek zavali natrag u stolicu, trljajući pocrvenjeli zglavak. Uze vrč i otpi dobar gutljaj. Naceri se partneru i podiže vrč nazdravljajući.

— Za uspjeh — reče.

— Da. Za blago.

— I za dugi život.

— Za obojicu — zagrmi grmalj.

— Možda — odvrati Bolzano. — Možda.

Sumnjao je.

Lipescu je lukav tip i Bolzano je to dobro znao. Bila je to dobra kombinacija, ne odviše česta: visina, snaga i lukavstvo. A opet, rizik je bio golem. Bolzano se zamisli. Što bi bilo bolje: da Lipescu dobije blago, osiguravajući i njemu dio, bez ikakva rizika, ili da umre, prisiljavajući ga time da i sam zaigra igru s tako visokim ulogom:

životom? Što je bolje, što bi mu se više dopalo: da dobije trećinu blaga bez kockanja životom, ili da sam dobije sve, stavljajući na kocku sve što ima?

Bolzano je bio suviše dobar kockar a da ne bi znao odgovor na to pitanje. S druge strane, bilo je tu i nešto jače od kukavičluka: na jedan način, želio je i sam iskušati priliku, riskirati vlastiti život na tom beživotnom planetu s blagom.

Lipescu će poći prvi. Takav je bio dogovor. Bolzano je ukrao kompjuter, dao ga grmalju, a ovaj će prvi okušati sreću. Ako dobije, dvije trećine su njegove. Ako ne uspije, Bolzano je na redu. Čudan dogovor, čudna pravila, ali Lipescu je želio da bude tako i nikako drugačije, a Ferd Bolzano se nije htio prepirati sa svojim mišićavim ortakom. Lepescu će se vratiti s blagom, ili se uopće neće vratiti. Trećeg puta nema, u to su obojica bili sasvim sigurni.

Bolzano je proveo nemirnu noć. Njegov je apartman bio u zgradi koja je nadvisivala svjetlucavo jezero Eris. Bilo je to sasvim udobno mjesto, toliko ugodno da mu se uopće nije svidjela pomisao da ga napusti. S druge strane, Lipescuu se više dopadao smrdljivi šlam na južnoj obali jezera, i tako je, kada su krenuli na počinak, svaki od njih krenuo svojim pravcem. Bolzano je razmišljao da li da za tu noć dovede kakvu ženu, no odustao je. Umjesto toga, sjedio je zlovoljan i budan, pred ekranom televektora, gledajući raznolike svjetove, zelene i zlatne i žutosmeđe, što su promicali prazninom svemira pred njegovim očima.

Dok se bližila zora još jednom je pregledao video-traku s blagom. Snimio ju je Octave Merlin, prije gotovo stotinu godina, dok je kružio na visini od nekih stotinjak kilometara iznad površine nevelikog, pustog svijeta. Sada su Merlinove kosti blijedjele tamo dolje, u dolini, no video-traka ostala je cijela i sada su njezine kopije potajno kružile naokolo, dostižući vrlo visoku cijenu na tržištu ilegalnom robom. Oštro oko kamere Merlinova broda doista je vidjelo mnogo toga.

Postojao je ulaz i čuvar tog ulaza. Svjetlucav, vječan, savršen. Robot je bio visok gotovo tri i pol metra, četverokutna oblika; golemi crnoobojeni oblik, sa sićušnom kupolom na vrhu, koja je bila nalik na bezizražajnu, profinjeno oblikovanu glavu. Iza njega nalazio se ulaz, otvoren, ali, bez obzira na to, neprohodan. A iza vrata — blago; odabrani primjerci majstorstva i umijeća s tisuća raznih svjetova, ostavljeni ovdje tko zna zašto, prije neizmjernog broja godina.

Bez ijednog dragulja, dijamanta ili bisera. Bez sumornih ploča takozvanih plemenitih metala. Ovo bogatstvo ovdje nije bilo stvarno bogatstvo; nijednom vandalu ne bi palo na pamet da to blago izlije u mrtve poluge. Bilo je tu statueta od ispredenog čelika, koje su se doimale kao da se pokreću i dišu. Ukrasne ploče od najčistijeg olova, izgravirane finim strugovima, koje su zasljepljivale pamet i tjerale srce

da zastane. Vješta i dražesna djela u granitu iz radionica ledenog svijeta udaljenog pola parseka od ništavila. Rasipanje opala, usplamtjelih unutrašnjim svjetlom, uobličenih u petlje sjaja. Spirale drveta obojenog bojama duge. Nizovi međusobno isprepletenih traka od kosti neke životinje, nagnutih i iskošenih tako da je model nestajao u izmaglici i možda graničio s nekim drugačije dimenzioniranim kontinuuom. Vješto isklesane školjke, jedna u drugoj, spuštajući se u beskraj. Izglačani listovi nepoznatih, neopisivih stabala. Izglađeni, sjajni obluci s neznanih obala. Nasumice odabrana čuda od kojih se mutilo u glavi prekrivala su pedesetak četvornih metara, protežući se s one strane ulaza, u predivnoj raskoši.

Grubi, surovi ljudi, neškolovani u načelima estetike, davali su svoje živote ne bi li postali vlasnici blaga. Nije bilo potrebno nikakvo osobito znanje pa da se shvati njegova vrijednost, da se spozna kako će se sakupljači, koji su obilazili galaksije i galaksije, golim kandžama boriti tražeći svoj dio. Zlatne poluge nisu činile blago. Ali ove stvari? Neponovljive, gotovo neprocjenjive?

Bolzano je mokar od grozničavih nevjerojatnih misli i prije nego što je traka završila svoju priču. Kada je bila gotova, on se zavali u naslonjač, iscijeđen, iscrpljen.

Stigla je zora. Srebrnasti mjeseci pali su s neba. Crveno je sunce zapljusnulo preko nebesa. Bolzano si dopusti luksuz jednosatnog sna.

A onda je došlo vrijeme da se krene...

Kao mjeru opreza brod su ostavili u orbiti, nekih pet tisuća metara iznad bezračnog svijeta. Na stare se izvještaje nije moglo osloniti, i nije postojao način da se kaže do koje se udaljenosti proteže moć robota čuvara. Ako Lipescu uspije, Bolzano će se moći spustiti i pokupiti ga zajedno s blagom. Ako ne uspije, Bolzano će se spustiti i pokušati sam.

Orijaš se doimao još većim, zatvoren u odijelu, iza vanjskog okna kapsule za spuštanje. Na snažnim, velikim grudima nosio je kompjuter, izuzetan mozak, napravljen s isto toliko ljubavi kao i bilo koji drugi predmet iz sakupljene riznice. Čuvar će mu postavljati pitanja; kompjuter će mu pomoći da odgovori na njih. A Bolzano će slušati. Ako Lipescu pogriješi, njegov će partner možda iz te greške izvući korist i uspjeti.

— Čuješ li me? — upita Lipescu.

— Savršeno. Hajde kreni! — Čemu žurba? Žuriš se da me što prije vidiš mrtvog?

— Zar ti toliko nedostaje povjerenja u samog sebe? — upita Bolzano. — Želiš li da ja pođem prvi?

— Budalo — promrmlja Lipescu. — Pažljivo me slušaj. Ako umrem, ne želim da to bude uzalud.

— Što bi to tebi značilo?

Krupna se figura okrenu naokolo. Bolzano nije mogao vidjeti lice svoga partnera, ali je znao da se Lipescu mršti. Div zagrmi:

— Da li ie život toliko vrijedan? Zar ne mogu riskirati?

— Za moje dobro?

— Za moje — odvrati Lipescu. — Vratit ću se.

— Onda idi. Robot te čeka.

Lipescu krenu prema pretkomori. Trenutak kasnije već je bio vani, klizeći prema dolje, u malom svemirskom brodu za jednu osobu, dok su mu mlaznice buktjele pod nogama. Bolzano se smjesti ispred skanera, gledajući. Dok se spuštao u plamenu vatre, kamera i mikrofon televektora, smješteni na Lipescuu, počeli su raditi. Blago i njegov čuvar nalazili su se nepunih osam stotina metara daleko. Lipescu se izvuče iz kapsule i golemim skokovima krene prema čuvaru koji je čekao.

Bolzano je gledao.

Bolzano je slušao.

Uređaji televektora sa savršenom su točnošću slali sve što se događalo. Bilo je to korisno i za Bolzana, ali, također, i za Lipescuovu taštinu jer je orijaš želio da svaki trenutak bude zabilježen za buduća pokoljenja. Bilo je zanimljivo vidjeti Lipescua, koji je pored čuvara izgledao kao patuljak. Crni bezlični robot, zdepast, bez osjećaja, nadvisivao je gorostasa za više od jednog metra.

Lipescu reče:

Skloni se u stranu.

Robot je odgovorio iznenađujuće ljudskim glasom, premda bezličnim i bez naglasaka:

— Onošto ja čuvam ne smije biti opljačkano.

— Ja te stvari tražim s pravom — reče Lipescu.

— I drugi su prije tebe. Ali njihova prava nije bilo. Kao što nema ni tvog. Ne mogu se skloniti u stranu da bi ti prošao.

— Provjeri me — reče Lipescu. — Uvjeri se da li imam pravo ili ga nemam!

— Ovuda može proći samo moj gospodar.

— Tko je tvoj gospodar? Ja sam tvoj gospodar!

— Moj gospodar je onaj koji mi može naređivati. A nitko mi ne može naređivati ako predamnom pokaže neznanje.

— Onda me provjeri — zahtijevao je Lipescu.

— Ako ne uspiješ, kazna je smrt.

— Provjeri me.

— Ovo blago ne pripada tebi.

— Provjeri me i skloni se u stranu.

— Tvoje će se kosti pridružiti ostalim kostima ovdje.

— Provjeri me — reče Lipescu.

Gledajući ih iz visina, Bolzano postade nervozan. Sitno mu se tijelo

skupilo, kao kod pauka kojem je hladno. Sada se sve može dogoditi. Robot može postaviti zagonetke, kao što ih je sfinga postavila Edipu. Mogao bi zahtijevati dokaze matematičkih teorema. Mogao bi tražiti prijevode nepoznatih stranih riječi. To je ono što su uspjeli saznati iz podataka o tome što se dogodilo ljudima koji su ranije bili ovdje. I, tako je izgledalo, dati pogrešan odgovor značilo je zaraditi trenutnu smrt.

On i Lipescu pretražili su knjižnice cijelog svijeta. U svoj su kompjutor ubacili, bar su se tako nadali, sve znanje. Za taj je posao, čak i uz pomoć kompleksnih programa, bilo potrebno mnogo mjeseci. Sićušna, svjetlucava metalna kugla na Lipescuovim grudima sadržavala je bezbroj odgovora na bezbroj pitanja.

Dolje zavladala je duga tišina, dok su čovjek i robot promatrali jedan drugoga. Napokon čuvar reče:

— Definiraj širinu.

— Da li misliš na zemljopisnu širinu? — upita Lipescu. Bolzano se sledio od straha. Ta budala traži da mu se razjasni! Umrijet će prije nego je uopće i počeo! Robot reče:

— Definiraj širinu. Lipescuov je glas bio miran:

— Kutna udaljenost neke točke na površini planeta sjeverno ili južno od ekvatora, mjereno iz središta planeta.

— Što je skladnije — upita robot — mala terca ili velika seksta?

Nastade tišina. Lipescu nije bio glazbenik. No kompjuter će mu reći pravi odgovor.

— Mala terca — odgovori Lipescu.

Bez pauze, robot ispali još jedno pitanje:

— Nabroji prim brojeve između 5237 i 7641.

Bolzano se nasmiješi dok je Lipescu s lakoćom odgovarao. Do sada je sve išlo dobro. Robot se držao samo činjeničnih pitanja, stvari koje su se mogle naći u udžbenicma, ne postavljajući Lipescuu nikakve prave probleme. I nakon onog početnog oklijevanja i nesigurnosti oko širine. Lipescuova je samouvjerenost rasla iz trenutka u trenutak. Bolzano, gledajući ekran televektora, kradomice pogleda iza robota, kroz otvorena vrata, prema navrat-nanos razbacanoj gomili dragocjenosti. Pitao se što će od svega toga zapasti njemu.

— Nabroj sedam tragičnih pjesnika Elifore — naredi robot.

— Domiphar, Halionis, Segg, Hork-Sekan . . .

— Četrnaest znakova zodijaka, onako kako se vide s Morneeza — zahtijevao je robot.

— Zubi, Zmije, Vodopad, Mrlja...

— Što je stapka?

— Stabljika pojedinog cvijeta u cvatu.

— Koliko je godina trajala opsada Larrine?

— Osam.

— Što je povikao cvijet u trećem pjevanju Somnerovih Posrednika?

— Ja čeznem, ja jecam, ja cvilim, ja umirem — zatutnja Lipeseu.

— Razlika između prašnika i tučka.

— Prašnik je organ biljke koji proizvodi pelud, a tučak...

I tako je išlo dalje. Pitanje za pitanjem. Robot nije bio zadovoljan s legendarna tri pitanja iz mitologije; postavio ih je tucet, a onda je nastavio dalje. Lipescu je odgovarao savršeno, potpomognut mrmljanjem neusporedivog izvora znanja, remenima pričvršćenog za njegove grudi. Bolzano je pažljivo pratio: Lipescu je u velikom stilu odgovorio na sedamnaest pitanja. Kada će robot priznati poraz? Kada će prestati svoj mračni kviz i skloniti se u stranu?

Robot postavi osamnaesto pitanje, dirljivo jednostavno. Sve što je želio bilo je izlaganje Pitagorina poučka. Lipescuu za to nije bio ni potreban kompjuter. Odgovorio je kratko, jasno, točno. Bolzano se ponosio svojim krupnim prijateljem.

Tada robot ubi Lipescua.

Sve se zbilo u treptaju oka. Lipescuov je glas utihnuo i on je stajao tamo, spreman za iduće pitanje, no iduće pitanje nije došlo. Umjesto toga, na robotovu šupljem trbuhu otvori se ploča i nešto svijetlo i krivudavo udari van, odmatajući se preko onih nekoliko metara što su razdvajali čuvara i izazivača i prereza Lipescua napola. Idući se trenutak to svjetlo povuče i nestade iz vidokruga. Lipescuov se trup sruši na stranu. Jedan su trenutak njegove snažne noge ostale apsurdno usađene u tlo, zatim se zgužvaše i padoše; noga u svemirskom odijelu još se jednom podiže, i tada nastade tišina.

Zapepašten, Bolzano je drhtao u samotnoj kabini, dok mu se limfa pretvarala u vodu. Što nije bilo u redu? Lipescu je točno odgovorio na sva pitanja, a robot ga je ipak pogubio. Zašto? Da li je gorostas možda pogrešno izrekao Pitagorin poučak? Nije: Bolzano je slušao. Odgovor je bio besprijekoran, kao i sedamnaest prethodnih. U tom slučaju, robot je očigledno izgubio strpljenje za dalju igru. Robot je varao. Samovoljno, podmuklo, udario je na Lipescua, kažnjavajući ga za ispravan odgovor.

Da li roboti varaju? — pitao se Bolzano. Mogu li djelovati nošeni podmuklom pakošću? Nijedan robot za kojeg je znao nije bio sposoban učiniti takvo nešto; no ovaj je robot bio drugačiji.

Dugo je Bolzano ostao stisnut u kabini. Iskušenje da izleti iz orbite i odjuri kući, bez blaga ali živ, bilo je jako. A opet, blago ga je izazivalo. Neki samoubilački impuls potjera ga dolje. Robot ga je privlačio poput sirene.

Mora da je postojao neki način da se robota natjera da odstupi, razmišljao je Bolzano, dok je upravljao malenim brodom iznad široke, mrtve ravnice. Bila je dobra ideja koristiti se kompjuterom, no jedina je greška bila u tome što to nije bilo ni od kakve koristi. Zapisi su bili

nepouzdani, no pokazivalo se da su ljudi ovdje u prošlosti umirali kad bi nakon serije točnih odgovora dali pogrešan. Lipescu nije dao nijedan pogrešan odgovor. A i on je ubijen. Bilo je nepojmljivo da je robot razumio neki odnos između kvadrata nad hipotenuzom i drugim dvjema stranicama koji je bio drugačiji od onog odnosa koji je naveo Lipescu.

Bolzano je razmišljao o tome koja bi metoda mogla koristiti...

S teškim se naporom vukao ravnicom prema ulazu i njegovu čuvaru. Klica ideje začela se u njemu dok je upornim korakom prilazio sve bliže.

Njegova vlastita pohlepa, znao je to, osudila ga je na smrt. Samo bi ga krajnja okretnost uma mogla spasiti Lipescuove sudbine. Obična inteligencija neće koristiti. Odisejeva domišljatost bila bi jedini spas.

Bolzano se približi robotu. Kosti su ležale svuda naokolo. Lipescu je plivao u vlastitoj krvi. Na snažnim, mrtvim grudima ležao je kompjuter. Bolzano je to znao, ali se nije sagnuo da ga dohvati. Snaći će se i bez kompjutera. Pogleda na drugu stranu, ne želeći da se pogled na Lipescuovo presječeno tijelo miješa s hladnokrvnošću njegovih misli.

Skupio je hrabrost. Robot nije pokazivao nikakva zanimanja za njega.

— Odstupi — reče Bolzano. — Ovdje sam. Došao sam po blago.

— Zasluži svoje pravo na njega.

— Što moram učiniti?

— Prikaži istinu — reče robot. — Otkrij bit. Pokaži razumijevanje.

— Spreman sam — reče Bolzano. Robot postavi pitanje:

— Kako se zove ekskretorna jedinica bubrega kod kičmenjaka?

Bolzano je razmišljao. Nije imao pojma. Kompjuter mu je mogao reći, no on je ležao privezan za palog Lipescua. Nije važno. Robot je tražio istinu, bit, razumijevanje. Lipescu je nudio informacije. Lipescu je poginuo.

— Žaba u bari — reče Bolzano — glasa se azurnim krikom

Nastade tišina. Bolzano je gledao robotov prednji dio, očekujući da panel klizne u stranu, da ga ono krivudavo presiječe napola.

— Za vrijeme Psećeg rata na Vanderveeru IX. napadnuti kolonist sastavili su trideset osam dogmi prkosa. Citiraj treću, devetu, dvadeset drugu i trideset petu — reče robot.

Bolzano se zamisli. Ovo je bio robot stranac, proizvod neke nepoznate ruke. Kako je funkcionirao um onoga tko ga je stvorio? Da li je cijenio znanje? Da li je sakupljao informacije kao takve? Ili je, možda, smatrao da je informacija u svojoj osnovi samo nelogičan proces bez značenja?

Lipescu je odgovarao logično. Ležao je u komadićima.

— Čistoća bola — odgovori Bolzano — neizreciva je i oživljujuća.

— Samostan Kwaisen su trećega travnja 1582. opsjedali vojnici Ode Nobunage. Koje je riječi mudrosti izrekao opat? — upita robot..

Bolzano odgovori brzo i vedro:

— Jedanaest, četrdeset jedan, slon, voluminozan. Posljednja mu je riječ prešla preko usana unatoč naporu da je zadrži. Slonovi jesu voluminozni, pomisli. Kobna omaška? Robot je, čini se, nije uočio.

Zvonko, tromo, veliki stroj postavi sljedeće pitanje.

— Koji je postotak kisika u atmosferi Muldonara VII?

— Lažni svjedok nosi hitar mač — odgovori Bolzano.

Robot se oglasi čudnim, zujećim zvukom. Iznenada, otkotrlja se na svojim golemim gusjenieama, pomičući se oko dva metra ulijevo. Ulaz u prostoriju s blagom stajao je širom otvoren, pozivajući.

— Možeš ući — reče robot.

Bolzanovo srce poskoči. Pobijedio je! Dobio je veliku nagradu!

Ostali su propali, onaj posljednji prije manje od jednog sata, i njihove su kosti svjetlucale u ravnici. Pokušavali su odgovoriti na robotova pitanja, ponekad dajući ispravne odgovore, ponekad pogrešne, i svi su umrli. Bolzano je živio.

To je bilo čudo, pomisli. Sreća? Oštroumnost? Sve pomalo, reče samome sebi. Gledao je čovjeka koji je dao osamnaest točnih odgovora kako umire. Dakle, točnost danih odgovora robotu nije bila važna. A što je bilo važno? Bit. Razumijevanje. Istina.

I u nasumce danim odgovorima može biti i bit razumijevanje i istina, spozna Bolzano. Tamo gdje su najozbiljnija nastojanja propala, sprdnja je uspjela. Stavio je život na kocku govoreći gluposti, i nagrada je pripala njemu.

Teturavim korakom krenu u prostoriju s blagom. Čak i u ovoj maloj gravitaciji noge su mu bile poput olovnih utega. Napetost u njemu polako je opadala. Kleknu među blago.

Trake, oštrooki skaneri televektora, sve to nije uspjelo niti navijestiti sjaj onoga što je ležalo ovdje. Bolzano se sa strahopoštovanjem i zanosom zagledao u sićušan disk, ne veći od čovjekova oka, na kojem su nebrojene spiralne linije zakretale i previjale se u uzorcima izvanredno rijetke ljepote. Zastade mu dah i zajeca od bola percepcije dok mu je blistao mramorni spiralni toranj, uglova zakrenutih pod čudnovatim kutem, došao nadomak oku. Ovdje: — jedna svijetla pčela napravljena od nekakve lomljive mekane tvari, smještena na postolju od žutog žada. Ondje — zamršenost metalnih vlakana izbacivala je svjetlucave oblike što su izazivali vrtoglavicu. A tamo na onoj strani... i s one strane... i tamo...

Blago cijelog svemira, pomisli Bolzano.

Bit će potrebno mnogo putovanja da.se svi ovi predmeti prenesu na njegov brod. A možda bi bilo bolje kada bi brod doveo ovamo, ha? Ipak, razmišljao je hoće li izgubiti ovu prednost ako iziđe kroz vrata.

Da li je moguće da će svaki put iznova morati stavljati život na kocku i pobijediti da bi dobio pravo na ulaz? I, hoće li robot i drugi put na ovaj način prihvatiti njegove odgovore?

To je stvar koju će morati riskirati, odluči Bolzano. Njegov okretni um izradio je plan. Odabrat će tuce, dva tuceta najljepših stvari iz riznice, onoliko koliko bude mogao bez teškoća ponijeti, i odnijeti ih na brod. Onda će se spustiti brodom pokraj ulaza u riznicu. Ako robot bude prigovarao njegovu ponovnom ulasku, Bolzano će jednostavno otići, uzevši sa sobom ono što je već osigurao. Nije imalo smisla da riskira život bez potrebe. Kada bude rasprodao sve što je ponio, i kada bude ponovo u stisci s novcem, uvijek će se moći vratiti i pokušati ponovo dobiti dozvolu za ulazak. Bio je siguran da blago nitko neće pokrasti ako ga on sada ostavi.

Izbor, to je sada bilo glavno.

Puzeći, Bolzano je prekapao po blagu, odabirući ono što se moglo lako ponijeti i što će najbolje proći na tržištu. Mramorni toranj? Suviše velik. Ali taj disk spiralnih linija, da, naravno, i ta pčela, sigurno, i ova mala statueta mutne boje, i te kameje sa scenama koje ljudsko oko nikada do sada nije vidjelo, i ovo, i ovo, i ovo...

Puls mu je jurio. Srce mu je grmjelo. Vidio je sebe kako putuje sa svijeta na svijet i prodaje svoju robu. Sakupljači, muzeji, vlade, svi će se oni natjecati za pravo da dobiju ovakav zgoditak. Pustit će ih da se za svaki ovaj predmet nadmeću do milijuna prije nego ga proda. I, naravno, za sebe će zadržati jednu ili dvije — ili možda tri ili četiri — kao suvenire i uspomene na ovu veliku avanturu.

A jednog dana, kada ga bogatstvo bude zamorilo, ponovo će se vratiti i suočiti s izazovom. I usudit će se da mu robot postavi pitanja, a on će odgovarati nasumce, apsurdno, pokazujući kako on shvaća osnove stvari, to da je znanje samo lažna bit — i robot će ga još jednom propustiti u riznicu.

Bolzano ustade. Držao je svoje drage stvari u rukama. Pažljivo, pažljivo, mislio je. Okrene se i iziđe kroz ulaz.

Robot se nije ni pomaknuo. Nije pokazivao nikakvo zanimanje niti dok je Bolzano grabio blago. Maleni čovjek mirno prođe pored njega.

— Zašto si uzeo baš te stvari? Što želiš učiniti s njima? — upita robot.

Bolzano se nasmiješi. Nonšalantno odgovori:

— Uzeo sam ih zato što su divne. Zato što ih želim. Postoji li bolji razlog?

— Ne postoji — odgovori robot i na njegovim se velikim crnim grudima bešumno otvori panel, otkrivajući unutrašnjost.

Suviše kasno shvati Bolzano da test još nije završio, da robotovo pitanje nije proisteklo iz besposlene znatiželje. A ovaj je put odgovorio ozbiljno, govoreći terminima razuma.

Bolzano vrisnu. Ugleda kako mu prilazi svjetlos.
Istog trenutka došla je i smrt.

James Alexander:
The Hibbie

Prevela Ingrid Jurela

Hibi

Kad je Jack Cass prvi put vidio hibija, zaprepašteno se pa čak zabrinuto zabuijio u njega. Tad nije bio svjestan da je to hibi... zapravo nije ni znao da oni postoje. U tom dijelu grada našao se tražeći svoju ženu. Prije nekoliko godina bili su se rastali, uglavnom zbog toga što ona nije podnosila njegova duga izbivanja na svemirskim putovanjima, te je otišla s jednim od njegovih najbližih prijatelja. Odmah se priključio Svemirskoj službi i dobrovoljno se prijavio za dugi svemirski zadatak.

Sada, nakon dvije godine, prvi put je dobio dopust i želio ju je vidjeti. Znao je da je to slabost i da su ga dvije godine odsutnosti mogle izliječiti od ljubavi prema njoj. Pa ipak, želio ju je naći. Ispitao je sve svoje motive za to i uvjerio se da je želi vidjeti, ne zato da bi zadržao prošlost, nego zato da bi otjerao moru.

Potraga za njom odvela ga je od vrlo razvijenog središta grada do mnogobrojnih adresa, od kojih je svaka bila u prljavijoj četvrti od prošle, sve dok se na kraju trag nije potpuno izgubio.

Upravo prilikom jednog od tih svojih traženja ugledao je hibija i nije odmah znao tko je to. Stajao je kraj ceste, naoko nepomičan, gledajući skupinicu dječaka koji su mu se'rugali. Povremeno bi ga neki od njih gurnuo ili povukao za odjeću.

Cass je shvatio da hibi nije sasvim nepomičan, da reagira na ta mučenja i bezuspješno ih se nastoji otarasiti, ali su njegove kretnje bile nevjerojatno usporene. Kad ga je jedan dječak udario po licu, trebalo mu je dvije ili tri sekunde dok je podigao ruku da bi se obranio, a dotad je već dobio udarac u rebra. Njegovo je lice polako, gotovo nezamjetno poprimilo izražaj boli i počeo se savijati. Ohrabreni svojim uspjehom, dječaci su zatvorili krug oko njega i jedan ga je počeo udarati po licu.

To je bilo odviše za Cassa. Doviknuo im je da prestanu, a kako su se oni pretvarali da ga nisu čuli, upao je među njih tukući ih. Bio je visok, snažan muškarac, i pošto su shvatili da bi njihova zabava mogla

postati i bolna, ubrzo su otrčali niz ulicu.

Tad se Cass okrenuo prema izudaranom čovjeku, koji se savijao na pločniku, da bi ga bolje pogledao. Usta su mu se otvorila i iz njih je izašao dug, nizak zvuk. U njemu nije bilo nikakva značenja i nije nalikovao na ljudski govor.

— Čini se da je bolestan — obratio se nekom prolazniku. — Znate li gdje mogu naći liječnika?

— To je hibi. Oni imaju vlastite liječnike.

— Tko su hibiji?

— Hibiji. Lutke. Zombi — odgovori nepoznati i, videći da ga nije razumio, nastavi: — Vjerojatno ste dugo bili odsutni kad ne znate tko je hibi. Uostalom, sad je dobro. Zaboravite ga! — reče i ode niz ulicu.

Cass još jednom pogleda čovjeka koji se sad već bio okrenuo od njega, usporeno hodajući nogostupom. Za svaki korak trebalo mu je oko deset sekunda, a noge je vukao po pločniku.

— Danas sam vidio čovjeka koji se ponašao vrlo čudno — rekao je iste večeri svojim prijateljima. — Netko mi je rekao da je to hibi; spomenuo je još neka imena kojih se ne sjećam Mislim da sam jedini čovjek u gradu koji ne zna tko je hibi. Bi li mi netko to objasnio prije no što se negdje osramotim?

— Zaista ne znaš? Pa hibi je skraćenica za čovjeka koji je hiberniran. U parlamentu je izbila velika svađa kad je ta zamisao bila predložena prvi put. Nije mi jasno kako si to mogao propustiti u novinama.

— Kad si tako daleko, čini se da i nema smisla čitati novine. Uostalom, ne znam ništa o tome, pa mi, molim vas, protumačite.

— Pa — reče njegov prijatelj — kao i sva naučna nastojanja, počelo je s jednim ciljem, a završilo na sasvim drugi način. U početku je laboratorij radio pod zaštitom Svemirske komisije da bi se ispitalo ustrojstvo hiberniranm životinja. Kao što ti je poznato, ima vrlo razvijenih životinjskih vrsta koje se za vrijeme zime hiberniraju, zapadnu u »zimski san«. Za to se vrijeme cijeli njihov metabolizam uspori, energija im opada, pa tako i njihova potreba za hranom, te mogu živjeti po šest mjeseci na svojim zalihama sala. To je poput usporenog filma. Prvobitna je zamisao bila ova: ako možemo otkriti kako to djeluje na životinje, da to primijenimo i na ljude. Kad bi to bilo moguće, hibernacija bi se mogla primijeniti kod posade svemirskih brodova za vrijeme dugih putovanja, tako da se ne bi dosađivali, a kad bi stigli na cilj, bili bi odmorni i, što je još važnije, jer kao što znaš, to je najveći problem, svemirski brod ne bi morao nositi velike zalihe hrane.

— Tog se istraživanja donekle sjećam. Nije li se govorilo da bi se to moglo izvesti zamrzavanjem?

— Da, neko se vrijeme smatralo da je to moguće, ali je utvrđeno da

zamrzavanje prouzrokuje promjene na tkivu. Baš su istraživanja na životinjama obećavala najviše. Nakon dvije-tri godine rada utvrđeno je kako se odvija taj proces, i znanstvenici su proizveli potreban hormon.

— No, dosad mi je sve jasno — reče Cass. — Ali još ne shvaćam kakve sve to veze ima s onim jadnikom koga sam vidio danas.

— Strpi se — odgovori mu njegov domaćin. — Sada dolazim na to. Taj hormon, koji oni zovu torpex, vrlo dobro je djelovao u sisavaca niže vrste kao što su miševi, štakori, pa čak i u majmuna, ali kad su ga dali ljudima, nije ih uspavao.

— Zapravo, želiš reći da jednostavno nije djelovao?

— Oh, ne. Djelovao je. I ono što si danas vidio rezultat je tog djelovanja. Usporava ljudski metabolizam na desetinu od normalnog, ali ne uspavljuje. I tek kad se djelovanje torpexa potpuno izgubi, osoba je opet normalna. Još nije pronađen protuhormon.

— Još bi se mogao primijeniti za vrijeme svemirskih putovanja, da bi se ona činila deset puta kraća no što to uistinu jesu.

— Da. No teškoća je u tome što njegovo djelovanje traje dugo, tako da bi u slučaju neke hitne akcije, kao na primjer u slučaju udara meteorita, osoba pod njegovim djelovanjem bila potpuno nekorisna. Uostalom, veći dio putovanja provela bi oporavljajući se. Tako prvobitna zamisao nije upalila, pa se to istraživanje nije ni nastavilo.

— A kako je onda onaj čovjek kojega sam vidio danas pod njegovim utjecajem?

— Upravo sam ti sad htio reći. Kao što ti je poznato, vlada veliki kriminal. Govori se da je to zbog velike prenapučenosti ili neke druge gluposti. Ne vjerujem ni riječi od toga, no iako ne znam razlog, sve je vrše kriminalaca po zatvorima, a troškovi su isto tako sve veći. Na zamisao su došli prije otprilike godinu dana. Većina je zatvora bila prepuna i gotovo je desetina nacionalnog budžeta odlazila na izdržavanje tih ljudi. Kad je smrtna kazna već bila ukinuta, oni koji su ušli u zatvor nisu imali što izgubiti, a to opet znači da život čuvara nije bio vrlo vrijedan, a oni su neprestano pokušavali bježati. Sve to zacijelo znaš, jer je bilo objavljeno u novinama.

— Da, bilo je govora o porastu kriminala kad sam posljednji put kretao na put.

— No, tako je nekome pala na um bistra zamisao da bi tim kriminalcima bilo lakše vladati ako bi im se dao torpex, a to je, uostalom, i bilo tako. Nitko ne može biti nasilan ako se može gibati desetim dijelom normalne brzine, samo ako se ne dokopa puške, a i s njom mu je potrebno vrlo dugo da nacilja, tako da ga nije teško razoružati ili ga prije toga ubiti. Oni koji se bore za ljudska prava su se, dakako, protivili i mnogo se raspravljalo o tome je li ispravno dati drogu nekome protiv njegove volje. Na kraju je reforma pobijedila.

Uskoro se shvatilo da zatvori uopće ne bi bili potrebni ako bi se svaki mjesec toj skupini ljudi dala nova doza torpexa. Potpuno su bezazleni i nije ih potrebno obuzdavati. Dakle, čovjek kojeg si danas vidio bio je kriminalac — nastavio je njegov prijatelj — kojeg se država odrekla pomoću nedužnog potkožnog uboda iglom. Jede dva-tri puta na tjedan. Ima osigurano spavanje. I to su svi državni troškovi za njega.

— No koliko je uistinu ozbiljna takva kazna? — zbunjeno će Cass., — Što to znači samom osuđeniku?

— Kao što si danas i sam vidio, to je nešto kao da si stavljen u klade. Nema ti bijega od javne poruge, pa čak i javnog nasilja, iako se svi protivimo tome. Inače, jedina teškoća je u tome što osuđenik stari subjektivno, to jest deset puta sporije no što bi normalno stario. U jednu ruku mu činimo uslugu jer ostaje mlad. Ako je osuđen na deset godina, na kraju održavanja kazne je stariji samo godinu dana, zbog torpexova usporavajućeg učinka, ali nevolja je u tome što su i njegova žena, i djeca, i prijatelji stariji deset godina. No govoreći istinu zasad je to još pretpostavka, jer dosad još nitko nije izdržao do kraja desetogodišnju kaznu, ali prilične smo uvjereni da će biti baš tako.

— I postupa li se sad tako sa svim kriminalcima?

— Ne sa svima. Samo s onim nasilnim. Za ostale još postoje vremenske i novčane kazne.

Cass ih je napustio vrlo zamišljen.

Nastavio je potraga za ženom. Zapravo, nije imao siguran plam kako da je nađe; znao je jedino nekoliko činjenica koje su mu govorile o sve većoj siromaštini i sve žešćim svađama između nje i njenog druga, sve dok nisu počeli odlaziti iz jednog jeftinog pre-noćišta u drugo. Napokon su tu prestajala sva obavještenja. Strahovao je da je nastradala u kakvoj nesreći, pa je provjerio sve bolničke popise i policijske kartoteke, ali nije naišao ni na kakav podatak.

Tad je malone odustao, no odlučio je da primijeni bolje metode traženja od svojih. Već četiri dana pošto je iznajmio privatnog detektiva ovaj mu je podnio izvještaj.

— Mogu vas povesti do nje.

— Je li dobro?

— Odvest ću vas k njoj. Sami ćete prosuditi. Razgovarat ćemo poslije.

Zatekli su je kako sjedi na klupi u parku. Nije se nimale izmijenila. Cass je požurio da je pozdravi i uzbuđeno ju je zazvao.

— Nicola! Napokon sam te ponovo pronašao. Možemo... — zastao je.

Ona se kretala tako sporo. Odjednom se osjetio kao da je dobio udarac u želudac. Neko je vrijeme i sam tu stajao nepomičan, dok mu u glavi sve nije bilo jasno. Ona je jedna od njih, hibija.

Nešto mu je govorila. Glas joj je bio poput niske grmljavine —

svaka je pojedina vibracija bila pojedinačno čujna. Sve je to bila buka bez ikakva značenja. Dok ju je gledao, opazio je kako joj se u očima počinju oblikovati dvije suze, no nije dulje izdržao, okrenuo se i ostavio je.

— Niste mi htjeli reći, je li? — upitao je pošto je neko vrijeme hodao u tišini.

— Sami ste se morali uvjeriti. Nisam baš bio siguran da je to ona, jer je promijenila ime, no sve drugo se slagalo. Uistinu mi je žao što je sve ispalo tako — dodao je. — Nadao sam se da sam pogriješio.

— Kako je došlo do toga?

— Ubila je ljubavnika. Htio ju je napustiti. Uostalom, taj ni sa jednom nije ostajao dulje. Doznala je da je bilo i drugih žena. U početku je zahtijevala da on s tim prestane, zatim ga je molila. Šest mjeseci nakon toga ušla je u njegovu kuću i ubila ga. Suđenje je brzo završilo. Da ga je ubila odmah kad ju je bio napustio, mogla je dobiti manju kaznu zbog ubojstva u afektu. No budući da je ubojstvo planirala šest mjeseci, dobila je deset godina.

— Strašno! Uvijek je bila tako sretna. Kako se samo mogla tako upropastiti?

— Želite reći da zaista ne znate kako? Bila je narkomanka. On ju je nagovorio da počne. Zacijelo ćete se sjetiti da je prije dvije godine zavladala prava ludnica za romantičarskim sedamdesetim godinama. Svi su nosili odjeću iz 1970-tih godina, pili alkohol, neki su čak pušili cigarete, a što je još gore, neki su počeli uzimati droge popularne u to vrijeme. Neki su u tome pretjerali. On je bio jedan od takvih, a uspio je i nju uvući u to. Zato vas je i napustila... nije mogla živjeti bez te droge. Heroin, mislim da se tako zvala. Već dugo se ne proizvodi. Preopasna je. Ćini se da ju je on uspio nekako proizvesti, ali po svoj je prilici njeno djelovanje shvaćao drukčije od onih opisanih u tadašnjoj literaturi, a nije proveo potrebna znanstvena istraživanja. Svaki imalo sposoban farmakolog mogao ga je upozoriti. Tako je njegova glupost uništila oboje.

— Može li joj se ikako pomoći?

— Dobro je njeguju i ne uzima droge, osim torpexa, dakako. No morate znati — lagano se nasmiješio — iako je riječ o osudi na deset godina, to je za nju samo godina dana. Sve će biti dobro. Pa, to je sve. — Načas je ušutio i nastavio: — Poslat ću vam potpuni izvještaj. Kad ga pročitate, savjetujem vam da sve lijepo zaboravite. Otiđite nekamo na odmor. Onda će vam se sve činiti ružičastije.

Cass ga je poslušao i otišao na odmor, no kad se vratio, sve je bilo kao i prije. I dalje ju je želio sresti, porazgovarati s njom i otkriti što ju je natjeralo na to da sve to učini i krene tim putem. Možda se i sam htio osloboditi osjećaja krivice, sam sebi dokazati da nije on kriv za to što je divna djevojka kojom se oženio pod utjecajem torpexa završila

kao kriminalka na klupi u parku. Vratio se s odlukom da je ponovo vidi.

Iznenadio se jer je bilo vrlo lako doći do torpexa. Nabavljanje je bilo pod nadzorom, no ljaga koju je donosila upotreba torpexa bila je tolika da se činilo sasvim nepotrebnim da netko nadgleda njegovu upotrebu u druge svrhe. Cass ga je dobio od prijatelja Billa Saversa, koji je zajedno s njim bio u svemirskoj službi i koji se, pošto je bio ranjen i onesposobljen za posao, prijavio za rad u zatvoru. Jedno od zaduženja bilo mu je da svakih desetak tjedana ubrizga torpex onima koji su bili pod njegovim nadzorom.

Cass se te večeri spremio na smion pothvat. Uklonio je svoju uniformu svemirskog pilota i sav pribor. Obukao je najstarije radno odijelo, pripremio najpotrebniju suhu hranu, vreću za spavanje i zaštitnu odjeću. Zatim je uzeo dozu torpexa dovoljnu za dva mjeseca.

Legao je na krevet, zavrnuo rukav, ubrizgao injekciju i čekao što će se dogoditi.

Dobro se osjećao, potpuno normalnim. Čak je pomislio na to da su mu dali krivu drogu, kod odjednom se zagleda u sat na zidu. Zamijetio je kako se kazaljka za minute brzo pokreće. Počeo je odbrojavati sekunde i kad ih je nabrojio trideset, kazaljka se već bila pomakla za cijelih pet minuta. Još se osjećao normalno.

Prevrnuo se na stranu kreveta, stavio noge na pod i ustao. Uopće nije imao teškoća. Zatim korakne prema vratima. No čim je pokrenuo nogu, pao je svom snagom na pod, a cijelo mu se tijelo potreslo. Polako je sjeo, zatim se, čvrsto se držeći za teški ormar, opet pridigao na noge. Idući put kad se htio pokrenuti, bio je pažljiviji... polako je vukao nogu ispred noge, pazeći da prebaci težinu tijela. Nakon još nekoliko bolnih padova mogao se kretati po sobi. Osim toga, bio je svjestan da prilično dobro oponaša hod prvog hibija kojeg je vidio.

Odjednom mu je bilo jasno zbog čega dolazi do teškoća: ravnoteža u hodanju ovisila je o vrlo osjetljivoj koordinaciji između rada mišića i brzine, ovisne o gravitaciji. Pod utjecajem torpexa, gravitacija je bila ista kao i prije, ali noga nikako nije mogla biti pokrenuta tako brzo da bi se omogućilo normalno hodanje.

Skupio je noge i pokušao skočiti, no koliko god se trudio, noge su mu bile kao zalijepljene za tlo. Posrijedi je bilo isto: snagom mišića nikako se nije mogla pobijediti gravitacija. Da bi to potvrdio, uzeo je knjigu sa stola i bacio je prema stolcu na drugoj strani sobe. Pala je do njegovih nogu tako brzo da je nije mogao slijediti okom. Kad je pala, začuo se metalni zvuk.

Upravo tad je prvi put opazio da su zvukovi koje čuje vrlo čudni. Sat nije otkucavao, zujao je. Pad knjige je prouzročio metalni štropot. Bilo je i drugih zvukova, i shvatio je da su to vjerojatno zvuci koji su inače odveć niske frekvencije da bi ih registriralo ljudsko uho.

Odjednom ga je počela zabrinjavati ta spoznaja o tome koliko je sve drugačije u tom novom svijetu. Prvo pravilo što ga je formulirao bilo je da sve, pa i on sam, pada deset puta brže od normalnog, tako da bi slučajna kretnja mogla prouzročiti bolne posljedice.

Pogledao je na sat i vidio da je skoro tri izjutra, da je prošlo gotovo pet sati otkad je uzeo torpex. A činilo mu se da otad nije prošlo ni pola sata.

Cass pokupi svoje stvari i, povlačeći noge onako kako to rade sve hibiji, na način koji je označavao njihov ponižavajući položaj u društvu, krene prema vratima. Bez teškoća je prošao kroz kućna vrata i krenuo prema dijelu grada gdje je prvi put vidio Nicolu. Bilo je to oko osam kilometara daleko, no nije mu preostalo nego da hoda, jer hibijima nije bilo dopušteno da se služe,javnim prometalima, a ni sami nisu mogli voziti.

Na prvom raskrižju stane; ulica je bila prazna s lijeve i desne strane, i on krene. No čim je zakoraknuo, u daljini se pojaviše automobilska svjetla, začu se sirena, auto projuri kraj njega nevjerojatnom brzinom i zaokrenu u neku pokrajnu ulicu. Računao je da se kreće brzinom od oko pedeset kilometara na sat, no sada to jednostavno nije htio povjerovati. Znao je da neće moći izbjeći još jedno takvo čudovište ako projuri. Ostalo mu je da se nada kako će ono izbjeći njega.

Prije no što je prešao otprilike kilometar i pol, bio je još dan, a onda su započele prave muke. Iz svih su smjerova prema njemu jurišali čudni likovi; noge i ruke su samo promicale pred njim. Osjećao se kao da je u središtu oblaka golemih komaraca koji su frenetično plesali na ljetnom suncu i sve vrijeme zujali.

Kraj pločnika je tekao neprekidni zid nejasnih metalnih bljeskova, dok su automobili prozujavali. Ta navala vizualnog komešanja smetala je njegovim osjetilima tako snažno da je bio prisiljen ući na vrata neke kuće i zatvoriti oči kako bi ih odagnao i tek je onda mogao razmisliti i shvatiti svoju pravu situaciju.

Bilo mu je jasno da je uhvaćen u tom dijelu grada sve dok ne padne noć te da će tek onda moći prijeći još nekoliko ulica da bi se približio svom cilju. Tek je sad shvatio zašto se hibiji viđaju tako rijetko po danu i zašto ih nije teško nadzirati.

Pala je noć, a njemu se činilo da je prošao samo sat od svitanja. Sumrak je trajao samo nekoliko minuta, a onda se našao u još strašnijem svijetu bljeskajućih svjetala, jedva vidljivih projektila koji su mu se neprestano približavali, no kao nekim čudom promašivali ga kad se sudar učinio neizbježan. Nedugo nakon toga ulice su zatihnule, promet postao slabiji, i on je opet mogao krenuti na put.

Trebale su mu dvije noći da bi prešao tih osam kilometara, a njemu se činilo da svaka traje manje od sata. Za dana bi pronašao

neku klupu, sjeo i čekao dok prođe ludnica a zatim bi nastavljao.

Našao ju je tamo gdje je i očekivao: u parku gdje su se već bili sreli. Plakala je. Nespretno ju je pokušavao utješiti i ovlaš su se zagrlili, ne obazirući se na gomilu ljudi koja je jurišala oko njih.

Onda je odjednom opazio da su se neki prolaznici odvojili iz te gomile i okupili oko njih promatrajući ih. U trenutku su ponovo postali ljudi. No ipak ne baš potpuno da bi ih nazvali tako. Cass je na trenutak promotrio skupinicu odraslih grubijana oko sebe i sjetio se hibija kojeg je spasio u sličnu položaju. Ali činilo se kako je ovima dovoljno da ispuštaju neke zvukove bez značenja, pa su se, kad se pojavio čovjek u uniformi i nešto im procurlikao, brzo razišli.

Taj je događaj ispunio Cassa nekom nesigurnošću, ali i spoznajom da privlačenje pažnje na javnom mjestu znači i izazivanje neprilika.

— Gdje bismo mogli otići da u miru porazgovaramo? — upitao je.

— Nisam baš uvjerena da to želim... ne onako kako to želiš ti. Previše toga želim zaboraviti. Ali kad si već tu — dodala je nevoljko — bit će bolje da ti pokažem kako da opstaneš donekle normalno. Vjerojatno ti je sad već jasno da to nije nimalo lako. Na koliko si osuđen?

— Nisam osuđen. Došao sam dobrovoljno kako bih te vidio.

Nicola je ponovo zaplakala, i on ponovo osjeti potrebu da je zaštiti. Bez neke stvarne namjere on krene da je zagrli i utješi, no ona dignu ruku kako bi ga zaustavila.

— Ako hoćeš, možeš govoriti, ali me ne dodiruj. Odviše je opasno privlačiti pozornost. Jesi li zaista postao hibi samo radi mene?

— Ne sasvim. Dijelom i radi samog sebe. Želio sam otkriti nešto o sebi.

— A tiče se mene — dodala je.

Cass kimnu.

— Uvijek sam smatrao sebe racionalnim čovjekom, ali sad znam da duboko u meni čuči neka budala koja sad želi prodrijeti van. — Nicola se nasmiješila, a on nastavi: — Tako si nenadano otišla da nisam imao vremena promijeniti se. Došao sam da bih te vidio i s tobom otjerao duhove prošlosti, zaboravio ona romantičarska sjećanja.

— No, pa to baš nije ljubazno od tebe. Zar sam se toliko promijenila?

— Nisi — odgovorio je. — Trebalo bi da si drugačija, ali potpuno si ista.

— Želiš reći — nastavila je s porugom u glasu — da bih nakon godine dana drogiranja, bijega od tebe, ubojstva, suđenja i tri tjedna u ovom ludom svijetu morala izgledati drugačijom?

Na to joj jednostavno nije mogao odgovoriti.

— Tri tjedna? — upita. — Čini mi se da je riječ o šest mjeseci.

— Tri tjedna po mome računanju. Ovdje imamo svoje satove.

Treba nekako kontrolirati vrijeme, a kao što znaš, normalno nam vrijeme ne znači ništa. U ovom si svijetu vrlo osjetljiv — reče i posegne za njegovom rukom. — Učinio si glupost što si došao. Morat ću ti pokazati kako da preživiš. *

Od nje je saznao da su osuđenici smješteni u specijalne spavaonice, gdje su im davali hranu svaka tri dana. Bilo im je dopušteno da slobodno tumaraju jedino pod uvjetom da ostanu na gradskom području i da se na vrijeme jave na iduću injekciju torpexa. Ako ne bi došli, digla bi se potjera koja bi ubrzo pronalazila okrivljenoga, jer je žrtva bila uočljiva i nepokretna, a zatim je slijedilo zatvaranje. Zato se većina javljala na vrijeme.

Gotovo svi hibiji spavali su u tim spavaonicama. Bile su krcate i bučne, a budući da nisu vladali neki običaji dnevnog i noćnog ponašanja, uvijek je netko dolazio, netko odlazio. Pa ipak, baš ta je spavaonica bila mjesto za koje su hibiji znali da ih tu neće uznemiravati. Na vratima je stajao čuvar i normalnim ljudima nije bilo dopušteno da ulaze ukoliko nisu imali posebnu dozvolu. Inače, potresni susreti nisu bili nimalo neuobičajeni. Zakonom je bilo zabranjeno da se hibiji ometaju, ali to se nije provodilo baš doslovno. Jedino što ih je moglo spriječiti u bježanju, zaključio je Cass, bila je činjenica da je hranu bilo nemoguće dobiti igdje osim u spavaonicama u koje su pripadali. Bilo je malo vjerojatno da bi se moglo preživjeti izvan njih, osim ako netko ne bi bio skriven u kući dobrih prijatelja. Pa čak i tad bi njihova nepokretnost trajala predugo da bi se mogla sakriti, jer je droga imala vrlo dugo djelovanje.

U početku je Cass smatrao da se kazna sastoji u tome što su osuđeni da žive u dosadi malog zatvorenog društva, bez mogućnosti da se zabave ičim osim čitanjem ili nekim jednostavnijim društvenim aktivnostima. Ali uskoro je otkrio kako je prava kazna u spoznaji da će svi oni do kojih su držali i koje su voljeli ostarjeti dok oni opet postanu normalni; djeca bi postala odrasli ljudi, roditelji bi umrli, žene ne bi više bile sposobne za rađanje, a sve to u roku od nekoliko mjeseci (kako se to činilo hibijima).

Postojale su i neke prednosti. Među hibijima nije bilo bolesti, jer je droga tako ubrzavala njihov usporeni metabolizam da su ozdravljali i prije no što bi se razboljeli. A ako su muškarac i žena željeli živjeti zajedno, ništa ih nije moglo spriječiti u tome, osim činjenice da je bilo vrlo teško naći neko skriveno mjesto. Torpex ih je činio neplodnima, i u ovom sumračnom svijetu nije bilo djece.

Cassa su dobro primili u društvo; nitko od njih nije znao da im se pridružio dobrovoljno, a on nije osjećao ikakvu potrebu da im kaže kako među sobom imaju i jednog ekscentrika. Jeo je zajedno s njima, a u jednoj spavaonici je našao slobodan krevet.

Većinu dana provodio je u potrazi za Nicolom. Bio je svjestan da

mu je ostalo još malo vremena do dana kada djelovanje droge bude prestalo i kada se bude vratio u svijet normalnih ljudi, a želio je da njihov susret donese i neke rezultate. Nije ni sam znao kakve.

— Pa ovo i nije tako loš život — rekao joj je jednog dana. — Bolje no čamiti u zatvoru kao nekad.

— Ti si ovdje relativno kratko — ogorčeno je rekla Nicola. — I ne znaš kako grozno može biti. Ponajprije ta monotonija. Nema nikakvih normalnih aktivnosti. Ovaj naš položaj prouzročuje gotovo nepodnošljiva psihička stanja. Oni koji žele mogu čitati, ali i to s vremenom dosadi. Osim toga, ne ostaje ništa drugo osim da spavaš, najčešće u prenatrpanim spavaonicama, i da jedeš neukusnu hranu. Pa onda, tu je i mlaćenje. Nemaš pojma koliko mrzimo normalne.

— Mlaćenje? — upita Cass.

— Zacijelo si to već vidio. Svi smo to prošli. Oni vrlo dobro znaju da ne možemo uzvratiti udarce, ali nas ipak napadaju u skupinama.

— Ali takva je manjina — primijeti Cass.

— Može biti da jest, ali ona većina ne poduzima baš ništa da se to spriječi. U prošlosti su stavljali ljude u klade, ali tek ih je nekoliko bacalo nešto na njih, ostali su samo urlali. Eto, tako je to danas s nama. Mrzimo normalne ljude.

— Toliko? — upita Cass.

— Još i više. Nemaš pojma što za ženu znači biti u ovakvu položaju. Kad neka od tih prljavih blebetavih životinja, koje se pretvaraju da su ljudi, popije čašicu previše i osjeti ljubavni poriv, što misliš, što radi?

— Ne — usklikne Cass s nevjericom u glasu.

— Da. I nije se to dogodilo jednom.

Čuvši to, Cass osjeti bijes. Bila je to nijema ljutnja na čovječanstvo i tuga, ne samo zbog nje, već i zbog svih žrtava ljudske nečovječnosti.

Rekla mu je kad će se idući put davati injekcije. Tog je dana trebalo da se svi hibiji jave u svoje spavaonice, a onda su im dali novu dozu torpexa. Budući nije bio na popisu zatvorenika, Cass je vjerovao da neće imati teškoća.

Toga se dana ni jedan hibi nije mogao vidjeti na ulicama, pa čak ni na periferiji grada gdje su se obično viđali. Cass je u parku odabrao mjesto za koje je smatrao da će ga dobro prikriti tih nekoliko sati dok se budu dobijale injekcije.

Ležao je ispružen na suncu, pretvarajući se da spava, kad je odjedno opazio da netko stoji kraj njega i promatra ga. Čovjek progovori nešto visokim cvrkutavim zvucima, tipičnim za normalne ljude, koje Cass nije razumio. Trenutak poslije došli su drugi, digli su ga i strpali u vozilo iz kojeg su ga zatim izbacili u jednu od hibijeskih spavaonica. Odmah zatim osjetio je hladnu iglu injekcije na ruci. Poslije su ga bacili u ćeliju.

Bio je uhvaćen. Kad je sve to bio počeo, nije ni pomislio na mogućnost da protiv svoje volje ponovo dobije injekciju torpexa. Prvi put u životu shvatio je što bi značilo doživotno ostati takav. Prvi put u životu osjetio je očaj.

Bio je pritvoren sve do idućeg dijeljenja torpexa. Onda su ga oslobodili i dopustili mu da se pridruži ostalima. Za vrijeme dok je bio zatvoren, smislio je plan za bijeg. Morao se spasiti. Imao je prijatelje koji će mu pomoći. Sve što mora učiniti jest da napiše pismo. Može se s njima dogovoriti da se sastanu, oni će ga povesti sa sobom i paziti ga do prestanka djelovanja droge i nestanka sve te more. Onda se sjeti Nicole i ode u potragu za njom.

— Imam plan i — reče joj. — Pomoći će nam jedan moj prijatelj. Mora se samo jedne noći sastati s nama i odvesti nas na neko sigurno mjesto te se brinuti za nas do prestanka djelovanja torpexa. Onda ću te povesti u inozemstvo, gdje možeš početi novi život, a...

— A ti se možeš vratiti svom brodu?

— Prekasno je za to, ali se mogu vratiti poslu.

— Onda se vrati — žurno će Nicola. — Ako se možeš spasiti ovog pakla, učini to, ali ne pokušavaj odvesti i mene. To nije moguće.

— Nije moguće?

— Ne. Kad smo bili osuđeni, svakom je od nas kirurškim zahvatom ugrađena naprava koja je podešena prema dužini osude i koja emitira signal što se može otkriti na kilometre daleko. Sve dok ne izdrži kaznu, hibi nema mogućnosti da ne bude otkriven.

— Možemo ukloniti tu napravu. Jamačno ću pronaći nekoga tko će pristati da to učini.

— Ona je u mozgu — reče Nicola — a ugrađena je pomoću šuplje igle. Svaki pokušaj da se ukloni, prouzrokovao bi smrt. Sada ti je jasno — nastavila je — da me ne možeš spasiti. Ovdje ću ostati do kraja svoje kazne, bilo što ti učinio. Nemoj biti tako tužan, već sam se pomirila s tom mišlju. Nabavit ću ti papir da napišeš to pismo.

Idućeg dana donijela mu je papir i nalivpero — stvari koje su u njihovom svijetu bile od neprocjenjive vrijednosti. Cass sjedne da napiše pismo Billu Sayersu, prijatelju koji mu je bio nabavio torpex.

Dok je pisao, podigne glavu i opazi da Nicola plače. Zagrli je.

— Nisam te željela ponovo vidjeti — rekla je grcajući. — Nisam te željela uvući u sve ovo. Ne bi bilo ispravno ni prema jednom od nas.

Ovaj put nisam uvučen u to, mislio je. Žalim te, ali nisam povrijeđen.

— Pomoći ću ti budem li mogao — reče naglas.

Na pismo nije dobio odgovor, a nije ga ni očekivao, i kad se idući put davala droga, stao je u red s ostalima. Kao što se i nadao, čovjek koji je davao injekcije bio je baš njegov prijatelj. Žarko je želio da Billu, kada dobije njegovo pismo nekako pođe za rukom da mu on sam

da injekciju ili, još bolje, da mu je ne da. Kretnje normalnih bile su toliko ubrzane da ih je bilo nemoguće definirati, ali kad je ugledao Billa pred sobom, učinilo mu se da je u njegovim očima razabrao prepoznavanje. Davao je injekcije i prilazio mu. Cass je svakog trena očekivao da će ga izvesti iz reda i prokrijumčariti u svoju kuću da se oporavi. Bili se približavao, bio je već kod onoga pred njim, a odmah zatim Cass osjeti hladnu iglu na ruci. Pokušao ju je odgurnuti, ali sve je bilo gotovo prije no što je i pomaknuo ruku.

Idući dani bili su dani očaja. Pokušao je pobjeći, i njegov plan je propao. Nije bio siguran je li ga Bili prepoznao ili nije, ali ako jest, zašto je odbio da mu pomogne? Zašto ga je ostavio da trune tu kamo je dobrovoljno ušao? Možda je bilo preopasno da mu pomogne?

Razočaran, krene Nicoli da je izvijesti o svom neuspjehu., Saslušavši ga, nesigurno je zastala.

— Možda ti ja mogu pomoći — reče zatim. — Nisam uvjerena u to, ali možda postoji mogućnost.

— Kako? Kada? — užurbano je upitao.

— Polako. Želim razmisliti o tome. *

— Otkrit ću ti jednu tajnu — rekla mu je nekoliko dana nakon toga. — Nitko drugi ne zna za to. To je sve što je zaista moje. Ako ti kažem, moraš mi obećati da nikad nikome nećeš govoriti o tome.

— Razumljivo.

— To je samo moje mjesto. Ne idem često onamo, samo onda kad sam vrlo tužna.

— Skrovište?

Nicola kimne, a on osjeti val nove nade.

Odvela ga je do kuće u starom dijelu grada. Već je odavno bila napuštena. Prozori su bili polomljeni, krov je propuštao, penjačice su rasle po žlijebovima i opekama, a tamo gdje su žlijebovi propuštali vodu bilo je mahovine.

— Kad padne noć, uvest ću te — rekla je kad su se približili.

Objasnila mu je da je kuća pripadala jednoj osuđenici koja je umrla prije nego što joj je istekla kazna. Nicola je s nekim svojim prijateljima uredila da je kupe u njeno ime. Gledajući kuću, Cass je bio uvjeren da to nije baš najbolja odluka, no kad su se navečer vratili do nje, promijenio je mišljenje. Nitko nije nadzirao ulazna vrata i tako su se, oprezno i tiho, neopazice uvukli.

— Nitko od ostalih hibija ne smije doznati da ova kuća pripada meni — šaptala mu je. — Ako ikad dođeš ovamo, dođi samo po noći i nitko te ne smije vidjeti.

Kad su se naposljetku ulazna vrata zatvorila za njima, Nicola uzdahne i njena napetost malo popusti. Odvela ga je niza stepenice do podruma. Tamo joj je, prema njenim uputama, pomogao pomaknuti stari ormar iza kojeg su se pokazala metalna vrata. Otvorila ih je

ključem i oni uđoše. Zatim ih zaključa. Našli su se u maloj sobi: dva su zida bila prekrivena knjigama, bilo je tu i nekoliko naslonjača, a u kutu je stajao krevet. U dnu sobe na zidu bila su još jedna vrata. Odvela ga je do kuhinje i kupaonice.

— To je jednom bio podrumski stan — objašnjavala mu je. — Ovdje dolazim kad se zaželim malo samoće.

— Zašto se jednostavno ne sakriješ tu i pričekaš da prestane djelovanje torpexa, zatim se umiješaš u gomilu i pobjegneš? — upitao je.

— Zato što znam da će me pronaći. Rekla sam ti, postoji nepogrešiv sistem da nas pronađu. Vlasti znaju za ovo mjesto, ali ne činim nešto protuzakonito sve dok se redovito javljam i dobijam injekcije. Ovo je skrovište od normalnih ljudi a ne od zakona.

U toj sobi mu je ispričala kako se pomirila s time da je osuđena, ali da on još može pobjeći. On bi mogao ostati u kući i čekati da prestane djelovanje droge. U njegov mozak nije bila ugrađena napravica, pa ako se ne pojavi na dan davanja injekcije, nitko neće obavijestiti detektive koji bi onda krenuli u potragu za njim. Mogao bi ostati tu, na sigurnome. Bilo je dovoljno hrane i pića. Ništa ne bi riskirao.

U svoj toj sreći oko mogućnosti za spas, on je zagrli i poljubi. Drhtala je i vidio je da bi mogla zaplakati. Tek tad je shvatio koliko ju je to stajalo da mu omogući povratak u svijet koji će za nju još dugo ostati nepristupačan. Njegovo tješenje postajalo je sve nježnije i tu, u toj sobi, ponovo su se voljeli.

— Ovo ništa ne znači — rekla je poslije svega. — Ti moraš pobjeći.

*

Kad je ponovo došao dan primanja injekcije, Cass je ostao u toj sobi pažljivo osluškujući korake, no nitko nije došao. Kad je stigla Nicola, učinila mu se nekako dalekom, kao da je njihova obnovljena veza ponovo pukla. Osjećao se nekako usiljenim, kao što se jednom prije osjećao neugodno pričajući s prijateljem koji. je bolovao od neizlječive bolesti.

Zacijelo je zapravo protekao cijeli mjesec, no njima se činilo da je prošlo tek nekoliko dana, kad je opazio prve znake vraćanja u normalnost. Ležali su jedno kraj drugoga, i ona je tužnim glasom pričala o mogućnosti da ga vidi kad joj prođe kazna, kad će ona još biti mlada, a on postariji muškarac. Odjednom je spoznao da joj je glas dublji, gotovo jednu oktavu, pomislio je. Znao je da će još kratko biti zajedno.

Uskoro su mu se dani učinili duži. Tjedan dana poslije nije više mogao razgovarati s Nicolom. Ponovo je postala ono jadno žalostivo stvorenje nesigurno u hodu, kakvom ju je vidio prvi put. Znao je da je za nju jedan od »normalnih«, »blebetavih životinja« koje je toliko mrzila.

Jednog dana, kad je bio izašao iz podruma, začuo je pjev ptica. Tek sad je ponovo živio u normalnom vremenu. Ostavio ju je dok je spavala. Teško je mogao povjerovati da je to nepokretno stvorenje na krevetu bila stvorena žena s kojom je prošlih tjedana dijelio sobu.

Idućih se tjedana bacio u vrtlog društvenog života grada i njegovih zabava. Išao je u kazališta, na koncerte, nogometne utakmice, u noćne klubove, pa čak i na ozbiljna predavanja i političke sastanke. Odlazio je na domjenke, napijao se, družio s prijateljima, a ponekad se čak tukao s njima.

Ni u čemu nije uživao. Proklinjao je ženu što mu se umiješala u sreću, što mu je uništila sva zadovoljstva, što mu je neprestano u mislima, baš sad kad se pripremao na nova poznanstva.

Nevoljko ali neumoljivo privlačila ga je mala podrumska soba. Odlazio je tamo krišom, noću: soba je bila prazna. Cijeli je tjedan dolazio svake večeri, sve dok na kraju nije počeo vjerovati da se razboljela ili da su je, zbog nečega zatvorili. Sedme noći zatekao ju je kako spava. Probudio ju je i vrlo usporenom kretnjom dao joj znak da bude tiho. Zatim ju je podigao na ruke i ponio uza stepenice, iz kuće, u automobil koji ga je čekao ispred kuće. Nježno ju je polegao na sjedalo i pokrio pokrivačem a zatim se žurno odvezao u noć.

Probudila se u maloj četverokutnoj sobi punoj sagova, dobro namještenoj, ali bez prozora; kraj nje je bila mala kupaonica. Našla je komad papira i napisala: »Tražit će me i pronaći. Zaboravio si ugrađenu napravu.«

Kad je ušao, sjeo je kraj nje, pročitao bilješku i stavio je u stranu. Ona je neprestano nastojala da je stavi predanj i on napiše: »Ovdje te neće naći, ali ne izlazi iz sobe i uvijek zaključaj vrata iza mene.«

Ponovo mu je pokušala reći, ali je znala da je neće razumjeti.

Kad je došlo vrijeme za iduću injekciju torpexa, sjetila se na red ljudi u spavaonici u kojem nema nje i sve strke i zbrke koje će uslijediti pošto otkriju da je nestala. Dane i dane je živjela u strahu da će odjednom začuti kucanje na vratima i da će je silom vratiti. Nije se toliko bojala za sebe, jer joj nisu mogli nanijeti neko veće zlo, ali strahovala je za njega. Bilo je kažnjivo skrivati hibija: osoba koja je to skrivila bila bi osuđena da ostatak kazne onoga koga je skrivala provede kao hibi, a to je zaista bila strašna kazna.

No nitko nije došao, i uskoro je svanuo dan kad je otkrila da se svijet oko nje zamjetno sporo pokreće. Nekoliko dana nakon toga otkrila je da može slušati glazbu s radija koji je bio u sobi. Bila je presretna pomišljajući da će ponovo moći razgovarati s Cassom. Otkrila je da ponovo može normalno hodati, čak potrčati nekoliko koraka, pa poput sretnog djeteta počne plesati po sobi.

Kad je ušao, zatrči mu se u susret i zarije glavu na njegovo rame. On je osjetio vlažnost od suza.

— Nikad nećemo pobjeći — rekla je. — Imaju posebne detektive, i gdje god da smo, naći će me.

— Sviđa mi se tvoj duboki glas — nasmiješio se Cas. — Morat ću ti davati male doze torpexa pa ćeš biti samo polovični hibi.

— Budi ozbiljan — žurno je rekla. — Nema mjesta na Zemlji gdje bih se mogla sakriti od njih. I ti ćeš biti kažnjen kad me pronađu.

— Možda imaš pravo — odgovorio je. — Nema mjesta na Zemlji gdje bi se mogla sakriti. — No videći njen izgubljen izražaj lica i osjećajući krivicu zbog toga, odmah nastavi: — Čini mi se da si dovoljno normalna da izađeš iz ove sobe. Nitko neće opaziti da se još nisi potpuno oporavila. Dođi sa mnom. Pokazat ću ti nešto što će te razuvjeriti.

Izveo ju je iz sobe u dug hodnik, na dnu kojeg su bila dvoja dvostruka vrata. Kad su došli do njih, on ih širom otvori.

Ušli su u sobu namještenu mnogim malim stolicama i stolovima. Nekoliko ljudi je igralo na karte i nitko nije obratio pažnju na njih kad su ušli. Na jednom je zidu bilo mnogo prozorčića kroz koje su se vidjele zvijezde.

— Svemirski brod? — upitala je.

— Da. Vidiš li onu malu žutu zvijezdu kraj one velike plave? — Ona kimnu, a on nastavi: — To je Sunce. Krećemo prema Novom svijetu II. Nadam se kako ti neće biti vrlo teško da budeš žena doseljenika.

Kad je završio, znala je kakav će biti njezin odgovor i pomislila je u sebi: »Ne znam u što se upuštam, ali više ga nikad neću napustiti.

Stjepan Breber:

Kaplja

— ... je sunce veliko i rumeno. Hajde, diži se! Prospavat ćeš, ne samo ostatak današnjeg dana, već i cijeli preostali život. Hajde, hajde. Diži se.

Blagi ton srdžbe i priejkora prenuo me iz duboka sna Otvorio sam oči i bunovnim pogledom ugledao lice moje Matilde.

Mnogo me puta ta prva slikaa, koju bih ugledao nakon buđenja, znala tako naglo vratiti iz sjene obamrlosti, te se već i Matilda pobojala da je postala »... takova rugoba koje si ti jedino i možeš uplašiti«. Ne, nije moja Matilda rugoba, to nikako ne, ali razlog moje potresenosti postsnenim prizorom ipak leži na njenim obrazima. Nekada tako lijepim, mladelačkim, rumenim obrazima, a danas... Bora do bore, mogao bi ih brojati do sutra. Svaka svjedoči o prohujalim danima, vremenima iza nas. I svaka s moje strane dočekivana sa zebnjom i strepnjom, kao meritorna opomena o prolaznosti i nepovratnosti, kao dokaz starenja. Kada bih ugledao Matildino lice, bilo je to potpuno isto kao da sam i sam stao pred zrcalo. Svakaa je njena bora nosila breme i mojih godina. Nije da se plašim svoje starosti, ne želim čak ni naglasiti da imam za čim žaliti u mladosti, pa ipak... Bojim se spoznaje da će nas, mene i moju Matildu, vrijeme razdvojiti. Nikada nisam bio takav egoist da bih mislio samo na sebe. Naučio sam misliti o nama.

— Zašto tako zapanjeno gledaš u mene? Ne bih se čudila da tako bunovan vidiš i rogove na mojoj glavi.

— Ne, ne!... Samo sam... Uh! Jako sam spavao. Uspavale me munje i gromovi. Kako li je samo grmjelo!

— Da, stvarno je jako grmjelo, tako jako da prvi put nisam čula tvoje hrkanje.

— Eh, ti... Kad ćeš se napokon odobrovoljiti? Je li prestao pljusak?

— Dabome. Pogledaj samo kakav nam je divan dan ostavilo nevrijeme.

Matilda je prišla prozoru, razmaknula zavjesu i širom otvorila okna dnevne sobe. Istog me trenutka zaslijepio sjaj zalazećeg, rumenog sunca, koje je tonulo prema horizontu, a do nozdrva mi se dokotrljao val svježeg zraka i miris ozona.

— Mmmm... Koje li svježine! A ti se gotovo hermetički zatvorio. Nego, idem ja nešto spremiti za večeru.

Prišao sam prozoru, istodobno zakriljujući oči od svjetlosti sunca, i nagnuo se van.

Nije bilo prvi put, a nadam se ni posljednji, da mi srce zaigra pred krasotom viđenog prizora. Razlistali lugovi i cvjetnjaci, što su polegli na blagoj padini prema potoku, iskrili su se od nabujalosti sunčevim svjetlom i glečerske čistoće.

A kako li je tek lijep ovaj cvjetnjak pod prozorom, što ga njeguju vrijedne Matildine ruke! To je iskonska ljepota slivena u bisernu svježinu kapljica prohujalog pljuska, u kojima se zrcale purpurno-rumene iskrice zalazećeg sunca. Na kraju krajeva, lijep je i ovaj trn na ružinom grmu, koji svoje cvjetove samo što ne prenese preko prozora k nama u sobu. Kada čovjek voli život onda su mu i trn i ruža istovrijedno lijepi. Eto, a meni je možda upravo u ovom trenutku trn nekako ljepši od svih mirisavih ruža. Lijep je, jer ga krasi velika kišna kap koja se polagano pretače prema njegovoj oštrici, dok je s druge strane miluju sunčeve zrake.

Nikada kroz kaplju nisam slao pogled prema rumenom, zalazećem suncu, a da jesam možda bih i tada vidio nešto nevjerojatno, nešto što se samo vrškom najplemenitijih osjećaja može ugledati. Možda bih i tada vidio u kaplji milijune raznobojnih svetlucavih točkica, treptavu lelujavost svih duginih boja, i sve to u nekakvom čudnom kretanju, u nekakvom sređenom nemiru. Kakvih li čudesa, kakvog li priviđenja! Kao da mi se pred očima rastvara najzagonetnija zagonetka čovjekovih spoznavanja, rješenje svih misterija i zabluda... *

Oluja se stišala. Oblaci sitnog, prašnjavog pijeska taložili su se bespućem nepregledne pustinje. U tili čas je cijeli kraj oplahnulo žarko plavetnilo bliske zvijezde, a zatim se pijesak ponovo usijao. Vreli odbljesci jare lizali su površinu tog pustog mora. Pustog?

Dva para nogu parala su nepreglednom, ravnomjernom površinom četiri neprekinute linije. Od dalekog horizonta, pa upravo dovdje. Tu se jedno od dva tijela mlohavo sručilo u vreli pijesak i ostalo ležati nepomično. Drugo je nastavilo ravnomjerno glavinjati dalje, a da se nije ni pokušalo okrenuti umirućem saputniku. Nad ispijenim znojnim i iskrivljenim truplom poigravali su se obrisi prokletstva.

U hladu pod visokim, gustim raslinjem, sjedio je Ecoj i nijemo promatrao površinu jezerceta pred sobom. Crvenkastom površinom ljeskale su se plavičaste pruge, nastale od odbljeska žarke zvijezde za koju se činilo da je gotovo na dohvat ruke. S druge strane jezerceta žutjelo se opet raslinje, a zatim pijesak, pijesak, pijesak... Pustinja se na dalekom horiznotu stapala s crvenim nebeskim svodom. Koliko prašnjastog pijeska, upravo toliko i nebeskog crvenila. A u središtu nebeskog svoda sjala je plavom svjetlošću jedina zvijezda. Stajala je u

zenitu.

Ecoj se naglo trgnuo iz zamišljanja, a možda i spavanja, te se brzo pridigao s tla prekrivenog gustim travama. Usmjerio je pogled daleko prema horiznotu, te ostao neko vrijeme u takvom napregnutom stavu, a onda potrčao u pustinju koliko su ga noge nosile.

Tijelo je puzalo kroz pijesak. Rukama i nogama se odgurivalo prema naprijed, dok mu je glava, potonuvši u pijesak, parala duboku brazdu.

Ecoj je stigao u trenutku kad se tijelo jednostavno umirilo na užarenom pijesku. Pridigao ga je, obuhvatio s obje ruke ispod pazuha i odvukao prema oazi.

Ispon se osvijestio pod strehom napravljenom od pruća, te žutog i narančastog raslinja. Ispijenim je pogledom milovao površinu jezera pod nogama, a mozak su mu još uvijek pržile misli o užarenim strahotama pustinje. Nije ga uopće interesiralo da li je riječ o realnosti ili priviđenju. Bilo mu je isuviše lijepo i udobno da bi još i o tome razmišljao.

Onda je nad uzglavljem ugledao očevu sijedu bradu. Pokušao se pridignuti i uskliknuti, ali od svega iz grla mu se otegao samo potmuli hropac.

Ecoj je mirno bdio nad Isponom, motreći u njegovo samrtničko tijelo. Kimnuo bi koji put gotovo neprimjetno glavom, potvrđujući time da se došljak brzo oporavlja.

Ispon je već dugo osjećao da može govoriti, međutim, htio se oporaviti, ne za nekoliko liječi, već za jedan dugi razgovor sa svojim ocem. Htio mu je odjedanput objasniti sve razloge zbog kojih je došao i zbog kojih se nikada više neće vratiti. Uostalom, nema se ni kome vratiti. On, Ispon, i njegov otac Ecoj, posljednji su žitelji ovog planeta ispunjenog užasom i prokletstvom. Najdalje kamo se dalo pobjeći, upravo je ova oaza nasred pustinje Bajadira.

Pričalo se da je njegov otac prvi koji je napustio plodne zemlje Vantvana i pošao u zagrljaj pustinji. Svome je narodu ostavio poruku: »Kada vam bude najteže, pođite za mnom!«. Tada su mu se mnogi smijali, smatrajući da je najplemenitiji i najmudriji stvor Vantvana izgubio pamet. Zbog toga je i cijela njegova porodica doživjela mnoga poniženja i izrugivanja, a najviše on, Ispon. Prije očevog odlaska su govorili da je naslijedio njegovu mudrost, a kada je otac bez trunke objašnjenja otišao, i kada je bilo potrebno svojom mudrošću braniti oca, ostao je bespomoćan. Uostalom, ni on sam nije znao zbog čega otac odlazi, ali mu je bilo jasno da to radi potpuno svjesno i s najboljim namjerama.

Vrijeme objašnjenja stiglo je naglo.

Tih je dana Vantvan ležao pod debelim naslagama snijega. Stariji su govorili da caruje jedna od žešćih zima. Čudo se dogodilo u dva

dana. Prvo je za nekoliko sati okopnio sav snijeg. Vantvan je bio preplavljen. Idućeg dana je osvanuo topao proljetni dan, a već sutradan su se Vantvanci, htjeli ili ne htjeli, morali skinuti u najtananiju odjeću jer je postalo nesnosivo vruće. A trajala je druga polovica zime, osamstotina trinaeste godine zvijezde Odn.

Vantvan je preživljavao šok. Gotovo pola stanovništva u tom prvom naletu kataklizme izgubilo je život; što od poplava, što od nagle promjene temperatura, a većina od straha.

Dalji događaji graničili su se sa užasom. Postalo je očito da se, do tada miroljubiva i uobičajeno pokretljiva zvijezda Odn, naglo približava njihovom planetu. K tome se ustanovilo da je došlo do promjene sila teže i da sve na njihovom planetu postaje sve lakše.

Iz dana u dan stanje se pogoršavalo. Vrućina je postala neizdrživa. I sjetiše se žitelji zemlje Vantvan svoga najboljeg učitelja Ecoja i njegovih poziva. Međutim, za polazak u pustinju Bajadira trebalo je hrabrosti i smjelosti. Mnogi su govorili da je to glupost, jer su u pustinji ionako veće temperature u odnosu na Vantvan, a pogotovu jer nisu znali kojim pravcem da idu. Vrludanje pustinjom bilo bi samoubojstvo.

Tada se umiješao on, Ispon, već potpuno zaboravljen, kao, uostalom, i njegov otac. Ali katastrofa je izbacila u prvi plan njegovog oca, a samim tim i njega. Obrazložio je prisutnima kratko što im je činiti. Treba pokušati naći razumijevanja za vidovitu poruku koju im je Ecoj ostavio. Čekanje ovdje je smrt, a polazak u pustinju predstavlja ipak nekakvu slamčicu spasa. Ukoliko se dobro organiziraju mogu uspješno napredovati pustinjom, pogotovu sada kada im se težina iz dana u dan smanjuje.

Sutradan je duga kolona krenula put pustinje Bajadira.

Padala je noć. Ecoj je sjedio i sjedio, nepokretan, kao iz kamene gromade isklesan. Gledao je uvijek prema površini jezerceta i tek bi tu i tamo neprimjetno kimnuo glavom.

Ispon više nije mogao izdržati. Znao je da ga otac u ovakvom stanju ne može prepoznati. Pridigao je glavu i htio pozvati oca, međutim, istog je trena začuo njegov blagi glas.

— Sine, Ispone!

— Oče!

Ispon je bio sretan, htio se pozdraviti s ocem, ali starac je i dalje bio okrenut leđima i uporno gledao u vodu.

— Oče zar ne želiš sa mnom podijeliti radost našeg viđenja?

Starac se nevjerojatno brzo za njegove godine, podigao i prišao Isponovom uzglavlju. Objema rukama je prihvatio njegov dlan i pogledao ga ravno u oči. Ispon se sjećao tog pogleda, tih prozirnih, dubokih očiju, poput jezera Sarat.

— Ispone, jezero Sarat više ne krasi dubina. Voda njegova jedva da

mu dno oplahuje. Posljednje su to kapi vode u zemlji Vantvan.

— Oče, kako to govoriš, kako li mi to misli čitaš? Odakle ti znaš kako je u zemlji Vantvan?

— Znam i znao sam oduvijek. Znao sam čak i kako će biti; zato sam otišao. Znam i kako su moji najdraži trpjeli zbog toga, a ti najviše. Bio sam svjedok kada su ti oca ludim proglasili, i kukavicom. Pa što? Kakva korist ima od toga zemlja Vantvan, kakvu korist imaju svi njeni žitelji, koji više i ne postoje, a kakvu korist ćemo imati ti i ja, sine Ispone? Živjeli smo i umirali, a sada, eto, umrijet ćemo svi. Umrijet će naš planet, umrijet će zvijezda Odn, umrijet će...

— Oče, ne spominji ime proklete zvijezde. Ona se okomila na nas. Ona je izazvala ovu nesreću. Oče, sve svoje astronomske teorije možeš baciti na dno jezera Sarat. Zvijezda Odn je poludjela!

— Sine, ne proklinji našu najsjajniju i najdražu zvijezdu. Ona nam je život podarila, ali nam ga ona ne uzima. Vidjet ćeš da je na ovom mjestu ona isto udaljena kao i u zemlji Vantvan. Pa ipak, temperatura je izdrživa. Zbog čega, pitaš? Pokušaj sam razmisliti.

— Pa znaš da se naš planet približava i udaljava od zvijezde Odn. U jednom svom obilasku oko zvijezde on se okrene i petsto puta oko svoje osi. Znači, samo smo se mi na našoj putanji... ovaj... mi smo se... Oče, nikakvom logikom ne mogu zaključiti.

— To je u redu. Odgovor ti je točan; nikakvom se logikom sadašnje stanje ne da protumačiti. Pa ipak, kada se odlučiš spoznati nešto do kraja, spoznati razloge onih događaja koji će se desiti u budućnosti, tada odeš u jedinu oazu pustinje Bajadira, te svaki i najmanji dio svojih misli usredotočiš na putovanje svijetom logike. Propadneš u duboke ponore, penješ se na beskrajne visove, zaobilaziš i podilaziš, stigneš pred sam cilj i spoznaš da si odabrao krivi put u tom labirintu. I što onda? Vraćaš se nazad; ako si pametan pamtio si put kojim si išao naprijed, te ti to olakšava povratak. I tada krećeš ponovno novim putem. Zapamtio si pri tom svaku stazu starog puta i ne može te zavesti. Pogriješiš, ponovo se vraćaš i iznova krećeš. Na kraju spoznaš da do cilja ima još samo jedan jedini put kojim nisi kročio. Napokon je cilj osvojen; što si htio spoznati, spoznaš od najelementarnijih pojedinosti i sagledaš u cjelokupnoj sveobuhvatnosti. Eto, upravo na takav način sam se i ja uspio dovinuti do odgovora na pitanja potaknuta problemima koji su se morali pojaviti i u našem svemiru, odnosno, u svemiru našega svijeta.

— Oče, obuzdaj moju radoznalost. Upoznaj me s tim svijetom do kojega si se ti uspio dovinuti.

— Slušaj! Stigavši na cilj, prema kome je tvoja radoznala misao stremila, ugledaš kako mimo tebe prolazi nit iz besknačnosti u beskonačnost. Jedan joj kraj ne možeš ugledati jer se gubi u sićušnosti, a drugi joj kraj ne možeš sagledati jer se nadvio nad tobom u svoj

svojoj beskrajnoj golemosti. Shvatiš da se to svjetovi nadovezuju; od beskonačno malih do beskonačno velikih. Iznenada u tom lancu ugledaš i svoj svijet. Pitaš me: je li mali ili veliki? Beskrajno je mali, jer je samo dio sve većih i većih svjetova, kojih ima beskonačno mnogo, a istodobno je golem naspram beskonačno mnogo svjetova koji su dio njega samoga. Pogledaš li bolje, opaziš kako se nit svjetova giba, kako se manji pretaču u veće, a ovi u još veće, i tako u beskrajnost. I teče ta rijeka iz beskonačnosti u beskonačnost, i nepresušna je. Rijeka bez ušća i izvora. Kako se koji svijet stopi s njemu prvim većim svijetom, nestaju civizilacije i kulture. Svi događaji, u tim po dimenzijama i vremenu različitim svjetovima, u biti su nezavisni, iako se odvijaju jedan u drugome. Tako je propast našeg svijeta događaj koji sada traje u svim beskrajno mnogo većim svjetovima od našeg, a ...

— Oče, zar se naš svijet prelijeva u veći? Zar mu ne možemo pomoći?

— Ne, nikako mu ne možemo pomoći. Mi ne možemo, no možda bi mogla civilizacija prvog većeg svijeta. Zato sam pokušao svoj razum usmjeriti na problem podsvjesne komunikacije s nekim pripadnikom veće civilizacije. Energija mojih misli i htijenja prostrujala je većim svijetom na svom putu prema beskrajno golemim svjetovima. Ukoliko te misli spozna neko razumno, plemenito biće, možda će ono zaustaviti propast našeg svijeta. Jer, jedino je civilizacija prvog većeg svijeta u mogućnosti da sagleda naš svijet. Eto, sagledao sam ga i ja, stigavši do cilja svojih stremljenja i htijenja do vrhunca svih spoznaja.

— I kakvog si ga uspio spoznati, oče?

— Svijet nam je strukturalno vrlo labilan. Zbog te labilnosti došlo je do mijenjanja njegovog oblika, a promjene su u zadnje vrijeme sve veće i veće. Eto ti odgovora zbog čega nam se približava naša zvijezda i zbog čega se promijenila sila teže na našoj planeti. Eto, sine, to bi bilo sve. Već nas je i zvijezda Odn odavno napustila, a žarka tmina obgrlila pustinju Bajadira. Vrijeme je da i mi krenemo na počinak. Ispone, želim ti da mirno spavaš i da se ne brineš za nas. Zna pustinja Bajadiri i za veća čuda od ovoga koje sam ti upravo ispripovijedao. Kako bi drukčije u svojoj žiži, tamo gdje bi trebalo biti grotlo najbješnjeg vulkanskog ognja, čuvala ovakav divan otok s jezerom, drvećem, travom i voćem koje će ti dalje biti najukusnija hrana? Spavaj mirno, sine!

Posljednje riječi Ispon nije čuo. San ga je ohorio na ležaljku pod strehom, uz sam rub utihlog jezera.

Ecoj se polagano spustio na tlo prekriveno gustom travom. Glavom, klonulom na prsa, ponekad je gotovo nezamjetno trznuo. Misao je prodirala prema prvom većem univerzumu, prema jednom od beskonačno mnogo svjetova. *

Kaplja se polagano izduživala, izobličavala se sve više, spuznula na samu oštricu ružina trna. Kaplja vode, kišna kaplja, boje leda, bez boje, hladna. Bejbrojnih sunašca i raznobojnih lelujavih iskrica je već davno nestalo u njoj, upravo onog trenutka kada je sunce potonulo na horizontu.

Osjetih kako mi suze počinju bujati u očima.

— Martine! Martine!

Dvije kaplje padale su kroz svježi večernji zrak. Jedan svemir i jedna suza. Padale su paralelno, kao da se drže za ruke. Ne, nisam im mogao pomoći. Znao sam dobro da im neću moći pomoći, jer kaplju nisam nikako mogao zadržati na ružinom grmu, a da se ne stopi sa našim svijetom. Čak da sam podmetnuo i dlan ne bih spasio Ispona i Ecoja, jer moj dlan je za njih isto tako dio većeg svijeta.

— Martine! Zar si zaspao? I to, bože moj, na prozoru? Hajde, večera je gotova!

Sjedio sam dugo za stolom uopće ne pogledavši što je Matilda spremila. Nisam večerao, a... možda i jesam. Tko zna?

— Hajde, idi, prespavaj. Sutra će ti biti bolje.

Prišla je prozoru snamjerom da ga zatvori.

— Molim te, prije nego što ga zatvoriš, pogledaj da možda nije naglo jako zahladilo, ili da možda snijeg ne pada.

Ovo sam tako spontano izrekao da sam se nakon Matildinog praska i sam morao slatko nasmijati. Jer, cvrčci su upravo najavljivali još jednu kratku, ljetnu noć.

...nije za SIRIUS nastavak sa 88. stranice zaplet, sukob i rješenje strpani su u posljednju četvrtinu priče. Ima i nelogičnosti (prava ljubav ne može »oladiti« od onako banalnog povoda) i nerazumljivosti (posljednje dvije rečenice). Spajanje: ideja može proći, stil jedva, no previše opisivanja onog što se dogodilo nikako. Posljednji dani, Susret na rubu smrti, Zalog istini, prva: usred priče mijenja se lice iz trećeg u prvo, što ne ide; kraj priče (12 redaka) stereotipan i dosadan, treba naći bolji razlog za Istraživače da ostanu na planetu; Druga: dosadno i nedinamično, tema poznata iz SIRIUSA; Treća: tema sasvim podsjeća na Clarkeovu priču koja će biti objavljena u idućem SIRIUSU: uz to, imate i nekoliko naučnih besmislica (zračni jastuk na Mjesecu, kompas koji radi na nemogućem principu i sl.). (To je sve. Vaš B. J.

Gordon R. Dickson:
The Monkey Wrench

Preveo Zoran Milović

Klip među kotačima

Cary Harmon bio je sposoban mlad čovjek. Imao je dovoljno inteligencije da se probije do položaja odvjetnika Nizijskog udruženja, a to na Veneri nije bilo baš lako postići. Uz to, bio je dovoljno oštrouman da svoj položaj učvrsti brakom sa članicom porodice jednog od vodećih izvoznika lijekova i opojnih sredstava. No, sa znanstvene točke gledišta, on je svakako bio neznalica a takvima nikada ne bi trebalo dopustiti da se igraju s osjetljivom tehničkom opremom, jer posljedica će, sasvim sigurno, biti nevolja, isto kao kad mala beba prvi put dohvati šibice.

Caryjeva je žena bila vrlo živahna i ponekad je s njom moglo biti i prilično problema samo, bila je i dovoljno luda da ga voli. Kako on nju nije volio ni pola posto, najjednostavniji i najpraktičniji način da se prekinu sve prepirke bio je nestati joj iz vida na nekoliko dana, upravo koliko je trebalo da je njezin očigledni strah da ga ne izgubi ponovo ne dovede u stanje pristojne poniznosti. Svaki put kada je nestao, dobro je pazio da odabere neko novo i sigurno mjesto na kojem se mogao sakriti, mjesto gdje joj prošla iskustva ili višegodišnje poznavanje njegovih navika neće pomoći u potrazi. Zapravo, uživao je u otkrivanju novih, dobro skrivenih skrovišta, i njihovo mu je pronalaženje gotovo postalo hobi.

Nakon novog, uspjelog bijega, bio je dobro raspoložen tog sivog zimskog popodneva, kada se nenajavljen pojavio na meteorološkoj stanici Burkea McIntyrea, smještenoj visoko u Usamljenim planinama, nazupčanom gorskom lancu, što se prostirao iznad pustih obala Venerina Sjevernog mora. Na svom putu prema kupoli bio je samo nekoliko minuta ispred jake snježne mećave; i sada je dok je njegova mala letjelicadvosjed bila na sigurnom mjestu, a jelo iz domaćinovih najboljih zaliha u njegovu želucu, sjedio je udobno se namještajući i slušajući kako o nadsvođeni krov nemoćno udaraju razorni vreli vjetrovi od dvjesta i četrdeset kilometara na sat.

— Samo deset minuta — reče Burkeu — i imao bih priličnih

problema da stignem do tebe!

— Priličnih problema! — frknu Burke. Bio je to snažan, čvrsto građen, plavokos čovjek, koji je s blagim prezirom gledao na sve ljude osim probranog i povlaštenog soja meteorologa. — Vi iz Nizije suviše ste se navikli na onaj rajski vrt što ga imate tamo dolje. Samo deset minuta kasnije i ti bi sada bio razbacan po jednom od okolnih vrhova, čekajući proljetnu ekipu tragalaca da pokupe tvoje kosti.

Cary se nasmija ne vjerujući.

— Pokušaj, ako mi ne vjeruješ — reče mu Burke. — Ne zvao se ja Burke ako ti imaš imalo smisla da saslušaš glas razuma. Uzmi tu svoju bubu i pokušaj, ako ti je baš toliko stalo do toga.

— A, ne, ne ja — odvrati Cary sa smješkom. — Znam ja dobro kada se ugodno osjećam. A to ti i nije baš neki način da postupaš s gostom, izbacujući ga van, u oluju, nekoliko trenutaka pošto je stigao.

— I to mi je neki gost — progunđa Burke. Rukovali smo se nakon diplomskog ispita, šest godina nisam od tebe primio ni jedne jedine riječi, a onda mi iznenada zakucaš na vrata ovdje, u unutrašnjosti.

— Došao sam tjeran iznenadnim impulsom — odvrati Cary. — To je glavno pravilo moga života. Burke, uvijek djeluj po impulsu. To daje draž postojanju.

— I rano te odvede u grob — doda Burke.

— Ako imaš pogrešne impulse koji te tjeraju — reče Cary. — Naravno, ako iznenada osjetiš potrebu da skočiš sa stijene ili da zaigraš »ruski rulet«, onda si svakako suviše glup da bi živio.

— Cary —reče mu Burke grubim glasom. — Ti si jedan običan šuplji mislilac.

— A ti si običan neprobavljivi tip — naceri se Cary. — Što veliš na to da me prestaneš napadati i da mi ispričaš nešto o sebi? Kako izgleda ovaj tvoj život pustinjaka? Što radiš, čime se zabavljaš?

— Što radim? — ponovi Burke. — Radim.

— Ali što, kako? — upita Cary, udobno se namještajući u naslonjaču. — Šalješ li balone u atmosferu? Hvataš li snijeg u vedro, da vidiš koliko je napadalo? Promatraš li zvijezde? Ili nešto drugo?

Burke zatrese glavom i nasmiješi se, opraštajući.

— Pa, ako toliko navaljuješ da ti pričam zato što vjeruješ da ću te zabaviti, moram ti reći da ne radim ništa tako slikovito kao ovo što si spomenuo. Jednostavno sjedim za stolom i pripremam podatke o vremenu, koje zatim šaljem u Glavni meteorološki centar, dolje, u Glavnom gradu.

— Aha! — reče Cary i uperi prst u njega, razuvjeravajući ga — sada sam te ulovio. Što se posla tiče, očigledno mi lažeš. Ti si ovdje jedini. Dakle, ako ti ne obavljaš promatranje, tko onda to čini?

— Strojevi, naravno. Ovakve stanice imaju Mozak koji se brine za takve stvari.

— To je još gore — odvrati Cary. — Ti ovdje sjediš u toplom i ugodnom, dok neki jadni mali Mozak trčkara naokolo po snijegu i umjesto tebe radi sve tvoje poslove.

— Što se tiče toga, bliži si istini nego što misliš; i ne bi ti ništa škodilo da naučiš nekoliko stvari o mehaničkim čudima koji ti dopuštaju da vodiš sretan život jednog neznalice. U posljednje su vrijeme, što se tiče opremanja ovakvih stanica, postignute neke izvanredne stvari.

Cary se nasmiješi porugljivo.

— Stvarno to mislim — nastavi Burke ozarena lica. — Mozak koji imamo ovdje posljednja je riječ takvog tipa instalacija. Postavljen je ovdje nedavno. Još prije nekoliko mjeseci imali smo uređaj koji je samo sakupljao i proračunavao, to jest sakupljao je podatke o vremenu oko stanice i dostavljao ih tebi. Onda si ih ti morao uzeti i pripremiti za proračunavanje. Kalkulator bi neko vrijeme mozgao nad njim, a onda bi ti vratio rezultate, koje si ti morao pripremiti za prijenos, dolje u Centar.

— To je zacijelo bio zamoran posao — promrmlja Cary, pružajući ruku za pićem smještenim na stoliću pored naslonjača. Burke ga je ignorirao, zauzet vlastitim razumijevanjem mehaničkog napretka o kojem je govorio.

— Stalno si bio zaposlen jer su podaci neprestano stizali; i uvijek si bio u zaostatku, jer je nova grupa podataka već pristizala, dok si ti još radio na onoj prethodnoj. Stanica poput ove centralne je točka za promatračke uređaje raširene na gotovo tisuću trista četvornih kilometara okolne površine; i, kako si tek ljudsko biće, a ne nešto više, imaš vremena samo za to da pobereš kremu s podataka i kalkulatoru predaš samo skiciranu sliku. S druge strane, bila je tu i određena odgovornost, jer morao si se, naravno brinuti za stanicu i za sebe. Ali sada — Burke se nagnu naprijed i uperi prst u posjetioca — imamo novu instalaciju, koja uzima podatke izravno od promatračkih uređaja, i to od svih, prebacuje ih u odgovarajuću formu za prolaz kroz kalkulator i brine se o njima sve do krajnjeg rezultata. Moj je posao samo da još pripremim kompletne slike iz dobivenih rezultata i da to pošaljem dolje. Uz to, novi Mozak vodi uređaje za grijanje i osvjetljavanje, a brine se i za održavanje stanice. Popravke i ispravke radi na verbalnu komandu, a posjeduje i kompletnu odvojenu sekciju za razmatranje teoretskih problema.

— Neka vrst malog limenog boga — cinično primijeti Cary. Bio je navikao da se pažnja poklanja njemu i ljutilo ga je to što se Burke, čini se, više rastapao od hvalospjeva svojem stroju, nego što je obraćao pažnju na briljantnog i zabavnog gosta koji je, kako je to meteorolog mogao pomisliti, pao ovamo zato da mu olakša pustinjačko bivstvovanje.

Burke ga pogleda i zahihoće se.

— Ne — odgovori — Veliki limeni bog, Cary.

— Pretpostavljam da vidi sve, zna sve i govori sve. Nikada ne griješi. Nepogrešiv. Pouzdan. Siguran.

— Moglo bi se tako reći — odgovori Burke i dalje se cereći.

— Ali te kvalitete nisu dovoljne da bi tvoj uređaj podigle na razinu boga. Nedostaje vrlo značajan atribut: bogovi se nikada ne kvare.

— Ni ovaj se nikada ne kvari.

— Ma hajde, Burke! — korio ga je Cary. — Ne dopuštaj da te tvoje oduševljenje odvede u neiskrenost. Nijedan stroj nije savršen. Nekoliko ispremiješanih žica, jedna izgorjela cijev, i što je onda s tvojim dragim? Bum! Pokvaren, izvan pogona.

Burke zatrese glavom.

— Ne postoje nikakve žice — reče. — Koristi se laserskim vezama. A što se pregorjelih cijevi tiče, to čak ne može ni zaustaviti razmatranje problema. Problem se jednostavno prebacuje do one memorije koja trenutno nisu u upotrebi. Uz to, stroj sam obavlja popravke. Vidiš, Cary, kod ovog modela, nijedna memorija ne radi neki specifičan posao sama. Bilo koja, a ima ih dvadeset, što je više nego dvostruko od onoga što će stanici ikada zatrebati, može učiniti bilo kakav posao, od upravljanja jedinicama za grijanje do operiranja kalkulatorom. Ako se pojavi neka stvar koju jedna memorija nije u stanju sama riješiti jednostavno se u lanac uključi još jedan, ili još nekoliko memorija koje su trenutno bez zaduženja, i tako se povežu sve dok ne postanu sposobne djelovati u okviru zadane situacije.

— Ah — reče Cary — ali što će se dogoditi ako se pojavi nešto što će zahtijevati sve memorije, pa čak i više nego što ih ima? Neće li se one suviše napregnuti i pregorjeti?

— Ti si baš odlučio da pronađeš nedostatak, je li, Cary? — odvrati Burke. — Odgovor je: neće. Neće pregorjeti. Teoretski je moguće da stroj naleti na problem čije rješavanje zahtijeva sve, pa čak i Više memorija nego što ih ima Mozak. Na primjer, ako ova stanica iznenada uzleti u zrak i stane letjeti bez vidljivog razloga, ona memorija koja prva osjeti novu situaciju nastavit će tražiti pomoć sve dok sve memorije ne budu uključene u rješavanje problema, čime bi sve ostale funkcije stroja bile potisnute. Ali čak ni tada neće se one prenapregnuti i pregorjeti. Memorije će jednostavno nastaviti razmatranje problema, sve dok ne razviju teoriju koja će objasniti zbog čega letimo kroz zrak i što treba učiniti da se ponovo vratimo na naše točno mjesto i funkcije.

Cary se uspravi i pucnu prstima.

— Tada je, stvar jednostavna. U tom će slučaju jednostavno otići tvom stroju i, na bazi verbalne veze, reći da letimo zrakom.

Burke se iznenada poče smijati gromoglasno.

— Cary, glimane! Zar misliš da ljudi koji su zamislili ovaj stroj nisu uzeli u obzir i mogućnost verbalne pogreške? Ti kažeš da stanica leti zrakom. Stroj trenutno obavlja svoja promatranja i provjerava tvoju tvrdnju. Ljubazno će ti odgovoriti »Žao mi je, vaša tvrdnja je pogrešna« i zaboraviti cijelu stvar.

Caryjeve se oči suziše i na obrazima mu se pojaviše dva rumena kružića; no i dalje se smiješio.

— Postoji i sekcija za teoretska razmatranja — promrmlja.

— Postoji — odgovori Burke, vidno uživajući. — Mogao bi otići Mozgu i reći: »Razmotri pogrešnu tvrdnju ili podatak: ova stanica leti zrakom«... i stroj će istog trenutka početi razrješavati problem.

Zastane, a Cary ga pogleda sa zanimanjem.

— Ali... — nastavi meteorolog — tvoju će tvrdnju razmatrati samo s onim memorijama koje trenutno nisu u upotrebi; i svaki put kada ustreba razmatrati stvarne podatke, tvoju će tvrdnju staviti na stranu i koristiti se memorijama koje su se njome bavile.

Završi i pogleda Caryja, s porugljivo dobrim raspoloženjem na licu. No Cary je samo šutio.

— Predaj se, Cary — napokon mu reče Burke. — Nema smisla. Ni Bog ni Čovjek ni Cary Harmon nisu u stanju da moj mozak prekinu u obavljanju dužnosti.

Caryjeve oči bljesnuše, mračne i povučene ispod vjeđa. Dugi trenutak samo je sjedio i gledao, a onda progovori.

— Ja bih to mogao učiniti — reče blagim glasom.

— Učiniti što? — upita Burke. — Mogao bi nasamariti tvoj stroj — reče Cary.

— Oh, zaboravi to! Cary, nemoj stvari uzimati toliko k srcu. A što ako nisi u stanju smisliti klip među zupčanicima koji bi mogao ubaciti u stroj? Ni ti, ni bilo tko.

— Rekao sam da bih ja to mogao učiniti.

— Jednom i zauvijek, to je nemoguće. A sada prestani tražiti pukotine u nečemu što ih sasvim sigurno nema. Hajde da razgovaramo o nečem drugom.

— Kladit ću se s tobom — odvrati Cary tihim glasom Ako me ostaviš samo jednu minutu nasamo sa strojem, sredit ću ga tako da će biti izvan upotrebe. Ulažem u okladu pet tisuća kredita.

— Ne želim ti uzeti taj novac, čak i ako je to vrijednost cijelog mog godišnjeg prihoda. Cary, tvoj je problem u tome što nikako ne možeš priznati da si izgubio. A sada, zaboravi tu stvar!

— Prihvati ili zašuti — odvrati Cary.

Burke duboko uzdahnu.

— Slušaj — reče, dok mu se u dubokom glasu počela nazirati bijesna grmljavina — možda sam pogriješio što sam te podbadao u vezi s tim strojem. Ali napokon shvati da je vrijeme da odbaciš tu

zamisao. Tim inzistiranjem nećeš me prisiliti da prihvatim tvoje mišljenje i priznam da imaš pravo. Nemaš nikakvu koncepciju o tome kakva je tehnologija što stoji iza tog stroja, i nemaš pojma koliko sam siguran da ti, u najmanju ruku, nisi u stanju da se umiješaš u njegov ispravni rad. Zacijelo vjeruješ da negdje duboko u sebi ipak pomalo sumnjam i da me možeš blefirati nudeći mi astronomsku okladu. A onda, ako se ja ne želim kladiti, ti ćeš samome sebi reći da si pobijedio. Slušaj me sada, ja nisam samo devedeset devet zarez devet, devet, devet, devet posto siguraa u sebe. Sto posto sam siguran u sebe i u razloge zbog kojih se ne želim kladiti s tobom; to bi bila obična pljačka. A osim toga, kada bi jednom izgubio, cio bi me život mrzio zbog toga.

— Oklada još vrijedi — odvrati Cary.

— U redu! — zagrmi Burke i skoči na noge. — Ako želiš biti toliko uporan, samo izvoli. Prihvaćam okladu.

Cary se naceri i ustade, slijedeći ga iz ugodne, prostrane dnevne sobe, u kojoj su svjetiljke rastjerivale nejasno sivilo snježno-olovnog neba s one strane prozora, a uski hodnik metalnih zidova, gdje su sa stropa blještale dugačke, sjajne cijevi. Kratko su se vrijeme kretali hodnikom, a onda su ušli u prostoriju što je zidom gledala prema ulaznim vratima.

Ovdje se Burke zaustavi.

— Evo stroja — reče, pokazujući kroz prozirni zid, a zatim se okrenu Caryju, koji je stajao iza njega. — Ako s njim želiš verbalno komunicirati, potrebno je samo da govoriš u onaj mikrofon. Kalkulator je s tvoje desne strane, a ona ondje vrata vode dolje u prostorije s uređajima za osvjetljavanje i grijanje. Ako slučajno pomišljaš na neku vrst fizičke sabotaže, odmah možeš odustati. Sistemi za zagrijavanje i osvjetljavanje uopće nemaju nikakve ručne upravljačke uređaje, čak ni za hitne slučajeve. Njih pokreće nevelik atomski reaktor i samo se upravljanju preko stroja može vjerovati, Zapravo postoji i jedan automatski uređaj, koji isključuje reaktor, ako u stroj udari grom ili ako se dogodi neka slična stvar. Što se tiče zaštitnih oklopa, njih ne bi mogao probiti ni za cijeli tjedan. Što se tiče prodiranja u stroj s ove strane, taj panel u kojem je mikrofon, izrađen je od pet centimetara debelog čelika, a krajevi ploča spojeni su posebnom tehnikom pod pritiskom.

— Uvjeravam te — odvrati Cary — da nemam ni najmanju namjeru da na bilo koji fizički način oštetim bilo koju stvar ovdje.

Burke ga oštro pogleda, no u smiješku koji je lebdio na Caryjevim usnama nije bilo ni traga sarkazmu.

— U redu — reče krećući prema vratima. — Kreni. Mogu li pričekati ovdje ili ti se moram maknuti s vidika?

— O, volio bih da ostaneš i gledaš — odvrati Cary, — Mi, ljudi,

koji hvatamo strojeve na trikove nemamo ništa da skrivamo. — Porugljivo se okrenu prema Burkeu i raširi ruke: — Vidiš? Ništa u mom lijevom rukavu. Ništa ni u desnom.

— Hajde nastavi — prekinu ga Burke oštrim glasom. — Završi to već jednom. Želim se što prije vratiti svome piću.

— Evo, odmah — odvrati Cary te uđe iza staklenih vrata i zatvori ih.

Burke ga je promatrao kroz prozirni zid, kako se približava panelu i mikrofonu i zaustavlja na pola metra ispred. Stigavši do te točke, postao je potpuno nepokretan, leđa okrenutih Burkeu i opuštenih ramena, a ruke su mu nepomično visile sa strane. Dobar dio minute Burke je naprezao oči ne bi li otkrio kakva to akcija traje pod maskom Caryjeve očigledne nepomičnosti. A onda iznenada shvati i uhvati ga smijeh.

— Hej — reče samome sebi — pa on i sada blefira očekujući da ću se ja zabrinuti i pojuriti unutra ne bih li ga zaustavio.

Opušten, zapali cigaretu i pogleda na sat. Prošlo je nekih četrdeset i pet sekundi. Uskoro će Cary izići, prisiljen da napokon prizna poraz, odnosno ako ne iznese neki fantastični argument kao dokaz da je poraz, zapravo pobjeda.

Burke zijevnu. Bilo je to gotovo patološko, taj način na koji je Cary oduvijek odbijao da prihvati bilo čiju superiornost i ako ne pronađe neki način da ga zadovolji i da mu povladi, Cary će biti vrlo neugodan drugar za ovih nekoliko preostalih dana koliko će ih oluja prisiliti da ostanu ovdje zajedno. Bilo bi ubojstvo prisiliti ga da uzleti u ovu oluju snage tornada, na temperaturu koja već mora da se spustila do minus šezdeset. U isto vrijeme, bilo mu je, blago rečeno, ispod časti da puže u ime očuvanja kakve-takve normalne situacije...

Vibracije generatora, što su se kroz potplate njegovih cipela stalno napol osjećale, i koje su mu postale isto tako normalne kao i širenje vlastitih pluća .iznenada prestadoše. Pomične trake pričvršćene iznad otvora ventilatora, ponad njegove glave, prestadoše sa svojim obojenim plesom i tromo se umiriše, dok je strujanje zraka, što ih je pokretalo, polako prestajalo. Svjetla se zamutiše i već idući trenutak nestadoše, ostavljajući samo sivo i sablasno svjetlo koje je dopiralo kroz prozore smještene na krajevima hodnika, osvjetljavajući i prolaz i prostoriju, Nezapaljena cigareta ispade iz Burkeovih prstiju. U dva koraka našao se pred vratima, a zatim je uletio unutra.

— Što si to učinio? — prasnu na Caryja.

Ovaj ga porugljivo pogleda, priđe najbližem zidu prostorije i nemarno se ramenom nasloni.

— To je tvoj zadatak da saznaš — reče.

— Nemoj se šaliti... — poče meteorolog. A onda se sabra, kao čovjek koji nema vremena na bacanje, i jurnu prema panelu,

poklanjajući svu svoju pažnju instrumentima na njegovoj površini.

Reaktor je bio izvan pogona. Ventilacijski je sistem isključen, električni je sistem bio mrtav. Bila je dostupna samo energija spremljena u samom stroju, jer su operaciona svjetla još crvenkasto žmirkala na panelu. Velika vanjska vrata, dovoljno široka da omoguće slijetanje i izlijetanje letjelice za dva čovjeka, bila su zatvorena i tako će i ostati, jer i za njihovo otvaranje i zatvaranje bila je potrebna energija. Vizualne, radio i telegrafske veze također šu utihnule, beživotne, bez potrebne energije.

No stroj je još radio.

Burke je prišao mikrofonu i pritisnuo dvaput crveno alarmno dugme.

— Pažnja — reče. — Reaktor je isključen i svi uređaji, osim tvojih, ostali su bez energije. Zbog čega?

Nije bilo nikakva odgovora, premda je crveno svjetlo i dalje marljivo svijetljelo na panelu.

— Tvrdoglavi mali lupež, nije li? — oglasi se Cary sa zida.

Burke nije obraćao pažnju na njega već je i dalje pritiskao dugme.

— Odgovori! — naredio je. — Odmah odgovori! U čemu je problem? Zbog čega ne radi reaktor?

Nije bilo nikakva odgovora.

Okrenuo se prema kalkulatoru i prstima stručnjaka počeo prebirati po tipkama. Hranjena vlastitom energijom stroja, otipkana se traka podigla u lomnom bijelom luku i nestala kroz prozor u panelu. Završio je otipkavanje i sada je čekao odgovor.

No, odgovora ni sada nije bilo.

Jedan dugi trenutak stajao je zureći u kalkulator, kao da je nesposoban povjerovati da ga je stroj ipak iznevjerio. Zatim se okrenu prema Caryju.

— Što si to učinio?

— Priznaješ li da nisi imao pravo? — zahtijevao je Cary.

— Priznajem.

— I, jesam li ja dobio okladu? — radosnim je glasom navaljivao Cary.

— Jesi.

— U tom slučaju, reći ću ti — reče odvjetnik. Stavio je cigaretu u usta, zapalio je i povukao; zatim je otpuhnuo jedan dugi dim, koji ostade lebdjeti usred nepomičnog zraka u prostoriji, koja se, nezagrijavana uređajima, sve brže hladjela — Ova tvoja fina mala spravica možda je vrlo dobra u meteorologiji, ali u logici nije baš sjajna. Prilično uvredljiva situacija, kada uzmeš u obzir blisku povezanost matematike i logike.

— Što si učinio?

— Doći ću i na to — odvrati Cary. — Kao što rekoh, baš uvredljiva

situacija. Evo, tvoj nepogrešivi, pouzdani stroj, vrijedan, pretpostavljam, nekoliko milijuna kredita, razbija glavu nad jednim paradoksom.

— Paradoks! — riječi iz Burkeovih usta nalikovale su na jecaje. — Paradoks!

— Paradoks — pjevušio je Cary. — Izvanredno oštrouman paradoks. — Ponovo poče svojim normalnim glasom: — To ti je iz jedne stvari Gilberta i Sullivana. Pao mi je na pamet kada si se ono hvalisao govoreći kako tvoj prijatelj ne može biti oštećen, premda može biti imobiliziran problemom koji bi za njegove mehaničke moždane stanice bio pretežak... Sjetio sam se jedne male stvari, s jednog od svojih kolegija iz logike, zanimljiva mala stvarčica zvana Epimenidov Paradoks., Ne sjećam se kako je točno glasio u originalu. Ti su kolegiji iz logike, svakako bili prilično dosadna i pospana stvar, ali reći ću ti otprilike. Na primjer, ako ti kažem »svi su odvjetnici lažljivci«, kako možeš znati da li je ta izjava istinita ili lažna jer ja sam odvjetnik i, ako je sud točan, onda ja očigledno lažem kada kažem da su svi odvjetnici lašoi? Ali, s druge strane, ako lažem, tada svi odvjetnici nisu lažljivci, i izjava je netočna, drugim riječima to je lažna izjava. Dakle, ako je sud lažan, tada je točan, a ako je točan, onda je lažan, i tako stalno, i na kraju ne znaš gdje si.

Cary iznenada udari u gromoglasan smijeh.

— Trebao si vidjeti svoje lice — vikao je. — Nikada u svome životu nisam vidio zapanjenije lice. Ja sam jednostavno malo promijenio priču koju si malo prije čuo i ubacio je u stroj. Dok si ti ljubazno čekao s one strane zida, jednostavno sam prišao stroju i rekao mu: »Moraš odbaciti sud koji ti upravo izjavljujem, jer su svi sudovi koje ja dajem netočni«. — Zastade i pogleda meteorologa. — Razumiješ li, Burke? Razmotrio je moju izjavu i spremio se da je odbaci. Ali, nije ju mogao odbaciti, a da ne prizna da je točna, a kako može biti točna kada tvrdi da su sve izjave koje ja dajem netočne. Razumiješ... da, stvarno razumiješ. Vidim ti na licu. Oh, kada bi samo mogao vidjeti samoga sebe. Ponos meteorološke službe nadmudren običnim paradoksom.

I Cary ponovo udari u gromoglasan smijeh koji je trajao cijelu minutu. Svaki put kad bi se počeo oporavljati, pogled na Burkeovo lice, iskrivljeno najdubljim zaprepaštenjem, ponovo bi ga natjeralo na smijeh Meteorolog se nije ni pomaknuo, niti je išta rekao, već je jednostavno zurio u svoga gosta kao da je riječ o duhu.

Napokon, iscrpljen istinskim veseljem, Cary se poče smirivati. Tiho se hihoćući nasloni se na zid, duboko udahnu i ispravi se. Zadrhta zbog hladnoće u prostoriji, pa podiže ovratnik svoje tunike.

— Sada. kada znaš u čemu je bio trik, Burke, što veliš na to da svog ljubimca ponovo malo vratiš njegovim normalnim dužnostima.

Postaje suviše hladno da bi bilo ugodno, a ni ovo dnevno svjetlo što dopire kroz prozor ne bi se baš moglo nazvati najveselijom stvari na svijetu.

Ali Burke se nije ni pomakao prema panelu. Oči su mu bile ukočene i piljile su u Caryja, nepokretno kao i ranije. Cary mu se nasmija.

— Hajde, Burke — reče — pokreni uređaje. Od tog svog šoka možeš se i kasnije oporaviti. Ako te zabrinjava oklada, zaboravi je. A ako te muči pogreška tvoje bebe, nemoj to suviše primiti k srcu. Mozgić se držao bolje nego što sam očekivao. Mislio sam da će mu jednostavno pregorjeti osigurač i da će sasvim prestati funkcionirati, ali vidim da je još zaposlen i da je svaku svoju memoriju zaposlio rješavanjem problema. Mogu zamisliti kako napreduje prema razvijanju teorije tipova. To će ga dovesti do odgovora. Možda bi mogao riješiti stvar za godinu ili dvije.

Burke se još uvijek nije micao. Cary ga čudno pogleda.

— Što nije u redu? — upita uznemirenim glasom.

Burkeova su se usta polako otvarala, dok mu je iz jednog kuta usana kapala pljuvačka.

— Ti... — reče. Riječ mu je prodrla iz grla, nalik na dahtanje umirućeg.

— Što...

— Ti, budalo! — urliknu Burke, ponovo pronašavši glas. — Ti glupi idiote! Ti, slaboumniče!

— Ja? Ja? — vikao je Cary. Ton njegova glasa bio je kriještavo visok od protivljenja. — Ja sam imao pravo!

— Da, ti si imao pravo — odvrati Burke. — Suviše si imao pravo. Kako da ga oslobodim rješavanja problema i ponovo mu naredim da pokrene reaktor i uključi grijanje i svjetlo, kada su mu svi krugovi zauzeti proučavanjem tvog paradoksa? Što ja tu mogu učiniti, kada je Mozak gluh, nijem i slijep?

Dva se čovjeka pogledaše preko mirne i tihe sobe. Njihovo disanje ostavljalo je zaleđene perjanice u zraku, a udaljeno urlanje oluje, prigušeno debelim zidovima stanice, kao da je u toj tišini postajalo sve glasnije, noseći u sebi prizvuk okrutnog trijumfa.

Temperatura u stanici dalje je padala.

Alain Dorémieux:
Quel cataclysme?

Prevla Jadranka Supić

Kakva kataklizma?

Da bi ujutro stigao kući, Orthez je rezervirao mjesto u noćnom ekspresu koji se nije zaustavljao gotovo ni na jednoj stanici. Bilo je malo putnika i u kupeu je bio sam. Mirno je spavao i jedino su ga uznemirili carinici kad su došli pregledati pasoš.

Probuđen, Orthez je pospano gledao dva čovjeka sa sivim kapama koji su ga promatrali u iznenada upaljenom žućkastom svjetlu. Bez rječi im je pružio pasoš i ponovo se šćućurio u kutu kupea. Prošlo je nekoliko sekunda. Orthez je opazio da su se carinici, promotrivši ga, nešto dogovarali. Nije razumio što su govorili svojim neskladnim jezikom. Nekoliko dana što ih je proveo u tuđoj zemlji nisu bili dovoljni da nauči ni osnovne pojmove tamošnjeg jezika.

Napokon, jedan mu se približi i reče nespretno na Orthezovu materinjem jeziku:

— Vraćate se kući? Nakon svega što se dogodilo?

Njegov naglasak bio je takav da je Orthez s mukom shvatio što mu govori?

— Da li se vraćam kući? — upita. — Naravno, ne želim nikamo skretati.

— Ovo je posljednji vlak za vašu zemlju — nastavi carinik. — Nakon toga granica će biti zatvorena.

Orthez ga nije dobro razumio, pa nije ništa odgovorio. Dva su se čovjeka pogledala i onaj koji je držao pasoš vrati mu ga, zatvorivši ga naglo, što je odjeknulo u tišini. Orthez ga vrati u džep razdražen što su prekinuli san.

Carinik koji mu se bio obratio reče nešto svome drugu i ovaj kimne glavom mjereći Ortheza. Punačka su im lica izražavala nešto neodređeno, ali Ortheza nije zanimalo zašto im je toliko zanimljiv. Pozdravili su ga neobičnom kretnjom, dotakavši rukom kapu, što je manje nalikovalo na propisani pozdrav, a više je izgledalo kao pozdrav koji ljudi na peronu upućuju onima što odlaze. Zatim su zatvorili vrata i Orthez je odmah zadrijemao, uljuljan njihanjem vlaka

koji je ponovo krenuo.

Kad se probudio na njegovu je satu bilo pet sati ujutro i rastreseno se začudio što ga nisu budili i carinici njegove zemlje. Ustao je, protegnuo ukočene udove i naslonio lice uz prozor. Vlak je umjerenom brzinom prolazio kroz crnkaste ravnice na kojima ništa nije odavalo ljudsku prisutnost. Orthez iziđe u hodnik da potraži nekog putnika i upita ga kojem se gradu približavaju. Budući da će skoro zora, ni glavni grad više nije bio daleko. Ali hodnik je bio prazan. Kad je prolazio s jednog kraja na drugi vidio je samo prazne odjeljke, a na drugima su vrata bila zatvorena a zavjese navučene. Slegne ramenima i ponovo se nasloni na prozor nasuprot svom odjeljku, gledajući u još tamno nebo.

Uskoro, su najprije rijetki, a onda zbijeni nizovi kuća upozoravali da se vlak približava većem naselju. Orthez spusti prozor i nagne se, ali još nije bilo dovoljno svijetlo i nigdje nije mogao pročitati ime grada. Vlak se približavao nekoj željezničkoj stanici i budući da je usporavao, Orthez shvati da će se tu i zaustaviti. »Prošetat ću po peronu« — pomisli, »i malo razgibati noge«.

Vlak stane. Orthez nije opazio nijednu oglasnu ploču uz peron. Očekivao je da će čuti obavijest preko zvučnika, ali se ništa nije čulo. Uostalom, kolodvor je bio neobično pust, mislio je on, otvarajući vrata vagona i silazeći na peron. U polumraku mu se činilo da na kraju perona vidi nekoliko silueta putnika koji žure prema izlazu, a inače je kolodvor bio mrtav. Nije bilo nikakve živosti, dolazaka, odlazaka, buke kolica za prtljagu. Uz druge perone stajali su prazni vlakovi potpuno ugašenih svjetala. Nigdje nije vidio nijednog službenika i činilo se da nijedan novi putnik nije ušao u njegov vlak.

Budući da ništa nije ukazivalo na skori odlazak, Orthez odluči poći prema glavnom peronu, uz rub kolodvora. Tamo će naći bar privid života, restorana, blagajne, kiosk s novinama. Želio je kupiti novine iz svoje zemlje, koje nije čitao od početka svog boravka u inozemstvu jer ih nigdje nije mogao naći. Htio je saznati sve novosti.

Izišavši na glavni peron, opazio je, malo otraga, rasprostrte novine. Približivši se, vidio je da ih ne čuva nikakav prodavač. Istodobno je postao svjestan tišine. Opazio je, a to nije očekivao, da je čak i taj dio kolodvora bio bez života, uronjen u neku vrst napuštenosti. Približio se novinama i uzeo nekoliko dnevnih listova kojima je naslove mehanički pogledao. Bili su to beznačajni naslovi; život svijeta i zemalja slijedio je svoj tok i nije se dogodilo ništa nepredviđeno.

Ostavio je novac za novine i pošao prema svome vlaku, čim je začuo buku koja je najavljivala polazak. Vlak je krenuo u trenutku kad je on skočio na prvu stepenicu vagona. Vidio je kako sporo promiče neobjašnjivo prazan kolodvor, osjetivši nelagodnost koju nije ni nastojao prevladati. Ušao je u hodnik, a onda u svoj odjeljak i otvorio

novine. Zapanjila ga je pojedinost koja mu prije nije privukla pažnju, zapanjila ga je. To nisu bile novine od toga dana. Pregledao je i ostale i ustanovi da je na svima bio prekjučerašnji datum.

Orthez se nečeg sjetio i prvi put pomislio na carinika od prošle noći. Što mu je svojim teškim žargonom želio reći? Orthez je tada zacijelo drijemao, jer se sad nije mogao sjetiti njegovih riječi. Sjećao se samo da ga je čovjek želio upozoriti. Ponovo mu je vidio lice, kao i lice njegovog kolege, kad su se nagnuli nad njim, kao što pacijent prije operacije vidi lice kirurga prije nego što ga podvrgnu anesteziji. Sjećao se izraza tih lica,. izraza koji mu je, kad je razmislio, izgledao nejasno uplašen i začuđen.

Što god to bilo, zbivalo se nešto neobično, a te stare novine bile su očit dokaz. Orthez ustane. Možda je u vlaku bilo putnika koji bi mu mogli nešto reći. Prolazeći hodnikom otvarao je jedan za drugim i zatvorene odjeljke, ali svi su bili prazni: osim njega, u vagonu nije bilo nikoga.

Prošao je u drugi vagon. U trećem odjeljku bilo je upaljeno svjetlo. Kad je ušao, neki čovjek tamne puti podigao je glavu. Pokraj njega sjedili su neki licemjerni starac i žena neodređene dobi i radoznala pogleda. Orthez im se obratio uzalud. Gledali su ga neodređeno jer nisu razumjeli njegov jezik. Nekoliko odjeljaka dalje ponovio se takav prizor, a isto se dogodilo i u susjednom vagonu. Svi su putnici bili stranci, vjerojatno u tranzitu, jer je nakon Orthezove zemlje vlak nastavljao preko druge granice. Orthez je očito bio jedini pripadnik svoje nacionalnosti koji je putovao u tora vlaku.

Još nije bio samo u posljednjem vagonu. Tamo je sreo čovjeka koji je stajao u hodniku i pušio. Orthez se začudio kada mu je ovaj odgovorio:

— Govorim loše vaš jezik — rekao je čovjek oklijevajući. — Učio sam ga na fakultetu.

— Slušajte — reče naglo Orthez — da li mi možete reći što se događa?

Čovjek ga odmjeri pogledom i izraz na licu mu se naglo promijeni. Orthezu se učinilo da je u njegovom pogledu pročitao odbijanje.

— Vi.... se vraćate kući? — upita sporo čovjek.

Orthez potvrdno kimne. Ponovio je, ističući svoje riječi:

— Da li mi možete reći što se događa?

— Ostavite me — reče čovjek. — Ništa ne znam. Ništa vam ne mogu reći — i okrene Orthezu leđa.

— Zašto? — upita on. — Zašto ne želite ništa reći?

Čovjek se ponovo okrenuo prema njemu i trenutak ga je gledao s izrazom koji se Orthezu učinio poznat — plašljivim izrazom u kojem je bilo i sažaljenja. Zatim je ušao u obližnji odjeljak i zatvorio vrata.

Vrativši se u svoj odjeljak, Orthez se sjetio zašto mu se izraz lica

toga čovjeka učinio poznat. Bio je nalik na izraze lica dvojice carinika prije nego što su napustili odjeljak.

U nastavku putovanja Orthez se osjećao loše. Žurilo mu se da stigne na cilj, a ipak, ne znajući zašto, bojao se kraja putovanja. Gledajući noćni krajolik kako promiče, pitao se zašto su mjesta kroz koja je prolazio vlak izgledala kao uronjena u neko mrtvilo, što je bilo teško objasniti jer je glavni grad bio blizu. Bilo je čudno, s obzirom na doba dana, da nije bilo nikakva znaka živahnosti, nikakva traga života. Samo su se crne kuće nizale jedna za drugom, a nijedan prozor nije bio osvijetljen, Na kraju se Orthezu taj prizor učini tako mučan da je prestao gledati kroz prozor. Zatvorio je oči i malo zadrijemao. I ne znajući koliko je prošlo vremena, opazio je da vlak usporava i da, vjerojatno, ulazi u predgrađe njegova grada.

Otvorio je oči. Rekao je samom sebi da je još noć i odmah se sjetio da je to nemoguće i da bi sada trebalo da bude dan, a ipak je vani bilo mračno. Orthez pogleda na sat, ali je on bio stao. Približio se prozoru. Uz prugu protezale su se tamna pročelja kuća koje su se dizale prema noćnom nebu. Nije bilo nikakve svjetlosti. Orthez je želio spustiti staklo na prozoru, ali se ono zaglavilo i on u nemoćnom bijesu šakom udari u njega. Izišao je iz odjeljka. I vlak je vozio bez svjetla. Orthez je pipajući tumarao hodnikom. Odjednom, kad se približio kraju vagona, vlak stane. Orthez je trčeći prešao nekoliko posljednjih metara hodnika i zgrabio ručicu na vratima koja su se otvorila nad prazninom crnom kao ugljen. Orthez je oklijevao na rubu prve stepenice, posrnuo je, i, uhvativši se za željeznu ogradu, preskočio nekoliko stepenica koje su ga dijelile od tla. Istoga trena vlak ponovo krene, ubrzavajući tako naglo da Orthez koji je ustao nakon pada, više nije imao vremena da se popne u vagon. Udaranje kotača po tračnicama utihne, nestade u mučnoj tišini. Vlak se udaljavao, odnoseći prema drugom cilju svoje bezbrižne putnike i Orthez je ostao sam. Oči su mu se polako privikavale na slabu svjetlost i s mukom je raspoznavao obližnje predmete. Vidio je da se nalazi na kolodvoru i po velikim zgradama prepoznao je glavni kolodvor svoga grada.

Kolodvor je bio golem betonski skelet uronjen u tamu. Izvan njega nije se čula gradska buka: nije bilo graje, samo tišina stvari koje kao da su prepuštene same sebi prije tisuću godina. Orthez nasumce prokrči put, spotičući se o napuštena kolica za prtljagu, o gomilu kovčega na peronu, otvorene poštanske vreće kojih sadržaj nikada neće biti poslan. Došao je do nekih stepenica i polako se spuštao, slušajući čudan odjek vlastitih koraka pod visokim svodovima. Izlaz s kolodvora pružao se na mračno ništavilo — to je bio grad.

Orthez shvati da se dogodilo nešto strašno. Dok je bio odsutan, neka katastrofa zbrisala je njegovu domovinu s lica zemlje, pogodila sve stanovnike, a iza sebe ostavila pustoš i vladavinu noći bez kraja.

Da li je to bila strašna prirodra katastrofa, ili napad savršeno organiziranog neprijatelja? U svakom slučaju, nitko nije umakao propasti. On je bio posljednji živi stvor u gradu.

Oko kolodvora bile su razbacane gomile praznih automobila. Orthez uđe u jedan čija su vrata bila otvorena, a ključ za kontakt bio je na mjestu. Pokrene kola i polako krene nasumce, sudarajući se katkad s preprekama i nastojeći ih zaobići. Nije mnogo razmišljao. Samo je na jedno mislio: vratiti se kući i ondje se zabarikadirati da se zaštiti, ni sam ne znajući od čega. Put mu se učinio beskonačno dug. S mukom je prepoznavao ulice kojima je prolazio nastojeći im se sjetiti imena, pomažući se pri tom poznatim oznakama. Kad je stigao, ostavi kola nasred ulice i uđe u svoju kuću. Krenuo je stepenicama do stana, stavio ključ u bravu, ušao, a onda zaključao vrata i naslonio se na njih uzdahnuvši.

Ustanovio je da nema struje, pa je sjedio u mraku. Oko njega vladala je tišina. Orthez se više nije ni pomaknuo.

Vrijeme je prolazilo. Nije znao koliko je već sati prošlo. Izgubio je osjećaj vremena.

Počelo je neprimjetno. Nešto je naglo razbilo tišinu. Orthez zadrži dah. Tišina se razdvajala, mrtvilo u lagane komadiće. Najprije se čula samo daleka, jedva čujna buka, kao da je dolazila s druge strane noći. Zatim su se neizmjerno maleni slojevi buke složili jedan na drugi, dok nije nastao jedinstveni zvuk koji se dizao i odjekivao na rubu grada, udaljen još mnogo kilometara. A onda se, malo-pomalo, zvuk pojačavao, postao određeniji, složen, kao brujanje milijun gusjenica, kao prigušeni topot čopora štakora, kao podzemno bušenje armije krtica. Osvajao je susjedne ulice, približavao se, stvarajući jeku između paralelnih pročelja praznih kuća. Pojačao se, potresao temelje Orthezove kuće, tako da su zadrhtala stakla u sobi gdje se bio sklonio.

Orthez je čekao. Znao je što znači ta buka. Radilo se samo o odgodi; bio je osuđen kao i svi stanovnici grada koji su iščezli prije njega. Doživjet će njihovu sudbinu.

Nije ni pokušao pobjeći. Rekao je sam sebi da je to nekorisno. Stubište je podrhtavalo kao da ga je pritiskalo mnoštvo pokretnih masa. Buka se pretvorila u vrtlog. Zidovi su titrali. Iza vrata začula se škripa, kao struganje kandža. Orthez se uopće nije micao.

Nekoliko koraka od njega, vrata su se rasprsnula.